

DOBŘÉ DUŠE
(MORAVSKÉ OBRÁZKY)
ALOIS MRŠTÍK¹

U Jurásků

I

Čtrnáct dní před hody byla země ještě krásná. Hýřila z posledního, ale hýřila s ohněm. Po tichounké noci polehoučku vyplovala z oceánu hvězd a v sedm hodin ráno v záplavě světla, v moři barev, v závoji jemně zanícených mlh nastoupila cestu východem.

Nebe vysoko se pjalo nad zemí, čeřeny par zvedaly se vzhůru, vzduchem pronikala mírná vůně rozoraných polí, a obláčky jako bílé plachetky tonuly v nesmírné dálece modrojasné oblohy.

Za čtrnáct dní na to, po hodech, bylo po kráse. Země byla chladna, voda studena, teplo pryč a zima blízko. Skoro všechny lány byly zorány, půda rozkopána, brambory ve sklepě, a po silnicích rozváželi poslední daň úrody – řepu.

V tu dobu večery bývají již kruté, východ mdlý, západ vyhaslý, poledne mrtvé a slunce svítí ještě, svítí, ale jak zajde, bývá jako o vánocích. Mouchy z rána ztuhlé v letu se potácejí a položivý, polomrtvý dopadají na zemi. – Noci halí se v hlubokou tmou a z polí, z údolí zeje černá hlína. Za dne po polích hoří ohně, po stráních valí se kouř, na lukách svítí naháčky, a vysoko, vysoko v bílých oblacích šelestí drak. – V tu dobu rezeda dotknutím oprchává, astry pozbývají veselých svých barev, vlaštovky zvedají se k nebesům a v mračnech letí za oblaky na jih. V zahradách cvrkají už jen sýkorky, na silnicích slétají se vrány a svorně s havrany poletují plem. Časem od severu zafičí polák, nebe se zatáhne zkalenými oblaky, déšť se řine, půda promokává a roztéká v plískanici. Listí žloutne a padá, a jen akát podržuje svou plnou, krásnou, ale smutnou zeleň. Holub vytrvale sedí v holubníku, vrabec v úkrytu se protřepává, a kůži drhne mráz. I sníh se někdy objeví, ale jen poprašek, který již ve vzduchu taje a na zemi dopadá už jako jemný, morosivý déšť. Lidé krčí hlavy, zvedají ramena, srážejí krky, ohrnují límce, zavírají dvěře, přirážejí okna, zakládají vrata a uchylují se do teplejších míst, do kuchyně, kde začíná onen krásný život dlouhých večerů, který zimu mění v ráj.

¹ Převzato z: MRŠTÍK A., *Dobré duše*, Praha 1893 (redakčně upraveno).

Kolem hromady kukuřičných klasů, po lavicích a stoličkách sedí čeládka, známí přijdou na besedu, a – po trhu, po polích a blížící se zimě trouší se noviny, žerty a písně. V tu dobu už se pohádky vypravují, děvčata zpívají, hlavy na stranu kloní, starci vzpomínají, mladí lhou, a děti poslouchají všechny ty báje a utěšené vzpomínky, které tak milou náladou plní každý kout.

Tak pěkně teplo je pod černým tím stropem u dubového stolu na podložených nohách, na těch lenůscích s vyřezaným srdcem, široce roztaženými nohami, v přisvitu špatně hořící lampy, v odlesku nádobí a skla, pod clonou mihotavých stínů na blízku kamen; v peci praská oheň a v silném pruhu na podlaze svítí jeho zář, co vzduchem zatím nesou se tajemná slova krásné pohádky, milé tóny zádumčivé písně a tiché vzdechy vzpomínek. – A nastane-li chvíle ticho a v rukou chřestí jenom listí kukuřičných klasů – u dveří, v koutě, v odměřené tempo kyvadla zahrčí kolečka, zakuká žežulka, a zase je ticho jako při klekání, když se lidé modlí. – Jen kočku je slyšet, jak přede tisíci a několikátý verš.

II

Jedna z takových krásných chvil navštívila mladou paní rectorku. Na práci bylo už tma, a brzy ještě na rozsvícení lampy, a tu zasedla vždy v kuchyni někam do kouta a celý večer prožvatlala se svou babičkou, malou Anyškou a starou Foukalkou.

„Brrrr!“ vešla rychle do kuchyně, prohnula se v zádech, schoulila ramínka, poplácala kamna, a chvíli tak postála u nich a vzpomínala na svých čtyřiaadvacet let. Rozmazlena teplem sedla si ke kamnům, nohy opřela o uhlák a tak se dívala do ohně skulinou rozviklaných dvířek a povídala, poslouchala, smála se a vzpomínala. Celý život dědiny vešel se do té malé klícky venkovské kuchyňky se starými hodinami, vydrhnutým nádobím, urovnaným sklem, cihlovou podlahou a s těmi věčně osvětlenými dvířkami uhláku.

V koutku na stoličce seděla babička a také se dívala po světle. Přišla i služka Rozárka a usedla na lavici vedle staré Foukalky. Přitoulal se i starý Ořech (sám si prackama otvíral), vytřepal z chlupů zalezlou zimu, oťrel se Rozárce o sukni, strčil jí studený čumák do dlaně, dal se pohladit, a zatočiv se jednou kolem, v kotouči lehl si u trnože stolu. A bylo ticho. Jen hodiny cvakaly, oheň praskal, pes odfukoval, a dole u kamen skřípala malá dvířka popelníku, na kterých si nožkou hrála paní rectorka. Pojednou zavrzla pod ní židle, a rudě ozářená její tvář obrátila se do tmy.

„Foukalko, spíte?“

„I nespím – co pak?“

„Jak pak je Juráskovi?“

„I špatně, milá paní, špatně – už to, myslím, nevydrží. – Už na uších je mu vidět smrt.“

A zase mlčely. Zas bylo slyšet jen, jak dříví syčí, kamna hovoří, jak prsa oddychují, a cvaky – cvaky, cvak – tikají hodiny.

„Chtějí prý prodat koně?“ povídá zase paní rehtorka.

Trvalo chvíli, než Foukalka odpověděla.

„Chtěli ho prodat, ale prosímich! Vždyť by ho ani neudali. Co od Špitzra jaden nemoudrý koupí, čtyři chytří neprodají. Žid je žid.“

„A – však už jim padl!“ vpadla do řeči Rozárka. „Juráska přiběhla k našim s nářkem, že jim zdechl kůň. – Francek ho uhnal.“

„Božíčku drahý!“ zanaříkala ve tmě Foukalka.

„Na ty Juráskovy to letos chodí. Starý leží na nohu – loni chudáci vyhořeli, Maryša se jim zaběhla, Francek je lunt, a dnes jim zas padl kůň. Je to, je!“

„A včera byl u nich exekutor,“ doložila Rozárka.

„Špatný věrnou konec, špatný. Do záložny mají platit, daně jim stojí, v domě ani krejcara, a ten Francek! Pámbiček milosrdný ho netrestej – takhle dělá! – V nedělu k večeru přišel dom – a – no, měl už dost. – Byla muzika, chtěl na nich peníze, a když mu nechtěli dát, mámu na dvůr vystrčil, taťka na posteli stlouk', všechno v domě hoře zpřevracel a šel na půdu naměřit si míru rži. A šel to prodat – no, kam jinam – k židovi.“

Foukalka ještě nedomluvila, když Rozárka tu byla s druhou novinou.

„A krávu prý taky prodávají.“

„Prodávají,“ přisvědčovala Foukalka, „ale řezník málo jim dává. Jen pětasedmdesát rýnských, tak se ještě drží, ale dlouho to myslím trvat nebude a budou ju muset prodat.“

Rozárce nad hlavou přeletěla bzučící moucha. Hodiny zahrčely a odbily devátou. Ve tmě slyšet bylo šustot kartounové sukně, jak Rozárka překládala přes nohu, tiché vzdechy Foukalčiny a z venku rachot rychle ujíždějícího vozu. Foukalka přemýšlela o něčem nebo vzpomínala. Vzpomínala:

„Pámbiček sám ví,“ začala, „jak to tak přijde. Ten Jurásek byli přece hodným sedlákem. Mívali koně – těm nohy jenom hrály, v Brně na jednoho i metál dostali, za krávy po stotřiceti rýnských brávali, a všechno je pryč, všechno přišlo na zmar ... Telata bujnost'ó přes ploty skákala, sklep plný měli vína a všeho dost. Ale, já říkám – to už je tak neštěstí. Ten Francek, a ona, Juráska! – ti tak pěkně dohospodařili. Jurásek – co Jurásek, to byli chytrý chlap. Přednostou byli několik let, páni k ním jezdili a do města jeli co chvíle ... ale ta! Ta je všeho vinna,“ dodala Foukalka.

Babička zatím procitla a poslouchala, co se povídá. A jak Foukalka domluvila, odkašlala si, odlevila si v krku a pravila polo ještě v dřímotě.

„To je má řeč, stařenko. To, když bylo všeho dost, pořád jenom smažila a pekla, ušípané mlíkem poklízela a do té treperendy babky všechno cpala. Co ta jen u ní užila! Děti z Juráskovic statku živila a svého opilého muže krmila do Boha.“

Foukalka neposlouchala babičku. Zнала všechno lépe než ona a raději mlčela a vzpomínala. Zнала Juráska od malička, chodila s ním do školy a nechybělo mnoho, byli by se za sebe dostali. Ale že byla chudá, mnsila na lásku zapomenout a jít do služby. Za to tím větší lítost měla nad jeho koncem. Plakala nad ním jako nad svým.

„Však Maryša!“ vzpomněla si pojednou na Maryšu. (Babička i Rozárka stichly jako pěny – i paní rehtorka přestala si nožkou hrát.) „Taková děvčica pěkná jako květ a tak se zapomněla! Ešče loni o hodech byla stárkou a chlapcům jedenáct rýnských na talíř položila ... a teď ... bůhví kde chodí ...“

Teď ozvala se Rozárka:

„A taky – – jen samo hedvábné fěrtochy a fanfrňochy na sebe věšela, a Juráska pýchou jen se ščuřila, když jí Maryšu někdo pochválil. Doběhla daleko! ...“

„A kde je teď Maryša?“ zeptala se paní rehtorka.

„I tenkrát, jak ju vyhnali, utekla kamsi k přátelům ... Děcko umřelo, a Maryša slouží kdesi v Brně ... Chodí prý si jako nějaká hraběnka.“

„A jak ty to tak víš?“ ptala se paní rehtorka.

„Karadžia s ní v Brně mluvil.“

„A co tam dělá?“ ptala se babička.

Nikdo neodpovídal.

„Tak je to přece pravda!“

Žádná odpověď.

„To jsem si přece nemyslila!“ pravila babička.

Paní rehtorka odstrčila hřmotně židli a vstala náhle od kamen.

„A co! já se tomu docela nic nedivím. Než se dát bít, hladem mořit a mámu poslouchat, radši pryč. – Kdyby to byla máma jako jiná matka! – Ale ta dračice!“

„Ale přece je to jenom matka! – a když ju nechtěla poslouchat – mohla si službu najít a sloužit. Už toho bylo tak dost, co vyvedla doma – ještě bude hanbu po světě roznášet.“

„Lehko se řekne – službu si najít – ale, kde ju najde tak hned. – Na sobě nic a z domu ani krejcara. A žebrat se stydí. A nesmí.“

„Však je Pámbiček spravedlivý, všechny potrestá,“ po delším přemýšlení pravila zase Foukalka a vstala a hledala svůj košíček. „Budete vidět, ještě než Jurásek umře, všechno jim prodají. Nedej Bože, aby se toho dočkal.“

„No, Pámbiček všemohoucí jim pomůže,“ dokončila rozprávku babička a také vstala, aby rozsvítila lampičku. – Foukalka ovázala si šátkem hlavu, přála všem dobrou noc a odcházela. Ale na cestě pořád se ještě točila a sháněla hůl. Konečně ji našla, zatím co jí rectorka do košíku strkala tři buchty pro děti.

„Jen nechte, Foukalko, nechte,“ pravila rectorka, když se jí Foukalka hnala po ruce, „a zítra přijďte zase, budeme drát,“ dodala a temnou síní vyprovodila Foukalku až na práh. Rozhlédla se po návsi a dvěře držíc v ruce, zatřásla se zimou.

„Pánbůh jim to teda zaplat’ a naspoř a dej jim požehnání, aby měli hodný a zdravý děti,“ slyšela ještě paní rectorka ... A malé, vetché, sedmdesátileté tělo stařeny zmizelo v hluboké noci, jako když do vody zapadne šedý hadříček papíru.

Paní rectorka zavřela dvěře a dlouhou síní vrátila se do kuchyně. Po návsi zalehlo zase ticho, jen z dálky ještě zvonila hůl staré Foukalky. U osvětlených dveří hospody ozvaly se hlasy lidí. Jeden z nich přicházel ke škole.

V kuchyni v hodinách zahrčela suchá kolečka, zaskříplo péro a žežulka dvakrát zakukala: „Kuku – kuku.“

Babička natahovala hodiny.

III

Asi za týden bylo s Juráskem zle. Ležel v posteli a tiše naříkal. Bylo po hádce. Juráska seděla v koutku na lavici a hrála si s modrou zástěrou. Výraz tváře její byl urputný, víčka rychle pomžikovala, rty byly zadržnuty v uštěpačný úšklebek; v očích vyhasínal vztek, zornice chvatně v kruhu tékaly po světnici, hned na postel, kde ležel Jurásek, hned stranou k oknu, kde stál Francek. Žilnatý, šlachovitý její krk byl v neustálém pohybu; jícen rychle se jí zvedal vzhůru dolů a hltal zrovna sliny, které se jí draly do vykřičených útrob. Francek zamračen hleděl na osvětlené návsi. Byl krásný, jasný den, jaký připomíná první jarní dny v měsíci březnu.

Juráskovi jakoby hlavu nalomil. Prsty zapletl do rousnatých vlasův a činil dojem člověka, který v největším napjetí tělesné i duševní síly sražen byl náhle zpět do nepřirozené polohy trupu, lokte a hlavy. Tak poslouchal.

„Co pak já za to můžu, že Francek je lunt?“ a Juráska vystrčila svou ruku do vzduchu směrem k posteli. „Musil tak pít, peníze rozhazovat a krky svých kamarádů prolívat? Toho všeho nebylo potřeba. Tak je to,“ dodala Juráska, stáhla ruku zase zpět a do dlaně zapíchla bradu. Suché, kostnaté její prsty na žluté tváři jenjen hrály. Hlava sebou pošukovala na pravo, krk točil jí v levo. Byla by ráda ještě něco řekla, ale ze vzteku a v pohrdavém přesvědčení, že je škoda slov, hleděla do okna.

Francek chvíli nemluvil, jakoby přemýšlel nebo se přemáhal, ale pak klidně a jistě pravil oknem přímo na náves:

„Však vy jste jich zahospodařila!“ a v neurčitém, popleteném jakémsi úsměvu dodal: „Takový ledajaký mlsný jazyk, jako vy, má málokterá.“ Při tom švihl pohledem po modré zástěře.

Na posteli zachrastěla sláma; Jurásek namáhavě se převaloval s boku na bok. Ale marně – jen hlavu přeložil na stranu a mlel pysky.

„Mlč, chlapče,“ pravil konečně hlasem beze všeho zvuku a barvy, „přece je to tvá máma!“

„A co, máma! Máma jako máma, a táta není lepší. Však vy jste toho nahrabali! Ještě jste toho málo projezd'ali a se nautráceli!? Kde mají v Hustopeči nejlepší párky, dobře jste věděli, a o dobrém gulášu v Brně taky. V presúzu byli jste víc než doma ... A teď povídáte, že nic nemáte a že je všechno zadluženo. Oč pak jste lepší než já? – co? – už je toho tak málo, a i o to mám přijít?! A proč a zač to má ta poběhlica všechno dostat? Oč je ona lepší, než já? A vy se jí budete ještě ujímat? Víte vy, jakou hanbu vám udělala? Víte to? – A krruci –“ uhodil Francek na podokenní prkno. – „Já to všechno rozbiju, jak to dáte Maryši. Slotá, poběhlica! Za tu haňbu, kterou nám vyvedla, ještě se jí budete ujímat.“

„A – a – a –“ koktal Jurásek a v rozčilení povytáhl zduřelou, ohromnou nohu, aby tělem aspoň pohnouti mohl. – Ale vytřeštil oči, máchl malomocně rukou a zmožen bolestí v otevřené noze, lehl zase naznak s tváří obrácenou ke stropu; pootevřenými rty vysýlal tichá slova vzhůru, kde zavěšena byla holubička bílá z lipového dříví. Památka po Maryši, když byla ještě děckem. Chtěl mluvit, ale místo slov hrnula se mu na mysl jenom řada obrazů z posledních dob jeho nemoci.

Celé noci na jaře ho opatrovala Maryša, Maryša z ruky na ruku ho překládala; nohu mu převazovala, ránu mu koupala, cupaninou zakládala, Maryša každou neděli do čistá ho převlékala, aby neležel ve špině, po kostele kázání mu vykládala a na večer dlouho do noci z knížek mu četla, které míval nejradší: Kalendář – Kukátko – Dědictví Maličkových – o hraběti Trenkovi – o dobrém Fridolínu a zlém Dětrichu atd. atd. – Maryša ještě četla – ještě slyšel její

hlas – a již usínal, již spal. A spal až do rána. Při čtení na nohu zapomněl a usnul. A co dělala Juráska? Francek? Lumpal a probíjel, kde co měl; a když nic neměl, přišel domů a – peníze! Peníze byly schovány pod slamníkem pro doktora; okradl doktora, okradl taťka, okradl Maryšu – a Juráska mu pomáhala. Sama pro sebe smažila a pekla, s Franckem v kuchyni jemu – otci – nadávala a brambory ho živila, tvrdým chlebem a řepou.

Při poslední vzpomínce celé Juráskovo já v odporu se vzepřelo proti Franckovi a jeho matce. Jakoby sám před sebou uhýbal, pohnul tělem a příkrčil hlavu ke zdi. Pravá ruka lehce sebou pošukávala, oči z důlků třeštily do prázdna. Zdálo se mu, jakoby neležel, ale stál, křičel, ruku napřahoval ... Krčil se, krčil – po těle rukou přejížděl a mimoděk spocným čelem se dotkl zdi. Procítl. Jakoby se zastyděl sám před sebou, zapudil myšlenku na výjev, který se mu zdál. Zdálo se mu, že se s Franckem zase rval, jako tehda o ty peníze. Prsty křečovitě škrtily chumel peřiny, nadzdvižené tělo pokleslo. Na skráních mu stál pot, rty se chvěly, tváře ovíval chlad. Bylo po boji. Jurásek oddechoval a odhodil na polo duchnu; pod páží byl spocen, tělo jako ve vodě – a kůži drmolila zima. Přikryl se zase a duchnu vytáhl až po bradu; jen u shlavce si přehnul chladný roh a položil naň horkou hlavu. Ležel tiše, vysílen. – Náhle rozum se mu zakalil – myšlenky začaly se mu mást, stěny pohnuly sebou ze svých základův a jakoby jimi někdo točil; peřina, pelest, postel, on sám, jeho nohy, trup, celé tělo, kamna, strop, okna začala se pohybovat kolem, kamsi na levo, na zad, stále rychleji a rychleji, kolem jednoho bodu za jeho hlavou. Ruce, nohy mu ztuhly, pod kůží jakoby se brabešky rozběhly a maso ztuhlo. Smysly pojala příjemná závrať. Zavřel oči, schoulil ramena a poddal se úplně onomu sladkobolnému trnutí údů, při kterém zapomíná člověk na tělo, na duši, na všechno – a zdá se mu, jakoby se vznášel a plovat ve vzduchu a letěl výš a výše. Jen ve spáncích bušily tepny v šílené práci mozku a srdce. – Jako přelud viděl před sebou Maryšu – jen jako v slzách, v šedých, vodových barvách – uplakanou. Vběhla do světnice, jakoby ji někdo hnál. Rovno k jeho posteli. Nemluvila a jen na kolena padla – a hlavu mu líbala i oči. A dříve, než se vzpamatoval, bouchla dveřmi a už jí neviděl, více se už neukázala. Odešla z domu na vždycky – jen tak, jak byla: v tištěné sukni a barchetové kacabajce – bez prádla – jen v jediné košili a stěvících, které měla od posledního jarmarku z Klobouk.

„Chudák je! Chudák je!“ rozkřikl se pojednou Jurásek.

„Chudák je! proč jste ju vyháněli – proč jste ju bili? – Kdo ju politoval? – Tys ju do toho vyštval – do hanby vehnal – ty, ty – ty!“ zatínal Jurásek prsty do peřiny a z levého oka vyhrkla mu malá jiskra.

„Já vím, že je ladajaká – necht'. – Ale – však ju tak vychovala máma! A dcera je lepší, než máma. – A – a – abys věděl“ – (obracel se již do světnice, oko se mu rozjiskřilo) „abys

věděl“ – pozvedl ruku nad hlavu – „abys věděl, chlapče nedobrá, nic ti za to neporučím – a – a – a za tvou nevážnost k tatkově tě ještě prokleju!“

Jurásek zemdlen celou tíhou svého těla padl na postel.

„No, však jsou ještě soudy!“ pravil po té Francek zase do návsí; pojednou však se obrátil, vytáhl krk a svitě křivými zuby, dodal sípavým šeptem: „Strčte si to té – vy – však uvidíme – – uvidíme, co z toho pojde,“ a se zdviženou pěstí proti posteli zmizel ve dveřích.

„Ven – ven! – kluku nedobrá!“ jako smyslů zbaven křičel Jurásek a rukama hrabal pod peřinou, aby povytáhl dolní část svého těla. Ale pěst svezla se mu po slamníku a nadzdvížené tělo zapadlo zas do peřin.

„I Ježíši Kriste!“ zanaříkal a utichl.

Juráska byla tichá a posud tak seděla na stoličce jako dříve a hrála si modrou zástěrou.

Ode dvora zaskřípěla branka a po kamení podél konírny zahřmotily mužské podkůvky.

Jurásek chvíli ležel tiše jako v rakvi. Hoření částí těla ležel ve tmě, kterou vrhala naň zeď. Jen když se na levo nahnul, viděl oknem na dvůr a do zahrad. Nad hlavou mu visel obrázek sv. Františka z Assisi a před ním v červeném kahánku mihotala se tichá hvězdička věčného světla. Mírná, rudá její zář postříkovala bílé zdi a Juráskovu tvář, stranou složené ruce a rozhalená, oddychující huňatá prsa.

„To je smrt, to je smrt!“ šeptal Jurásek a vlhké oči na shasntí dívaly se přes pelest do prázdné světnice.

Po stěnách ploužily se modravé stíny pozdního dne. Jurásek očima zvolna, zvolna přecházel s jednoho předmětu na druhý, až na jedno místo upřel mrtvý, klidný, ale smutný pohled. Naproti oknu, které vedlo na zahrádku přes dvůr, lesklo se zrcátko a v něm obrážela se kalná zeleň zahrádky a živé pruhy osvětleného západu.

„Vidíš, vidíš, stará, jaks ho vychovala.“

„Já ho tak vychovala?“ utrhla se Juráska. „Já za to můžu, že je takový? Neměls mu peníze dávat a sám taky nemusil tolik utrácet. Když viděl tátu utrácet, utrácel taky.“

Juráska mluvila již klidněji.

„Já jsem nic nepopil a taky nic neprojed,“ pravil rozhodně, ale klidně. – „Ale tys mu podstrkovala na ulici – a sama – no však – Bůh ti to požehnej – celá dědina ví, kam peníze tekly. Pro tetky – za sladké kořalky – co to bylo peněz. A kde jsou ty peníze za ty husy – a – a – kachny – a mléko – a tvaroh – a všechno je pryč!“

Juráska seskočila s lavice, natáhla žilnatý, tenký krk a dostoupila do prostřed světnice.

„Spolkla jsem je, co? – Nebo je vzal čert? V tvém krku uvízly, víš-li ty co. Tak je to, když „sedlák dělá pána a dobře pije a dobře papá. Pak arci je všechno pryč,“ dodala Juráska a

obrátila se ke dveřím – „pak mu ani na pohřeb nezbude,“ hodila přes ramena za sebe, „a dej mně pokoj, víš-li ty co,“ pravila, když viděla, že Jurásek křiví ústa a chce něco namítat. Práskla dveřmi a odešla do kuchyně.

Nárazem dveří zvlněný vzduch pohnul růžencem, který na kropence visel u dveří, a Juráskovi v očích zaleskl se pozlacený jeho křížek. Jurásek měl na jazyku jakousi nadávku, ale vzpomněl si na cosi a mlčel.

Byl nyní sám. Před sebou viděl jen mouchy, jak lezou po stěnách a černou kočku, jak na peci leží a spí. V okně, vedoucím na návsí, crčela kanárčí samička a naproti ní tikal čížek.

Jurásek ležel na křivo, hlavou více do světnice; ruka mu polou visela dolů. V tom přivřeně jeho oči, které hleděly před sebe, viděly, jak černá kočka na peci se shrbila, jak se natáhla, vystrčila packy s bílými drápkami a seskočila dolů na lavici, s lavice na zemi a se zdviženým ocasem otřela se Juráskovi o svislou ruku. Jurásek pohnul prsty a kočka se otočila, znova podstrčila hlavu pod jeho dlaň, protáhla se pod ní a začala příst. Jurásek namáhavě stočil oči směrem své ruky, pohlédl na ni a lítostivě se usmál. V úsměvu zavřel oči a pod kůži znova jakoby se rozběhly brabešky. Vzpomněl si nyní v rychlosti na celý svůj život. Vzpomínal, kdy byl ještě zdrav, kdy měl všeho dost, kdy byl ještě zámožným, váženým sedlákem a kdy mu všude říkali: „pane přednosto, vy jste kabrňák.“ A teď – teď – umře a zůstane po něm pověst, které se nikdy nenadal. „Eh! dodal nahlas, máchl zvadle rukou po duchně a bolestí sténaje, obrátil se na stranu proti světlu. Oknem viděl do pestrých, osvětlených barev opadávajícího listí, do modrého nebe a bílých oblaků. Daleko, hluboko před oknem táhla se alej topolů středem rozoraných polí a za topoly hořel v červených, ohnivých barvách podzimu habrový les. Řadou těch topolů letěl roj nejkrásnějších jeho vzpomínek.

Alejí tou vyjížděl do polí – vracel se z orání – večer z luk a časně ráno – od jara do zimy vysoko do větví pohazuje bičem, vesele si hvízdal a do práce jel se svými dvěma vraníky. A teď...

Přivřená víčka zapadla nadobro, přitiskl řasy a dlouho, dlouho tak ležel se svými vzpomínkami – až jej probudila hrozná bolest v noze.

IV

Za hodinu bylo Juráskovi ještě hůře – tentokráte velmi zle. Zavolali pana rectora, aby napsal poslední vůli, pak svědky, a na faru poslali pro panáčka.

Pan rector přišel, usadil se, a s tabatěrkou po pravé a modrým kapesním šátkem po levé ruce čekal na druhého svědka, Cabalu. Stařeček Novák byl už tu. Juráska seděla na malované truhle a plakala u Juráskových nohou. Francek seděl na lavici u kamen a ořezával topůrko k nové sekyrce. Nemocný bezmyšlenkovitě hleděl ke dveřím na vyšlapaný práh z červených cihel a čekal, až otevřou se dvěře a vejde Cabala. Zdravou nohou ležel na slunci.

Přímo naproti Juráskovi na lavici pod černými kachly seděla stará Foukalka. Hůl ležela vedle ní, a tmavohnědé, vyschlé a žilnaté její ruce přemílaly růženec. – Zaskříply dvěře, a do jizby vešel bledý, rusovlasý kluk s vyraženým zoubkem; hned za ním šouralo se děvče s děckem v modré peřince, s bílým čepečkem na holé hlavě a modrou pentličkou nad nízkým čelem. Foukalčina vnoučata.

Nikdo nemluvil, a všichni očekávali Cabalu. Juráska vzdychala již mírněji, a nemocný zavřel oči; zdálo se, že spí. Jen růženec chřestil v suchých prstech Foukalčiných, a Franckovi vrzal v ruce nůž.

Pojednou se dvěře rozlétly, a vešel kmocháček Cabala s beranicí na hlavě, ve vysokých botech, opásaný řemenem, z trhu. Juráska seskočila s truhly, fěrtochem utřela lenůšek a postavila Cabalovi k noze.

„Vítám vás, pane rector,“ podával Cabala ruku rectorovi, a přistoupil k Juráskovi. „Potěš té Pánbůh, Jurásku,“ pravil a jemně stiskl studenou, potem zvlhlou ruku nemocného.

Jurásek pozdravil Cabalu jen matným mžiknutím oka – ne z nedostatku sil, ale tak už to mívají nemocní ve zvyku.

Pan rector nahnul se nad roztočeným papírem a napsal v čelo do prostřed bílého archu špičatým, staromódním písmem slovo Testament. Pak si šňupl a čekal.

„Děti, ven! – Co tu máte co dělat?“ vyháněl Cabala děvče a hochu s vyraženým zoubkem. Pak obrátil se k Foukalce a dodal mírněji: „A vy, Foukalko, tu taky nemůžete být; budeme psát testament.“

„I vždyť já jdu, co pak bych tu dělala,“ pravila Foukalka a hledala hůl, aby vyšla za dětmi. „I jen ju tu nech – nač pak ju vyhánět? Zůstaň tu, Foukalko, zůstaň,“ pravil Jurásek vlídně, a obrátiv se očima ke svědkům dodal: „Tak můžeme začít.“

Juráska sedla si na nízkou stoličku Juráskovi u hlavy. Seděla ve stínu. Pravou rukou podepřela si podbradek, a lhostejně se dívajíc kamsi do země špičkou levé nohy rozhrnovala a

ohrnovala sešlápnutý záhyb pohozené hadry. Francek nechal vyřezávání topůrka a položil dřevo a nůž na lavici. Prohlížel si hned skulinu v podlaze a hned zas oknem se ven díval.

„Tak pane rector,“ začal Jurásek, „napíšu, že to všechno, co ještě mám, odkazuju Maryši. Žena z toho dostane bývání na vejmince, míru pole na strážce – rýnský měsíčně – ročně osm mechů bramborů – dvě míry rži a čtvrt hrachu. Pak jí poručím ještě ten kousek pole na padělku pod lesem. Tak, a to by bylo skoro všechno.“

Juráska spustila do klína podloženou ruku, zdvihla hlavu vzhůru, tak že polovice hlavy ocitla se na světle. Oči jí svítily, a čelo složeno bylo do dvou rýh.

„No, to jsem si moc vysloužila!“ pravila, a opřela bradu zase do dlaně.

„A co já?“ pravil Francek od kamen.

„Nic,“ rázně odpověděl Jurásek. „Neměls všechno probít. Jdi sloužit a dřít, jako jsem dřel já. Taky jsem od tatka skoro nic nedostal, leda dluhy,“ pokračoval už ochablým hlasem. „Můžeš pracovat taky.“

Franckovi ruce sklesly do klína. Oči vytřeštěny z důlků zbojnický hleděly Juráskovi do tváře.

„Já nic?!“ zařval a předstoupil před Juráska. „Já nic?“ dodal už plačky. „Za pacholka jít sloužit? To jste táta, vy? To jste táta?!“

„Mlč, chlapče, nebo –“ skřípnul mu ruku strýček Calaba. „Tam jsou dveře; tady nemáš co dělat. Klid se, podle zákona nesmíš tu být.“

„Co vy mně máte co poroučeti? Nepůjdu, abyste to věděli! Pusťte mě!“ – Ale poslední slovo už zalehlo v síni. Francek nešel, ale vyletěl ze dveří a za sebou slyšel jen zastrčení závory. Zalomil ruku za hlavu a uklidil se na dvůr. Světlé jiskřičky tančily mu v očích a rozplývaly se v bílý zákal slz. Teprve za hodnou chvíli, když mu ulehčilo, rozhlédl se po dvoře a poznal, co se s ním děje a kde je. Seděl pod kůlnou na převrhnuté kadečce a tupě hleděl kolem sebe na zvětralé trámy, vyschlé sáně, zablacené chlívky, na hromadu kamení, chumáče kopřiv a na nízkou ohradu, která oddělovala od nich sousední dvůr. Tam do vzduchu trčela voj vypřaženého vozu.

Na voze sedělo kučeravé děvče a počítalo si prsty u pravé nožky. Silná, mladá matka sbírala rozvěšené bílé prádlo. Pod kůlnou ozvalo se vrznutí, otevřela se vrata a na dvůr vjel pacholek, vracející se z orání. Otevřenými vraty vidět bylo do zelených luk a na bílou silnici v řadě štíhlých topolův.

Franckovi to nedalo – a brzo se vrátil do síně, aby za dveřmi aspoň poslouchal, co se děje uvnitř. Mluvili tam o čemsi, pak nastalo ticho, a Jurásek ztěžka oddychuje pokračoval:

„Kostelu poručím padesát rýnských, co se strží za pšenici, kterou ještě na sýpce mám – (Francek se ušklíbl) – a prosím, aby za mou hříšnou duši byla každý rok sloužena mše svatá.“

Jurásek už sotva mluvil.

„Už dost?“ ptá se pan rector.

Chvíli čekali. Jurásek si odpočal, a pak slabým a vybývajícím hlasem dodal:

„Tamhle tu flintu dostane tady kmocháček Cabala, a můj nový kožich stařeček Novák.
– Tak – už – dost.“

Pan rector dopsal, poznačil datum, poopravil na nose brýle, vstal, a potřepáváje pravým kolenem, četl Juráskovu poslední vůli.

Testament.

Ve jménu nejsvětější Trojice – Boha Otce, Syna i Ducha sv. amen. V přesvědčenosti o nestálosti zemské a života lidského, aby po mé smrti žádné roztržitosti mezi mými dětmi aneb přátely nepovstaly, ustanovuji u sebe ještě za dobré paměti a zdravého rozumu moje jmění do následujícího pořádku převésti.

1. Poručím svou duši do rukou toho Nejvyššího a své tělo, žádám, aby dle křesťanského způsobu beze vší zbytečné slávy pohřbeno bylo.

2. Já František Jurásek v Přílukách č. 79, majetník pololánu, poručím svůj všečen majetek, co ještě mám, své dceři Marii Juráskové a vymíňuji z toho pro svou manželku, která mně vždycky věrna byla, následující:

a) bývání na výmince, míru pole „na strážce“, rýnský měsíčně, ročně osm měchů brambor, dvě míry rži a čtvrt' hrachu. Pak jí poručím ještě ty dva kousky pole a „na padělku“ pod lesem;

b) svého syna Františka Juráska vyděd'uji pro jeho nevážnost' ke mně, svému otci, a matce. Jemu neporučím nic;

c) kostelu v Rakvicích poručím padesát rýnských r. č., a žádám, aby každý rok za mou hříšnou duši byla sloužena mše svatá;

d) kmotrovi Josefu Cabalovi, čtvrtláníku čís. 105 v Přílukách, odkazuji svou flintu a

e) Vácslavu Novákovi, výminkáři na č. 80 v Přílukách, poručím svůj nový kožich.

Ve jménu Boha Otce, i Syna, i Ducha svatého amen.

Ku stvrzení pravdivosti testamentu tohoto požádal jsem tři hodnověrné svědky, aby se mnou tuto závěť podepsali. V Přílukách, dne 6. listopadu 188*.

Josef Novotný, písař a svědek,

Josef Cabala, svědek,

Václav Novák, č. 80, svědek.

„Dobře je to tak,“ podotkl Jurásek, když pan rector dočetl. Juráska neříkala ničeho, jen vzlykala, obličej utírajíc modrou zástěrou hlavou se dotýkala postele.

Kmocháček Cabala se stařečkem Novákem přistoupili k lůžku a Juráska jaks taks posadili na postel. Nemocný skřípal zuby a bolestí hvízdal, ale poslední vůle musila být podepsána. Juráska musila vstát, a kmocháček Cabala na přič nemocnému přes kolena položil stoličku, na stoličku podložku a na ní urovnal testament. Pan rector namočil a do Juráskovy ruky vložil péro. Po velikém namáhání Jurásek teprve začal psát. Pan rector mu vedl ruku, Juráska ze zadu jemně ho podpírala rukou. Jurásek při každé slabice odpočíval a při poslední omdlel. Křivými tahy s dvěma kapečkami, z kořene vyvrácenými literami bylo napsáno jméno: „František Jurásek.“ Poslední slabika byla schlíplá a jako ocásek visela dolů.

Asi půl hodiny ležel Jurásek bez sebe. Slabě dýchal, čím dále tím slaběji a slaběji. Pojednou tělo jakoby se sebralo, hrudník vysoko se pozvedl vzhůru a Jurásek, jakoby se dusil, hekavě několikrát po sobě nabral vzduchu. Otevřel oči.

Viděl před sebou černá kamna, bílou pec a na lavici shrbenou Foukalku. – Ponenáhlu, jakoby se rozpomínal na všechno, co se dělo kolem. – Zvolna se rozhlížel kolem: oči ochable se pohybovaly s jednoho místa na druhé; trvalo chvíli, než se převalily z jednoho koutku do druhého. –

Světnice byla prázdná. – Uprostřed stál stůl, lenůšky porůznu byly rozestaveny kolem, jedna sem, jedna tam – vidět bylo na nich, že před chvílí tu ještě někdo seděl; na stole ležel černý kalamář ... Zde se proud jeho představ zastavil. Několik dojmů hrnulo se mu na mysl najednou. Cítil i lehounko jakési rozčilení ... Ale dříve ještě, než si zodpověděl otázku, k čemu je ten kalamář tam na stole – vyhoupla se před ním vzpomínka celá. – Podepisoval testament ...

Prázdná světnice začala se plnit známými postavami. Tam seděl Novák – za stolem pan rector a vedle něho Cabala. A tam, kde sedí teď – seděla Foukalka. Vzpomněl si i na jakýsi křik, lomoz, hrozby, na celý výjev, který se odehrál mezi ním a Franckem.

„Tak už mě dorazili, už nemám nic,“ pravil v duchu k sobě. „Teď už jen abych jim uhnul s cesty.“ – Oči ho štípaly, nozdry pálily a hrdlo mu stáhla řezavá bolest. Polykal slzy, vysoko dýchal a hlavu schovával do tmy ... Umírá ... Z rukou mu vydřeli poslední, co měl, a teď se budou dívat, jak umírá. – Dočkat se nemohou, až zavře oči a vzdychne naposled. A tak mu bylo líto, že jeho vlastní syn a žena čekají na jeho smrt'. – „No, Bůh jim požehnej – také

na ně přijde ...“ A jako maní zavadil pohledem o starou Foukalku. Posud tak seděla u kamen, berličku vedle sebe, v prstech růženec a starý šedý šátek na babku uvázaný do týlu.

„To byla žena!“ – a Juráskovi v duchu letem zamihly se dětské dny, pořezané školní lavice, bílá hlava rectorova, kostel, zvony, pole, v uších hudba mu zahrála a zavýskla chasa. A v celé té směsi vzpomínek náhle vyplynul milý obrázek venkovského děvčete s krátkou sukýnkou, silnými rameny a nadýchanými rukávy. V bílém, širokém límci seděla jí hlavička jako z máku květ. „Dobrá duše!“ Jak ho měla ráda! – A když jí tenkrát večer – měsíc se jen leskl – povídal, jak tatík na ni láteří a že si ji nesmí vzít, jen zaplakala a řekla: „No, tak s Pánembohem, Františku, poslechni pěkně tatínka – já ti těžký srdce dělat nebudu.“ A odešla, chtěl ji zastavit a nezastavil, chtěl na ni zavolat a nezavola, bylo mu do pláče a nezaplakal. Jen ještě viděl, jak se na dvorku obrátila a dala se do běhu. Tak se na to všechno pamatoval, jakoby to bylo dnes ... A Jurásek, jakoby útěchy hledal v jiných vzpomínkách, zahleděl se zase oknem na dvůr, na štíhlé topoly, do modrého nebe a bílých oblakův ... A bylo mu lehké ... Tak ležel na pravém boku a jakoby ani nedýchal – o světě ani nevěděl. Za několik okamžiků zdálo se, že spí.

Juráska vešla do světnice a kývla prstem na Foukalku. Tiše odklidila lenušky, uklidila stul a pomohla jí postavit jej mezi almaru a postel. Trmožem narazily o skříň a jakoby se lekly, že Juráska probudí, podržely stůl na chvíli ve vzduchu. Ohlédly se po něm. Spal. – Postavily stůl na patřičné místo, ale tiše, jakoby ho kladly do vody. Pokryly jej bílým ubrusem, ze zdi sňaly a oprášily krucifix, připravily dvě svíčky po obou stranách Jezukrista a před ně postavily dvě kytice z papírových růží.

Pojednou škublo cosi Juráskovým tělem, jednou, dvakrát ... Juráska trhla sebou a pohlédla na Foukalku. Pak poodložila šatku, kterou držela v ruce, a přistoupila k lůžku nemocného. „Františku, co pak je ti?“ nahnula se k němu. Chtěla ještě něco říci, ale nedořekla. Viděla, jak Jurásek velikou svou pěstí si vytírá slzy. Svěsila hlavu a uklízela dále. K nemocnému přistoupila zase Juráska.

„Neměla bych ti zandat okno?“ ptala se. Jurásek neodpovídal.

Přes dvůr, ze zahrady, dralo se sem větvemi stromů světlo zbarveného západu. Světlý, oranžový pruh položil se mu přes nohu a červeně pruhovanou duchnu.

Juráska s velikou ochotou přistoupila k oknu a chtěla je zastavit vlnákem. Ale zavčas všimla si nemocného. Jurásek, jakoby vstával, očima a zoufalými pohyby dával na srozuměnou, aby toho nechala. Poslechla, vlnák položila zase na truhlu a ohlédnuvši se plaše po Foukalce ke stolu přistavila stoličku, pokryla ji čistou plachetkou a tak připravila klekátko.

Jurásek nedíval se do světnice. Dýchal, dýchal, stále rychleji a rychleji. Srdce mu zabušilo a v prsou jeho ozval se hrozný jakýsi křik. Strach, zděšení před blízkou smrtí rvalo se s pochybnostmi. Ale seč síly jeho stačily, bránil se této myšlénce. Ne, neumírá! Neumírá! Ještě vidí. – Otevřel oči: vidí! Pohnul sebou na posteli, cítil pod sebou shrnutý záhyb, zdvižený shlavec, zahřátou duchnu, slyšel, jak sláma pod ním šelestí. Tepny tloukly mu na spáncích, srdce jakoby se zbláznilo ... Pojednou vzpomněl si, že umírajícímu nejdříve stydnou nohy. Narovnal ihned pravou, zdravou nohu a pohnul prsty. Byly ztuhlé jako roh. Cítil v nich vládu, ale povrch jakoby byl ze skla.

Dech se mu zatajil.

Tak brzy jí nečekal. Ale ještě nevěřil.

Vzpomněl si: současně s prsty u nohou, stydnou i ruce.

Pohnul jimi – i ty byly jako přemrzlé. – Vzdychl i hluboká a oddal se úplně do vůle boží. Modré jeho rty pohnuly sebou v tiché modlitbě a oči vyjeveně hleděly zpod kostnatého obočí ...

Ale uprostřed modlitby vzpomněl si zase, že pravou, zdravou nohou chvíli, dlouhou chvíli již ležel na vzduchu a pravá ruka že posud leží na peřině. Pohnul rukou levou pod peřinou – ta ho ještě hřála. Mýlil se – neumírá – a Jurásek rychle vstrčil hned i pravou ruku pod peřinu a hned za ní i nohu a schoulil se až po ramena.

Juráska všimla si zimomřivého toho pohybu a přistoupila k němu.

„Je ti zima? chceš, já zatopím?“

Ale Jurásek pojednou rukou vyjel proti ní. „Počkej,“ zašeptal a napjal sluch.

Hrobové ticho nastalo po tomto slově.

Jurásek nadzvedl hlavu a poslouchal. Nemýlil se: z návsi slyšel zvonit s Pánembohem. Rychle obrátil hlavu na levou stranu a přes světnici hleděl oknem ven. Zvonek se blížil, ozýval se čím dál tím jasněji. – Jurásek vytáhl se na posteli, pohled jeho oběhl světnici, všiml si bílých dvou švec po stranách černého krucifixu a vyhlédl zase oknem ven. V očích zamihlo se mu několik hlav a pojednou jakoby mu někdo hrdlo zadrhl: v okně zableskla se bílá rochetka kněze. Sedlák, vracející se z pole, uprostřed silnice klekl do prachu a bil se do prsou. Tichem síně ozvalo se vlhké zavanutí kněžského roucha a zašustění sukni klekajících žen. Lidé ustupovali z cesty, klekali a křížovali se a bili v prsa.

Jurásek bledý jako stěna – polo seděl, polo ležel a opíraje se oběma rukama, mlel pysky. Slunce koupalo se právě v západu a krásné jeho barvy poslední svůj přisvit vrhaly nemocnému k nohám.

V malé chvíli ze světnice vyšla uslzená Juráska, stařenka s růžencem a kostelník. – Kněz Juráska zpovídal ...

V tom strhl se na dvoře hrozný křik. Slepice kdákaly, krávy bučely a dvorem rozléhalo se klení Franckovo a vytí Režóna. Francek klackem bil psa.

Když kněz odešel a Jurásek smířen s Bohem a lidmi začal se připravovat k smrti, a Juráska a stařenka Foukalka s růžencem mezi prsty se modlily při světle hromničky – seděl Francek u žida a pil kořalku.

Ke třetí hodině v noci Jurásek skonal.

Třetího dne odnášeli Juráska na hřbitov. Půl dědiny sešlo se u Juráskova statku a v táhlém průvodu s černou rakví uprostřed ubírali se na svaté pole. V řadě pestrobarevných šátků selských děvčat a žen, v průvodu tmavých kabátův, obnažených lysin a širokých zad divně se vyjímalá černá, drahá mantila vysoké dámy. Po stranách průvodu šuměly lípy a v jejich haluzích na barevných žerdích houpaly se hořící svítilny. Na věži sezváněli všemi zvony. Po mezi podél průvodu bosky předbíhali průvod děvčata a chlapci s děcky na zádech a zastavovali se, aby se ještě jednou ohlédly po černém pštrosím péru. Průvodu do cesty vjel jakýsi povoz. Muž ve voze smekl klobouk, sklonil bič a znamenal se znamením kříže – zatím co průvod v právo dále se ubíral horní ulicí po rozjeté cestě podél bílých domků, vyschlých plotů, uzavřených vrat, podél stodol, zahrádek, kolem zavřených okýnek, ušpiněných dětí a zablácených chlívů posledních stavení, kde bydlil ponocný a hrobař. Před truhlou zpíval pan rector „miserere mei Deus“.

Za hřbitovní zdí se objevily dětské hlavy. Vešli již na hřbitov a rozestavili se po sousedních hrobech. V malé chvíli stál již i pan farář před hrobem a kolem něho a rakve na dvou silných ráhnech seskupil se celý průvod. Tmavé skupení rýsovalo se na bílé zdi kostnice, která v rohu hřbitova trčela svou vížkou do modravé oblohy. Hned za hřbitovní zdí rozkládala se prázdná pole, nazelenalé meze a stráně a širé, modré nebe. – Za ohradou mužských zad a ramen do ranního vzduchu rozléhal se mužný, tvrdý hlas kněze. Jemu třesavým hlasem odpovídal rector. Hlahol zvonů již dozníval.

Na hřbitov vběhlo ještě na boso obuté děvče s nahýma lýtkama a na rychlo spletenými rulíky vlasů, pohazujíc krátkýma sukynkama na mladičkových, ale silných kyčlích. Vběhlo na hřbitov jako srnka. Zastavilo se a nejbližšího hrobu, stáhlo si šátek do čela a hledělo zvědavým okem na skupení mužův a žen a dětí v řadách černých křížův a vyvýšených mohyl. Děvče nespouštělo očí s tmavého toho skupení, z jehož středu se ozývaly vzdechy, dušený pláč a žalmy. Z celého skupení nejvýše stály ramenaté postavy hrobaře a ponocného. – Stáli

jako popravčí, s provazy v rukách, jeden u hlavy a druhý, jednoruký, u nohou. Děti stály opodál, žduchaly se a smály.

Nad hřbitovem slétaly se vrány a táhly kamsi za hřebeny střech. Nad hlavami pohřebního průvodu zafíčel hvízdavý let z pole se vracejících holubů. Ze vsi doléhal sem kejhot hus, kdesi pláč dítěte a hrčení vozu.

U hrobu nastalo ticho. Kněz dozpíval, a nikdo nezaplakal ani nevzdýchal. Jen obnažené hlavy skláněly se nad hrobem. Ozval se tichý šepot kněze, tichý ruch krůpějí, vystříknutých na víko rakve, a suchý šustot rychle přemítaných listů: brzy po té pan rector za hlubokého ticha žalostným hlasem počal zpívat: „Přijmi země, což jest tvého.“ Hrobaři zadrželi provazy, zadrželi okraje, vytáhli ráhna a pomalu spouštěli rakev níž a níže; hned po té zaduněly rány dopadajících hrud. Hlavy se nahnuly, těla sklonila a ve středa zástupu, z kterého do větru vlálo černé pštroší péro, jakoby se náhle země byla propadla, strhl se srdceryvný křik a pláč. Juráska ležela na vyhrnuté hlíně a ruce spínala do hrobu. Do pláče a křiku Jurásky vrazil drsný hlas svíčkové báby s bradavicí na zmodralém pysku. „Otče nás, jenž jsi na nebesích, posvět’ se jméno tvé –“ ozývala se modlitba a v choru nesla se nad hroby jako průvod šíleného nářku Jurásčina.

Děti sestrkovaly hlavy, stahovaly brvy a smutnýma očima hleděly na tekoucí slzy, kterým nerozuměly. Juráska lomila rukama, padala na kolena – a za Juráskem skákat chtěla do hrobu. – I jedno dítě se nahnulo, aby ji zadrželo, ale ihned se zase vzpřímilo, když vidělo, že již několik silnějších rukou stáhlo plačící zpět.

„Božíčku můj milý, co já si tu počnu sama!“ naříkala Juráska spínajíc ruce do hrobu, a vzlykot a pláč – lítost a bolest zbavily ji na okamžik hlasu jako dítě, které pro lítost vyraziti ze sebe nemůže ani jediného zvuku ... „Chléb náš vezdejší dej nám dnes a odpusť nám naše viny“ modlili se lidé kolem ní, a bosá noha děvčátka, stojícího na okraji hrobu, shrnula nevědomky kus hlíny na spuštěnou rakev. Hruda zaduněla na víku, příšerný zvuk s rachotem vznesl se vzhůru a Juráskou zmítal zase nový záchvat slz. „Ježíš Marja!“ zavřískala, „pusťte mě za ním ... Cos mně to udělal, cos mně to udělal, mužíčku drahý ... Ježíši Kriste, pusťte mě za ním – co já tu sama bez tebe budu dělat – Ježíši dobrotivý,“ naříkala Juráska v rukách staré Foukalky a starého Nováka. „S Pánembohem buď’ ...“ plakala za ním do hrobu...

V tom jí podávali cosi do ruky. Pro slzy neviděla: byla to dřevěná lopatka, aby na rakev třikráte nahodila hlíny. Sotva lopatku ucítila v ruce, tělo jakoby pozbylo vlády. – Celá se položila na hlínu a hlavu položila na ruku, lopatku držíc nade hrobem. „A to ti mám udělat já – já – tvoje manželka!“ naříkala a zdvihla hlavu teprve, když se jí dotekly zase ruce Foukalčiny.

„Pamatujte se přece, Jurásko – již ho tím nevzbudíte!“

Juráska se konečně přece přemohla, klekla na jedno koleno, nahrabala na špičku lopatky hlíny a hodila ji do hrobu, ale tak, jakoby vážila cent. Pak ještě jednou a konečně naposled; po každém hození si odpočala a svésila bezvládně hlavu i ruku.

„Zdravas Maria, milosti plná, požehnaná jsi mezi ženami ...“ modlili se věřící – zatím co sousedky Juráskovou pod paždí ujaly a položivou, polomrtvou odváděly stranou na sousední hrob. – Juráska několikrát se zdvihla a chtěla nanovo prorazit ke hrobu, ale ruce pevně ji držely, a selky stále ji přemlouvaly, až si dala říci a utichla; – „jakož bylo na počátku tak bude i na věky –“ modlili se muži a ženy. – „Otče náš, jenž jsi na nebesích.“

Jako před soudnou stolicí vystupovali jeden po druhém na kopeček vyhrnuto hlíny, aby z ní do hrobu třikrát nahodili. Řada přišla na Francka. Stál až posud zamračen široko ramena rozkládaje vedle své sestry; barevným šátkem držel si levou stranu úst. Plakal – ale tvář skřivila se mu tak divně, že se zdálo, jakoby se na jednu stranu usmíval, ukazuje při tom na červené půdě přiloženého šátku dvě řady křivých zubů. Teprve když do ruky vzal lopatku a odstranil šátek – každý se mohl přesvědčiti, že měl tváře smočeny, oči zality – že skutečně plakal. – Poslední svou povinnost vykonal mechanicky a ihned po té odklidil se ze zástupu.

Zbyla Maryša. – Přijela z Brna a v nádherných černých šatech klečela zde v černé hlíně – a jak se zdálo, v tichém pláči vroucně se modlila. Po celou dobu obřadů chovala se tiše, až nad hrobem vyhrnula černý závoj – a dala se do mírného pláče.

Když přišla na ni řada, aby do hrobu hodila tři hrstky hlíny, nepřijala lopatky; klekla na pokraj hrobu a černou rukavičkou třikrát nabrala hlíny a hodila za Juráskem do hrobu. Pak rychle vstala – přiložila obě ruce ke tvářím a zaplakala do bílého šátku usedavým pláčem dítěte. Pan rector dlouho na ni hleděl, na malé ty ruce v černých rukavičkách, které na bílém šátku se zdály být ještě menšími. – „Posvěť se jméno tvé, přijď k nám království tvé“ – nesly se vzduchem věty modlitby – ale hlasy věřících přehlušeny již byly hmotným duněním hromadně dopadajících hrud. Bez pořádku, kolem do kola, ze všech stran, známí i neznámí, i děti malýma ručkama hrnuly hlínu do hrobu a ohlížely se po svých rodičích, dělají-li tak dobře. Hroudy duněly o rakev a příšerné ty zvuky rozléhaly se po celém hřbitově, po kterém se průvod již rozcházel a hledal hroby svých drahých. Kněz u hlavního kříže se modlil za duše v očištění. – Juráska s usazenými očima podávala ruku sousedkám a známým a děkovala jim za poslední poctu, kterou prokázali jejímu muži. Poslední – staré Foukalce, která vytrvala s ní až naposled – vypravovala pak cestou o posledních chvílích života Juráskova.

„Večer, jak jste odešla, bylo mu pěkně – tak pěkně, že smrt' tu noc jsme ani nečekali. Lehla jsem si ještě a spala. Najednou se probudím a taková hrůza mě obešla: tak cosi mě

šimralo a škrabalo po té duchně – že jsem rázem zkřehla a třásla se jako prut. Věděla jsem hned, že to on, myslím, dodělává. Přiskočila jsem k němu a chudáček, již jen tu hlavu na peřině po mně obrátil, jakoby někoho hledal a už nemohl – už (slzy znova jí sevřely hrdlo) – prstem ukázal jen k nebi, že už je – na pravdě boží.“

Zlatá Indie!

Voráček zas jednou po delším čase tančil czardáš. O hodech, v pondělí v devět hodin ráno.

Říjnové slunko – nesvítilo. Neukázalo se od soboty. Zavnuté do mraků prosvítalo jen bílými průřezy v balvanech se valících oblaků a mizelo opět za špinavými jejich vrstvami bahnitě barvy.

„Mája“ před hospodou stála opuštěna, truchlivá, praporeček na vrcholku pěkného, pentlemi a jablky ozdobeného, smrkového vršku visel zmoklý, schlíplý – nevál tak vesele svou rudobílou barvou do modrého nebe jako jiná léta, ani děti neobskakovaly kolem hladkého s kůry odřeného jeho kmene, který smutně stál v rozšlapaném, bezedném latovisku přítulného bláta moravských vesnic a jen z hospody doléhaly k němu nepatrné útržky dohasínajícího veselí. Jinak okolí celé činilo smutný dojem osamělosti.

Na návsi nebylo viděti lidí. Leda že sem tam přeběhl klučík nebo děvče přes cestu, zvonek zazvonil a děvče zmizelo v rozevřených dveřích kupce. A ještě jedna stafaž tu zbyla od předešlého dne. Ohyždná, scvrklá bába s cukrovím, schoulená seděla v koutě u hospody a poloslepýma očima hleděla vzhůru na okraj střechy, odkud po kapkách, v bílých a světlých krůpějích dolů se spouštěla voda. Když se nahnula jen o malý kousek zpod okapu ven, kapka skrápla jí přímo na špičatý nos.

Veseleji bylo u „řezníků“. Muzikanti s hlavou těžkou a žaludkem pivem zatopeným, očima naběhlýma a rtoma od troubení modrýma seděli kolem okrouhlého stolu a točili bezpečně pivo z „kotěte“, v jehož útrokách šplochtaly už poslední zbytky nápoje. Chvillemi někdo zazpíval chraptivým hlasem – ale hlas podivně se vyjímal v bílé atmosféře rána ve vyprázdněné šenkovně, ve které se každý zvuk rozléhal jako ve sklepě. Chvillemi se i muzikanti vzchopili a sami pro sebe si zahráli šoupavou – mazurku, třasák, ale hráli už jako na pohřeb; každý ton šel napříč. Hudba tedy ne zrovna z těch nejlíbeznějších. Noty hojně padaly pod stůl, některý akkord zněl pouze jedním tonem, až tomu vyšel jaksi dech a z klarinetu a z křídlovky ječely často šenkovnou takové tony, že bylo až stydno je poslouchat. Po několik taktů hráli ze sedmi muzikantů pouze tři, poněvadž ostatní v lese not a pomlček

zbloudili. Ale všechna čest těm ostříhaným, čapkami na ucho přikrytým hlavám s nafouknutými papulami a vytačenýma očima, které obraceli do ohmataných partesů a taktu neztratili. Zásahu o to měl vychrtlý Vondráček troubil na bombardón.

V šenkovně tančil přespolní flamující řezník s kovářkou, – pak děvečka Januša s Voráčkem. Chtěl-li vidět někdo veselého hodovníka v tanci s děvčetem v loktech, mohl dojít jenom sem, – Voráček by ho byl nesklamal. Voráček křepčil, Voráček zpíval, Voráček hýřil, výskal a pil, Voráček byl „vtom“. V levém koutku úst až do polovice rozžvýkanou krátkou, na hranaté hlavě starou vojenskou čepici, postrčenou v týl, oči rozjitřené, tváře opuchlé, postava malá, hubená, kostnatá ...

„Jujujujuch!“ zatočil vždy rukou nad hlavou, dupnul v letu a kroutil se zas dál, rejdl, šoupal, výskal a v tanci postříkuje skrze zuby, odplivoval sliny, zbarvené hnědým nikotinem rozžvýkaného doutníku.

Takovým lidem, jako byl Voráček, říká se v celém světě snad – veselý patron. Přišel z vojny, oženil se a dostal se ženou barák. Za čtrnáct dní po svatbě žene nabil, při tom nebo před tím (to se už neví) jí nadal a vyčetl jí, že má chlupatý jazyk. Zatím, co mu žena rodila děti, zaplítal Voráček nedovolený poměr – s „šedou“ a přilnul k ní tak velikou láskou, že mu nezbývalo nic, než vystěhovat se s chalupy a jít za svou milou do širého světa. Žid celou chalupu a kousek pole měl složený na malém kousku papíru - a v nejbližších dnech chystal se už zanésti to všechno k okresnímu soudu do Klobouk. Že se tak posud nestalo měl Voráček co děkovat jenom své ženě, která k židovi přišla se všemi čtyřmi dětmi, poslední držíc u prsou, Voráčkovi před židem nadala a žida uprosila, aby ještě počkal, čekala na smrt' své báby – snad ta jí pomůže.

Voráček pil dále. Láska jeho mohutněla, dluh rostl. Když už mu nechtěli dát na křídou, šel ze zoufalství do polí a chytal zajíce do ok. Hospodský naléval pak zas. Voráček chladil zas pálení v hrdle a otravoval červa v žaludku, jak říkával své tasemnici.

Jednou mu napadlo, že ten život v Těšanech nestojí za nic, žena že má vlastně překážku a žid že už prodává místo kořalky vodu. Z těch důvodů dal jednoho krásného nedělního odpůldne své rodné vesnici vale a šel do světa na zkušenou. Tak utekl ženě a nechal jí jen děti a dluh, o které prý se postarat musí „sám Bůh všemohoucí a náš Otec.“ I o to nebeské ptactvo se stará – nezamhouří oka ani nad jeho dětmi.

Prvotní úmysl Voráčkův byl, odstěhovat se do Ameriky – do „Zlaté Indie“, jak říkal; ale poněvadž nebylo zač, uvízl v Brně a potloukal se nějaký čas po brněnských továrnách. Dlouho nebylo nic o něm slyšet, až jednou černé na bílém bylo vytačeno v novinách, že

vyrazil oko jednomu ze svých kamarádů v pračce na Dornichu a za to se octl na dvě léta ve stánku životního pokoje a míru, v kriminále.

Po dvou letech přivedl jej četník šupem do Těšan.

Na otázku, kdo ho to přivedl, odpověděl zkrátka a kousavě:

„Můj Leibjäger“.

Od té doby, kdy přišel z chrámu kajicnosti, dělal Voráček dobrotu. Pracoval, byl mlatcem u pořádného sedláka a už se také o děti staral.

Když svého nejstaršího synka přivedl do školy k zápisu, vešel s obnaženou hlavou, s tváří jako klouzačku hladkou a v nové, barchetové blůze. V pose staré vojny prosil správu školy:

„Pane učitel, já chcu mít z dětí pořádný lidi a ne ledajakýho lumpa jako jsem já.“

Učitel se zatahal za kozí bradku a ptal se, jak se synek jeho jmenuje –

„Barnabáš, pane učitel, dycky se jmenuje Barnabáš.“

Pan učitel zapsal Barnabáše do katalogu a zapisoval dál.

Voráček se posud nehýbal.

„A taky, pane učitel,“ pravil pojednou, „dají mému Barnabáškovi šesták, aby rád chodil do školy a mohl se jedné podívat do Zlatý Indie. – Když tam nemohl přijít táta, at' tam přinde kluk. No, je to pravda, pane učitel, nebo není?“

„Je – dál, nemeškejte nás, nemeškejte nás,“ odbýval ho učitel a odšplichuje z péra inkoust, postříknul mu nevědomky botu.

„Tak je gut,“ pravil Voráček a šel domů. Šel těžkým, nejistým krokem.

„Já nechci z nich mít lumpy, Zlatá Indie!“ – bručel si ještě před školní zahrádkou.

U hospody se zastavil a změřil nedůvěřivým okem slušné její vzezření. – Nade dveřmi visel vích, mezi okny byla přibita pokřivená tabulka s císařským orlem „K. k. Tabak“. Vytáhl měchuřinu, zmáčknul ji v prstech, měl tam jen trošku. – Kdosi otevřel dvěře, Voráčka ovanula překrásná vůně bývalé jeho milé. Vzpomněl si na celou řadu milostných okamžiků, prožitých s ní – a nakouknul do síně.

„No, na oslavu Barnabáška móžu jednu vypít. Vem to necht'.“

A Voráček s usmívavou tváří a velikými plány v mozku ze široka překročil práh boudoiru své milé a sedl si k ní. Hezká byla, bílá, čistá a vůně plný nos. Jedno, jediné políbení – a Voráček začal se narovnávat, křivit na židli, jakoby rozháněl cosi v těle a nemohl to zahnat. Stará, po hříchu lačnicí krev začala se mu prohánět po celém těle. Každým novým hltem podráždění rostlo a ke hříchu už byl jenom krok. Dlouho se pamatoval, dlouho se bránil, hladil svou milou, domlouval jí – „ne, nemůže to být až jindá – dnes už je na to pozdě

–“ nic naplat. Vzpomněl si na ženu, ale tím hůř, jeho milá nahnala mu tolik studu do tváře, že se začervenel a sklopil bojácně oči. Tím posledním důvodem si vlastně dodal. Nebál se nikdy své ženy a teď se jí bojí. – Fi! odplivl si a novým políbením usmířil svou milou.

„Tak ano?“ slyšel v sobě svůdný hlas.

„Jo,“ přisvědčil Voráček, – a ten den přišel o půl noci domů, pomilovaný, rozdivočený s očividnými stopami v očích i ve tvářích po nedovolených požitcích staré své lásky.

To bylo dva měsíce před hody a od té doby nebylo záletnickým jeho spádům konce. Cítil sám, že je ztracen. – Namáhal se, namáhal, ale nemohl si pomoci. Kouzlo hříchu bylo větší, než dobrá jeho vůle ...

Zlatá Indie!

K tomu ke všemu stalo se ještě něco, co jej do hospody přímo hnalo. Bába, na jejíž smrt žena jeho čekala, natáhla pojednou suché svoje kostečky a ženě jeho zbylo po ní několik pod slamníkem uschovaných stovek; ty stačily na vykoupení chalupy z rukou židovských a několik desítek ještě uvízlo jí za nehty. Voráček to věděl; chtěl mít svůj podíl. Dokud byl střízlivý, ještě si dal říci; měl děti, chalupu čistou, škoda by toho bylo, ale druhá nevlastní jeho žena nadala mu proto a žádala, aby své ženě ty šupky za nehty vyškrábal. A chalupu – aby taky připsala jemu.

Co z toho mohlo povstat.

Nic. – Na hody Voráček nepřišel vůbec ani domů. Muzikanti hráli, Voráček tančil. Napřed valčík, potom czardaš – sám. Skoky divokými, komediantskými, po jedné noze i po dvou lítal s místa na místo, podupoval, podpatkem o podpatek klepal a litoval, že nemal ostrah. Rozběhl se po šenkovně v podřepu, krokem tanečním, vztýčil se, postavil tělo na pravou nohu, točil se na ní jako ballerina, rozdávaje na všechny strany třepotavé hubičky.

Udýchán se zastavil. Napil se ze samečka a svěsil hlavu. Zvážněl ne tak na mysli jako unavením. Ostatně, netěšilo ho to už. Včera ještě si zabouřil s chutí; dnes už jen z jakési vnitřní potřeby, z žízně po něčem veselejším, než co zbylo jeho duši. Valčík – czardaš – byl posledním výbuchem veselého jeho rozmaru, poslední doušek zdravého vína, když přišel až na dno, na rtech ucítil zahořklý kal.

Brrr – zatřásl se na lavici a srazil údy k sobě, jakoby mu byla zima. Byl spocen – zády mu projížděl chlad přilíplé košile.

To bylo dnes poprvé, co uprostřed rozkoší přepadly jej vážnější chvíle.

Hudebníci se zatím posilovali a chasa hrála ospale v karty.

„A hrejte!“ zařval pojednou Voráček ze svého zamyšlení a koule očima udeřil pěstí na dubový stůl. Rozevřel ústa, skřivil je na stranu, tak že mu do nich padalo slunce a celý jako omytý světlem, přimhuřuje oči, začal:

A když jsme v patalii byli,
to bylo na hody v pondělí.
A měli jsme tam masa dosti
stáli jsme v krvi po kosti ...

Zpíval hrubým, řvavým hlasem, pravou ruku pozdviženou za uchem, ústa provalena v černou díru, očka zavřena a prstem si při tom dával takt.

„Zpíváte! Set – sak – – No! – Aaa, když jsme v patalii byli.“

Hospodský postavil se za něho a zahučel mu do ucha:

„Ale, co bude žena říkat, že tu s ďáblem děláte kontrakty.“

Hospodský se rád velice točené vyjadřoval, Voráček ztrnul na chvíli v nehybné poze a hleděl kamsi stranou, jakoby přemýšlel a nerozuměl.

„Žena?“ obrátil se k němu. „Zlatá Indie! Žena?“ rozkřiknul se zas. – „Turka jsem se nebál – exekutora jsem se nebál, žida za fůsy jsem vytáhl před chalupu – v kriminále jsem byl, že jsem se nebál – a ženy se budu bát?“

Voráček vstával a jakoby pronášel veliké nějaké proroctví, zdvihl vzhůru prst a vytáhl se v těle.

„Mordie!“

V tom Voráček svůj monolog jakoby přetřel.

Stála před ním jeho žena – ne už jako fantom ztřeštěného mozku, – ale živá, malá, silná, ne ještě stará, mladá a slušná s tvářemi posud jako dvě růžičky a vlasy, huňaté, černé, silné jako žíně. Stála s rukama podepřenýma v bok a zdánlivě klidně hleděla na Voráčka. Ale v hloubce, až docela, docela vzadu těch rozpjatých černých zřítelnic pod tenkým obočím – tam, tam by byl Voráček něco viděl, kdyby se byl vůbec odvážil, podívat se jí do těch „cikánských“ očí. Vřelo to v ní.

„Pfi!“ bylo první její slovo a napsala mu ho přímo pod nohy. „Co’s mě slíbil, když’s přišel z kriminálu? Děti tělem blýskají, kusa hadru na sebe nemají. Pfi, pfi, pfi!“

„Mlč, ženo, mlč! Zlatá Indie!“ hájil se Voráček prorockým tónem – a jediným pohybem ruky všechny rozesmál. Seběhla se celá hospoda.

„Dům pojd’! Lehni si a vyspi se!“ pravila jeho žena už mírněji.

Voráček zakroutil hlavou:

„Nepůjdu, ženo, nepůjdu – to máš marný“ – dodal lítostivým hlasem. „Já tě mám rád, pusinku bych ti dal, ale dům ti nepůjdu. – Pod’ sem – dé mně hubičku, já ti dám dvě a budeme kvit.“

Voráček se vrávoral k ženě s nastavenou hubičkou. Cosi plesklo. Muzikanti se smáli, žena nadávala. Voráček zdvihal pěstě jako kladiva. Chtěl ženu bít, ale než ruce spustil a tělo bezpečně postavil na obě nohy, ležel už na zemi, cítil, jak mu pěstě bijou do hlavy, nehty škrábou pod oči a s čela do očí mu lezou vlasy. Voráček jen malomocně nastavoval lokte a stále cosi vrčel, drže se za pravé ucho: „Ty po – ty jedna po –“ nedořekl. Z úst se mu začervenala krev.

Zvonili právě poledne.

Lidé vstávali u svých stolů, poznamenali se znamením svatého kříže a modlili se. V té chvíli ztrnulo všechno v posvátném, poetickém tichu. Lidé modlitbu jen šeptali a zbožně hleděli oknem ven. Pršet přestalo, na nebi začalo se vyjasňovat. Zvon těžkými, hučivými ranami otřásal vyčištěným vzduchem – po návsi s obnaženými hlavami překračovali dva sedláci rozlezlé bláto.

Poledne doznělo.

Všichni si přáli dobré chutnání a rozcházeli se. Voráčka za hubování odvedli domů a uložili jej pod kůlnou na turkynisko. Naříkal si na hlavu: – že mu žena ublížila.

Spal celé odpůldne. Probudil se, omyl ssedlou na bradě krev a šel – k židovi.

Seděl tu večer za stolem, samečka před sebou a pokuřoval z krátké své dýmky.

Už nebyl vesel. Těžká zádumčivost zela mu z neklidných těkavých očí. Ohlížel se smutně kolem sebe, jakoby někoho hledal a nenacházel. „To je život? Zlatá Indie! Pěkný má člověk radosti na světě! – To aby pes – trpěl a ne.“

Nedořekl, – ale dopil.

Tváře měl od políčků napuchlé, oči blbě pohlížely do prázdna a dlaň pravé ruky křečovitě svírala samečka.

Asi k jedenácté hodině šel domů krokem vrávoravým. – Tatáž nálada, která jej přepadla ráno, tížila jej nyní sílou dvojnásobnou. Potřepával rukou a ve své omrzlosti jaksi všechno házel na zem.

Nešel do světnice. Usadil se pod kůlnou a chvíli seděl. Rozvažoval a mručel. Chvillemi vzdychl a zabořil obličej do uschlých listů turkyňových.

„Ne, ne, to není život.“

Po chvíli se vzchopil, odepjal řemen, který měl kolem pasu, udělal neohrabanou smyčku a jakoby si hrál, po tmě ji zavěsil a pevně uvázal na kolík nad ním zaražený ve zdi a zas chvíli seděl a přemýšlel.

„Co tady? Lepší nebude a hůř.“

Odhodlaně se zvedl a opíraje se o zeď, vložil smyčku na krk.

„To je život? Ale ne!“

Ještě se rozmýšlel.

„Neoběsím se! Ty jedna potvoro, aby's věděla.“ Táhal hlavu ze smyčky a chtěl se postavit přímo. Ale v tom noha se mu smekla po hladkém listu turčiska a Voráček sklesl. Smyčka zadržela, Voráček zašermoval rukama, chytil se skuliny ve zdi z vepřovic² a chvíli se tak držel. Než vepřovice se udrobila a Voráček klesl po druhé.

Už se nepozvedl. Nedostávalo se mu sil. Voráček ztrácel paměť. Chroptěl.

Zlatá Indie!

Cestou

Šel jsem do Moutnic na procházku polem. Brzy vyšel jsem na silnici – v jedné ruce máje hůl, v drahé knížku a svrchník přehozený přes levé rameno. Na jaře, k večera bývá chladno.

Počasí bylo překrásné. Nebe modré, země jedna zelená zahrada a teplý vzduch prosáklý medovou vůní kvetoucích stromů. – Silnice od Těšan k Moutnicům celá byla bílá, zeleně malovaná po obou březích, odkud na levo, na pravo polem se rozbíhaly jasně zelené pásy vzrůstajícího ozimu. Stromy vrhaly do polí stín, který oblévalo slunce. Z příkopů šířil se vzduchem vlažný příjemný chlad šťávnatých travin.

Podél silnice táhla se bílá alej kvetoucích stromů. V korunách třešní bzučely včely, do cesty těžkým letem vrávorali čmeláci a od stromu ke stromu, od mladých stěpů na silné haluze jabloní a hruší, někdy přes dvě až přes tři hromádky stěrko, s jedné strany osvětleného, lítala plska. Vysoko nad panským údolem skřivan se snášel. Dolů střísal perlivé kaskády na zorané pruhy a zelené lány těšanských rovin. Jinak všude vládnul nedělní klid jarního odpoledne. Pluh nebrázdil pole, vozy nehrčely, volaři nezpívali, jen u vesnice pokřikovaly děti. V dálce až u Nesvačilký na sinavém obzoru pohybovala se silhouetka sedláka, jak pole si prohlíží a pomalu žito obchází od brázdy k brázdě, kde zasetý měl ječmen. Ta zeleň, bílé ty alleje,

² Vepřovice – nepálené cihly.

hluboké nebe a stydlivě hřející slunce, bzukot včel, syčení hmyzu a milá vůně teplého vzduchu působily na smysly jako vlny osvěžující koupele. Tělo rychleji začalo dýchat, krev rozechřála tváře i čelo a hlava mimoděk začala vzpomínat na motiv známé jedné písně. Knihu držel jsem v ruce, ale nečetl jsem. V tom klidu svátečního dne zapomeneš na všechno, na knihu, na duši, na celý svět, vidíš jen barvy, světlo, slunce.

V tom zaslechl jsem kroky. Od Těšan k Moutnicům spěchala suchá, scvrklá stařenka s vráskovitým, žlutým obličejem. V levé ruce měla cosi v modrém šátku, pravou se opírala o vrbovou, na cestě uříznutou hůl.

„Dobré odpoledne, stařenko. Kam pak capkáte?“

„Pochválen Pán Ježíš Kristus! Dej jim Pán Bůh dobrýho odpoledne. Kam jdu? Ale,“ oddechla si, „byla jsem v Těšanech u Karažiů a jdu dom do Moutnic. A kam voni jdou?“ Podívala se na mne chytrýma a pichlavýma očima. Ale na mne hleděly ty oči vlídně, s úsměvem. Byla stará už, ale zdravá.

„Taky do Moutnic,“ pravím, „půjdeme spolu.“

„Co bysme nešli. Půjdem. Aspoň nám ta cesta pěkně uběhne. A prosím jich,“ zastavila se, „kdo voni jsou? Nejsou voni těšanské pan učitel? Ten mladé, nebo ten staré? Teda ten mladé,“ pokývla hlavou a šla zase dál. „Taky jsem byla mladá, a teď už jsem stará. Inu,“ učinila odmítavý pohyb hůlkou. „Žádné nezůstane mladé. Tož tak je to! Tak voni jsou ten mladé učitel? To mají děti! Ježíši, to mají děti! Tuhle jsem je viděla. – Pánbičku roztomilé, to je děti. Než to pomřel!“

„Máme jich moc. – A což, vy mne znáte?“

„Ne, ešče jsem jich neviděla, ale slyšela jsem o nich – že pré rád rozprávijó. – A kolik je jim, – odpustijó, že se jich tak ptám – kolik je jim let?“

„Pětadvacet.“

„Pětadvacet? Vidijó, to só mladé a jaké hodné pán. Dyž voni aj s taková babo rozprávijó. Znají mě? Bývám u svýho zeťa Filipa – tam,“ ukázala holí k Moutnicům, „na kraji, – v té chalupě, co má tu červenou křidlicu.“

„Tak tam býváte!? Pěkná chaloupka ...“

„Ano?“ opáčila po mně vesele, „to jsem ráda, že to vijou. Ta chalupa“ – zastavila se a hleděla do země, hul přitáhnuvši k sobě, „ta chalupa bývala má, zahrada taky, a i pole jsem měla a všecko jsem dala tomu zeťovi Filipovi, té potvoři.“

„Proč mu nadáváte?“

„Proč? protože mne chlupáč chlupaté vošidil. Napřed se ke mně lísal a říkal pěkně, stařenko sem, stařenko tam, dobrá stařenko, sednite si sem, tam se vám špatně sedí, berte si,

berte a ničko, když má už pole – ináč mně neřekne než babo, sakrmenská babo – pořád se tu musíte plést. Vjíó“ – dodala hlasem temným, a zase tak charakteristicky hůl přitáhla k sobě, „von pije kořalku, moc ju pije. Ale ne že by dělal potom vostudu, nebo byl vopilé – to ne – ale moc pije ... a tak teda, všechno jsem mu dala a nic jsem si nenechala, jen kousek pole, tak pod tři míry. Ai to má už. Už já to nemám, už to má von. Chlap!“

„A jak se to tak mohlo stát? – Přece vidím na vás, že nejste hloupá.“

„To nésu, pane rector, – ó to nésu! Jak se to tak mohlo stát!? Tak se to stalo. Jednou přišel a povídá – fi, jak si na to vzpomenu, taková lítost do mně vejde, tak se mně sliny sbíhají na jazyku – povídá: „Prosím vás, stařenko“ – to uměl říkat stařenko! – povídá: kdybych se tak mohl na to pole vypůjčit čtrnáct rýnských – a co by neřekli, – když tak pěkně ke mně mluvil a řekl, nač ty peníze potřebuje, dáňku měl platit, vymlácíno ještě neměl, já mu řekla „ano“ a von, ta potvora, potrestej ho Pán Bůh, von si nechal to pole připsat celý a já jsem nic nevěděla, ale kdyby ho tak Pán Bůh všemohoucí potrestal, aby věděl, co to je, vošidit chudobnou matku; dyť jsem já taky nic neměla. Všecko jsem musela vodřít a voplakat, slzíma jsem pole smáčela a ty ruce, to, celý grňavý je mám od práce, co jsem se nadřela. A teď se dám tak o všechno připravit; Bože!?“ pozdvihla oči k nebi, „fi. Teď mně říká jen: Babo, jdi ke kamnům! Nemáte tam dost místa? Tak to říká. Tak, ani u stolu mne nenechá. V koutku na stoličce musím jest, chleba tvrdé mně dá a zuby na to nemám. „Kousej babo, máš do čeho,“ říká, „do mně nemusíš.“ Jakobych já mu co vyčítala, sedím pěkně a když už mám moc velkou bolest a lítostí nevím kam s očima, teprv si zapláču a něco mu řeknu. A co by myslili, že mně na to řekne? „Dyž jste tak rozumná, déte se volit za přednostu.“ Vidijó, ešče smích si ze mne dělá. Šelma nedobrá.“

Stařenka na chvílku umlkla a oddychovala, zarážejíc hůl do šedého prachu a pokašlávala. Kráčeli jsme pomaloučku, jen co noha nohu mine. Hleděl jsem k zemi a hůlkou odhazoval kamínky a dřívka. Začal pofukovat lehký vítr. Koruny stromů zašuměly, s větví sypaly se na zem bílé lístečky květů. Z daleka od Sokolnic zahvízdnuvl vlak, nad hlavami v letu zaplácali holubi, na blízku z meze vyhrkly koroptve, první pár, druhý pár, v žitě zatípali mladí skřivani a z daleka po silnici blížil se kočár. Stařenka jakoby neslyšela, capkala za vrbovou hůlčičkou, hleděla před sebe, zdálo se, že přemýšlí. V tom pozdvihla hůlku k očím, protřela si koutky víčka a zafrkla do špinavé jakési hadýrky, kterou dlouho hledala ve spodní sukni. V rohu na uzlík zavázáno měla několik krejcarů. Odlevila si, a jakýmsi změněným svlaženým hlasem začala zas vyprávět dál.

„A nic nejím, nic mně nepřeje,“ pokračovala ještě v pláči. „Nic nejím. A přece jsem při těle, pravda?“ obrátila se ke mně s jaksí veselým, mladým pohledem. Při náhlém obratu hlavy

slunce zasvitlo jí pod šedé obočí, oči plovaly ještě v slzách, ale hrály veselým šelmovským ohněm. „Pravda?“ ptala se ještě jednou.

„No, jste tlustá,“ podotkl jsem s úsměvem, pohlédnuv krátkým pohledem na stařenku.

„No, to zas neříkajó, tlustá néjsu. Tlustá je naše židovka, ale já jsem tak, no, při těle, no šak mně rozumijó. A jak jim povídám, nic nejím. Trošku kořalky a kousek chleba, to je moje celé jídlo. A už jsem dvávosmdesát let stará, pomyslijó si. Dva–osm–desát. Třiadvacet roků už jsu vdovou a osmačtyřicet let jsem byla vdaná. To je dvašedesát a v dvacátým roku jsem se vdávala, tak to je dohromady dva vosumdesát let. (O rok se zmýlila.) To je moc, pravda?“

Stařenka vzdechla. „Moc je to,“ vzdechla si ještě jednou. „Už bych ráda umřela. Mám tam v zemi už všechny – rodiče i muže a pak jsem měla tři chlapece, tak drobný to byli chapčátka, pěkný děti, ty taky umřely. A to by nevěřili, tak jsem stará, a ešče navlíknu nit do jehly a dcera nemůže! Ale už bych ráda umřela. Už jsem stará, zuby nemám, už nemůžu ani kousat a nohy taky už nechcou chodit. Jen za krejcar kořalky piju a kousek božího daru. Mně se to tak líbí.“

Stařenka na chvílku zas umlkla. Kdesi z Nesvačilky bylo slyšet muziku. Zvuky polky nesly se přes zelené lány a ztrácely se v zahradách. Blížili jsme se k Moutnicům. A hudba hrála, vítr pronášel tóny z vlny na vlnu a chvíli, když se utišilo, bylo ji slyšet, jakoby se nesla z Moutnic. Hlava se mimoděk klonila na stranu, oči se zavíraly, a chvíli se zdálo, jakoby děvče leželo na prsou, na tváři tvář, v šustotu sukni, šoupání noh a v náručí měkké melodie, v líbezném, usínavém tempu.

I stařenka, jako by vzpomínala, také tak hlavičku na stranu klonila a poslouchala.

„Jak pěkně hraje,“ pravila měkce a byla by poslouchala a v taktu capala dál.

A v tom za námi po silnici u mostku zaduněl kočár a stařence skoro přímo do uší zafrknul kůň. Ta uskočila, polekána, s třesoucí se holí. V kočáře seděly dvě mladé židovky, černooké, v červených šatech. Naproti nim seděly dvě děti s vlasy sčesanými do očí a s kloboučky shrnutými na zad. Židovky i děti držely nad sebou bílý slunečník.

„Ti se mají dobře! Jáchich ... ti se mají dobře!“ zvolala za nimi vesele stařenka a div si neposkočila, holí ukazujíc na kočár. Ale prach kočárem zdvižený vniknul jí do hrdla a dusivý kašel na chvílku zabránil dalšímu hovoru. Ale netrvalo to dlouho.

„Byla jsem taky u Vosmažilů,“ začala ještě mezi kuckáním. „Ti só oba tlustí. Je, ti só tlustí! Mohl by je dát člověk na krmník, i ti só tlustí! (Stařenka při poslední slabice pískla) Sak mně dala stařenka Vosmažilová štyry krejcare – mám je tuť –“ ukázala na cucek hadýrku, ve kterém zavázané měla svoje jmění. – „Pomodlím se za ni a za nich taky, že só tak hodné. Sak v létě, když zeť i dcera je na poli a já sama doma s děckem, tak mám čas se modlit. Šak to

je má jediná poklidná chvílka. To si tak usednu, děcko uložím, něco mu zazpívám a když spí, vezmu růženec a modlím se za sebe, za mamku – bábinku – Bože, ta byla dobrá! – i za dceru se pomodlím, ačkoliv ... (a stařenka holí pohrozila hromádce, kamení, která jí přišla do cesty) – za každého se pomodlím, i za duše v očistci. – Když je pěkně, sednu si na dvůr, na slunko – děvče položím na zem a zpívám: „a to kuře krákoře, choďa po dvoře!“ znají tu písničku, neznají? – Tu děcko slyší neradši. – A za nich se teda taky pomodlím, aby neřekli. Ale za toho našeho Filipa ne. Ta šelma, kdybych stonala a von ke mně přišel, tak bych ho kopnula. Nic mně ten chlap nepřeje. – Když Francka – vijó – Francka, to je má dcera: když Francka péče buchty, tak mě dycky dvě nebo tři pod peřinu strčí a já už toho mám dost na celé deň – a ten chlap aspoň nic nevidí. Šak ho pámbu potrestá, že si mě neváží. Dělá, jako bych byla z cikánskýho rodu. A já přece néjsu!“ rozkřikla se. Ďubla energicky hůlkou do silničního prachu. – „Můj tatínek byl 18 let rychtářem. Šak, když byla kolera, tak oba i s maminkou stonali. A z Klobouk – tenkrát ešče Moutnice patřily pod Klobouky – z Klobouk dovezli takovou papírovou truhlu a tam bylo thé. A rodiči leželi; jak pak měli to thé lidem rozdávat? Tak to mřelo – a sak už je to, myslím, padesát let, co ta kolera byla, pravda?“

Došli jsme k Moutnicům, ba, byli jsme už mezi prvními chalupami. Stařenka se křížovala před Kristem u cesty a líbajíc mu skřížené nohy, šeptala jakousi kratičkou modlitbičku. Kolem přešla žena s nadýchanými bílými rukávci a osmahými kostnatými lokty. Hlava jí seděla v širokém bílém krejzlu. Nožky jí hrály jako mladici.

„Vidijó!“ pravila tiše stařenka, přicházejíc od kříže. „Ta už třináct let nemá muže. Utekl jí. Neví o něm. Tady je takových moc. Muže si každá vezme, ten jí uteče, přijde, zbije ju a uteče zas.“

„Tak jich teda milostivé pámbu opatruj,“ najednou loučila se stařenka.

„A kam jdete, stařenko? Tady přece nebýváte?“

„I dostala jsem štyry krejcary, tak si za jeden koupím krapku kořalky a za jeden nějaký cukrlátko pro mý vnouče.“

„No a já si tam koupím zas nějaký doutník a zaplatím za vás. Pojd'me.“

„I pámbiček milostivé jim to oplat'. Voni só přece jenom hodné pán!“

Stařenka se vyžejbrala po schůdkách ke kupci a já za ní. Tam stál s pantátou židem chalupník Dostál.

„Dej pámbu dobré večír,“ pozdravila stařenka. „A dají mně, pantáto, za krejcar. Šak už kroka udělat' nemožu.“

„A co vy, tetko, taky kořalku pijete?“ tázal se Dostál. „Co z nás bude, když budou chlapi pít a roby taky?“

„Šak můj muž nepijával a už ho nemám, tak můžu pít za něho. Za to se víc modlím. Podívejte se, že mám růženec,“ hodila stařenka levou rukou a převrátila obsah malé skleničky do bezzubých úst.

„A tak vy jste taková hříšnice?“ dobíral si Dostál stařenku. „Modlíte se růženec a pijete při tom kořalku? To děláte jako ten sedlák – Ten taky vozil hnůj a za řadrama růženec – Modlil se, modlil: Otčenáš jenž jsi na nebesích – ou! – posvět se jméno tvé – dobré deň – dobré deň – přijď království tvé, buď vůle tvá – vié, kobylo, buď vůle tvá na nebi i na – prrrr...“

Stařenka se smíchy zakuckala a honem spěchala na silnici.

Vánoční dárek

Byl štědrý den. Továrna posud hučela, stroje skřípěly, po koutech rozkládalo se blikavé šero, ozařované matným leskem špinavých svítlen. Po schodech přebíhali učazení dělníci s vyhrnutými rukávy; na silných svalech paží tměla se jim špína v lesknoucím se potu, ruděhnědá jako bronz. Odkudsi zdola ozývaly se veselé výkřiky děvčat, na „kalvárii“ zpíval kdosi vánoční píseň. Zněla podivně uprostřed toho rachotu, praskání, vády a křiku. Z venku do topírny otevřenými dveřmi hnala se pára, zahalujíc topiče a Hrdličku v bílý svůj dech. Hrdlička seděl na lavičce, pokuřoval a vzpomínal. Bůh ví, nač vzpomínal...

Odbíjela čtvrtá hodina s poledne; továrními prostorami rozlehl se pronikavý hlas zvonce. Hrdlička vstal, oblékl kazajku a bundu, sňal s hřebíku beranici, potěžkal sotůrek, vzal do ruky hůl, přál topiči dobrou noc a odcházel k okénku kanceláře, aby tu počkal na překlopené korbě, až jej zavolají k výplatě. Kolem něho míhaly se krátké sukně i těžké vysoké boty jeho soudruhů.

Nečekal dlouho.

„Hrdlička Franc!“ volal účetní. Hrdlička se prodral k okénku, nazdvihl čepici a napřáhl dlaň. Prsty sevřely papírové tři zlatky a pět bílých desetníků; Hrdlička nazdvihl zas čepici, přál šťastné a veselé svátky a prodrav se chumáčem k sobě se choulících děvčat, cestou k bráně přepočítával si ještě jednu svoji mzdu.

Ani si nevšimnul, snad ani necítil, že u brány jej kdosi zastavil, že jej dvě ruce ohmataly z pravé i z levé strany a že mu tentýž člověk i do sotůrku nahlédl a do kapes sáhnul, neodnáší-li něco z továrny. – Teprv když vyšel na rozjezděnou, zatvrdlou silnici, zpozoroval, že má vrátného už za sebou.

Krajinou kladlo se mlhavé šero.

Hrdé, černé komíny výšily se k šedému nebi – po polích bělel se špinavý, sazemi sežloutlý sníh. Čím dále do polí šířil se čistý krásný úběl závějí, podobný jiskrnému úbělu karrarského mramoru, Hrdlička vydal se na cestu ku své rodné dědině, alejí vrb, podél trati z pravé strany a po břehu potoka z druhé strany. Kráčel pomalu, jistým krokem člověka, který ví o každé hroudě, každém výmolu i po tmě; vyhýbal se hlubokým kolejím a podpíral se pevně holí, zarážaje ostrý její hrot do ušlapaného omrzlého sněhu. Na cestu svítily mu z dálky elektrické svítlny hrušovanské továrny, které ohromné bílé prostranství sněhu polívaly sinavou září. Z dále za ním se ozýval hukot a pískání blížícího se vlaku a jasný, rychlý tlukot srdce nádražního zvonku. Vzduchem tiše se k zemi snášely řídké vločky sněhu, které běloučkým svým fiorem ve chvíli zatáhly celé okolí. – A sněhem z předu i ze zadu křik se ozýval, vrískot a smích spěchajících děvčat. Ale Hrdlička nevšímal si ani drnčení odjíždějícího vlaku ani andělského peří, které se tiše snášelo kolem, ani hovoru ani křiku děvčat, která hnal jakýsi výrostek do polí. – Ani se neohlédl, nepromluvil, uhnul na pěšinku v pravo a zabrán do myšlének, rovnoměrným krokem ubíral se ku své dědině. V sotůrku cítil lehkou tíži červených jablíček a na povrchu při každém kroku zahrkaly o vánocích tak milé zvuky vlašských ořechů. V kapsách kabátu schované měl čerstvé rohlíky, a ženě... ženě koupí kousek masa na polívku a trocha piva. „Jen dej Pán Bůh, aby vše bylo v dobrém!“

Hrdlička byl muž asi čtyřicetiletý, s ustaranou tváří, tvrdou dlaní, která pracovala v továrně na dvacátý rok. Na konci vesnice, kde se cesta k Židlochovicům zatáčí, – tam odtud už z dálky svítily naproti němu malá dvě okénka rodné jeho chaloupky s malým dvorečkem a malou zahrádkou – malou, ale milou, s vysokou hruší, na které tak rádi usedali stehlíci a vrabci.

A v malé světničce teplé a vybílené, na práhu kuchyně v jedné hromadě vidí kočku, psa, dřevěného koně, natažený provázek, bělohlavou Mařku, hranatého Janka a půldruhého roku starého Vašíčka, který stále po dýmce sahá a kouřit chce, napodobuje drobnými svými pysky bafání svého otce. A Joška, dvanáctiletý Joška, vážný už a tichý, stojí stranou a dívá se a v úsměvu přivírá oči, až je zavřel na dobro a dá se do mírného smíchu. – A stařenka drobná s šedými vlasy a pokrčenými tvářemi na bobku sedí uprostřed všech a se stoličky rukama rozkládá a pohádky vypravuje starým svým hlasem, do kterého z venku rolničky zvoní a z blízka se ozývá řehtavý dětský smích. A kamnech hřeje a syčí vlhké dříví a na lavičce ve tmě ještě kdosi sedí a poslouchá. A Hrdlička vzpomněl si na celou řadu let, na každý spokojený den, jak denně žena ho čekala s teplými lokty a od práce odřenými kotníky, jak děti své hladila a tlustého Vaška po nahých, červených zádech plácá, pohazujíc jím čtveračivě v loktech.

A Hrdlička se usmíval, ani nepozoroval, že má čelo spocené, v těle že se mu rozložilo teplo, a že už minul první chalupy v dědině. Byla už tma.

Okna hospody červenala se zavěšenými záclonami, v domcích už sem tam prokmitaly hvězdy lampiček a u kupce v jednom trhu zvonil zvonek za vcházejícími a odcházejícími lidmi.

Hrdlička vešel do hospody. Pantáta hospodský v řeznické, pokrvácené zástěře stál uprostřed nálevny a rozkládal selce Bártové, že v letě dobytka moc pochcípalo, a že maso laciněji prodávati nemůže.

Za malou chvíli vyšel Hrdlička z hospody. V sotůrku nesl maso, v kapsách bundy dvě láhve piva. Ještě se u kupce zastavil, koupil za sedm krejcarů pálené kávy, za deset cukru a za dva cikorky a zas rychle se pustil dědinou dolů.

Bílé zdi chaloupky už z daleka se bělaly, mraky se trhaly, nebe se čistilo a nad kopcem za lesy nad bílým obzorem vystupoval vzhůru siný srp měsíce. Z chaloupky prodíralo se světlo malým okénkem vedle dveří; rodina shromážděna byla v kuchyni.

Hrdlička už odupává s bot sních, otevírá těžké dubové dvěře a vchází do tmavé síňky. – A sotva se síní ozval první jeho krok, dvěře se rozlétly, pára se vyvalila a za ní:

„Tatínek, tatínek!“ křičely pisklavé hlasy. I Vašíček cosi povídal, shlédnuv ve dveřích vysokou postavu Hrdličky. Se všech stran děti se hrnuly k němu a kolena tiskly a k sobě jej mačkaly drobnými svými těly. Hrdlička levou rukou hladil jejich hlavy, pravou odkládal hůl, sotůrek a beranici věšel na černou líštu.

„No počkejte přece, caparti, až shodím bundu! – Kde je maminka?“ ptal se nejstaršího.

„Leží.“

„Co, leží?“ skoro polekán vykřikl Hrdlička a otevřel dvěře z kuchyně do temné světnice.

„Vítám tě!“ zaznělo z temna hlasem slabým ale vlídným. „Už jsi tu?“

Hrdlička neodpovídal.

„No jak?“ – pravil a všimnul si pojednou, že Janek kouše prst a šelmovským pohledem pohlíží do tmy, kde stařenka cosi kutila, obrácena k němu zády.

„Stařenko,“ zvolal na babičku, „jak je?“ ptal se už veseleji, uhodnuv, oč běží.

„I dobře,“ odpovídá stařenka a stále cosi kutí v koutě, neobracejíc se. V tichu zakřapěly ořechy a po stole se kulila jablka, vyklopená ze sotůrku ven. Děti berou, kladou na stůl všečen obsah sotůrku a šš, šš, zahání jeden druhého – zatím co Hrdlička do tmy vrávorá a přistupuje k loži své ženy. „A co nám Pán Bůh nadělil?“ pravil, pokoušeje se o žert a dotknul se studenou svou rukou opadlé tváře své ženy.

A z místa, kde stařenka cosi kutila, z peřinek zamrnělo ve tmě cosi jako dítě.

„Hrdličko, pojďte na světlo, něco vám ukážu,“ pravila babička – a ťuknuvši nohou do dveří, rozevřela je dokořán a vynesla cosi na světlo.

Hrdlička se pohnul leknutím a sepnuv ruce přitiskl je tiše na rty.

„Pro Boha všemohoucího!“ zvolal tiše a světlo mu zablikalo v očích na několika místech najednou. A Hrdlička začal rychle pomžikovat očima, potlačuje v sobě lítost, překvapení a strach zároveň.

V náručí bábině ležela dvojčata.

Ticho nastalo po Hrdličkových slovech, děti udiveně hleděly na svého otce, když vydal ze sebe tak podivný hlas.

„Jak to uживíme!“

V tom z návsi se ozval třaslavý, večerní zvon. Zvonili klekání. A současně s klekáním praskot se ozval z venku, houkání karabáčů, volání a vřesk pastýřovy trubky.

„Děti, modleme se!“ zvolal Hrdlička pohnutým hlasem a znamená křížem čelo, ústa i prsa pevným hlasem začal.

„Ve jménu otce, syna i ducha...“

A děti modlily se za ním za znění zvonů, praskání bičů a víření pastýřovy trubky... táhla jim duší pastýřova píseň: Narodil se Kristus Pán...

Kontrakty

„Kde je zas Cilka?“ pravila Loupalka a nahlédnouc ještě do světnice, podržela v rukou dvěře a čekala na malou Cilku. „Tak už jen pojď, jen pojď – to je chumtání.“

Pod rukou jí proklouzlo malé děvčátko v čižmičkách, s krátkou sukénkou a s bělounkým, vysokým čelem pod šerým vlnákem. Stálo už před domem, když Loupalka zatočila klíčem ve dveřích a vyšla s dětmi na náves.

Bylo prvního listopadu. Po celý den válely se po střeších a údolí mlhy špinavých barev a s nebe, řinul se řídký, mrazivý déšť. Mrholilo. Vítr hučel a opíral se o zdi ze všech stran. Dešťové kapky šuměly, voda v kolejších hrčela a nad mokkými střešami v kotoučích plazil se sražený kouř.

Teprv k večeru vítr ulehnu, mraky se zdvihly a nade vsí zavládnul klid svatého dne. Na západě se dokonce vyjasnilo. Na jednom místě oblaka jakoby rozříznul, rozhraní, zapálil: širokou trhlinou zahořela hloubka červeného nebe, kterým se vinul tenký, dlouhý pás, jakoby se v krvi plazil bílý had. Světlo linulo se po stráních a hřebenech kopců, které v klíně chovaly

chudičkou ves. Tam lidé se strojili právě na svaté pole. Vzduch byl vlažný, tvrdý, ale čistý; z dálky přes pole tichým prostorem doléhaly těžké zvuky kurdejovských zvonů. Pak z Polehradic, Klobouk, Nikolčic, odevšad zvonili klekání. Na hřbitově hořelo už několik svíček.

„Mami,“ pravilo mladší děvče k Loupalce, „tatínek s námi nepůjde?“

Šly právě kolem obecního hostince.

Loupalka se zastavila a chvíli se rozmýšlela. Pak se ohlédla po návsi a zastavila se u zasklených dveří hospody, nahlédla dovnitř a pravila:

„Cilko, tady máš klíč a řekni, chce-li, ať jde, nechce-li, ať nechá tak.“ A sama se postavila u dveří a dívala se do šenkovny skulinou papíru, kterým zalepena byla vyražená tabulka okna. Slabé světlo pronikalo zamženým sklem a osvětlovalo Loupalčinu tvář. Byla to asi třicetiletá žena s orličím nosem, hubenou tváří, úzkými rameny, ale s očima a rty, jakých u selských žen nebývá. Tak bílé tváře mívají pouze matky v šestinedělích. Jakoby přestála dlouhou nějakou nemoc a někdejšího zdraví nabývala ponenáhu; jenom černé oči jí zbyly pod srostlým obočím a krásné plné rty, které podlívati začala živější barva.

Zahlédla Loupala. Stál u stolu a mačkal v prstech doutnající konec viržinky. Cilka ohlížejíc se na všechny strany protřela se mezi sedláky a přistoupila k tatíkovi.

„Co chceš?“ sehnul se Loupal k Cilce.

Loupal klidně mačkal viržinku.

Cilka v rozpacích potahovala si prsty u levé ruky a ohlížela se na levou stranu, kde s chasou žertovala mladá židovka.

„Řekni,“ pravil pojednou Loupal, zahlédnuv orličí hřbet ženského nosu a dvě černé oči za dveřmi, – „řekni,“ dodal samolibě se usmívaje, – „že ...“

Ale v tom uchopil jej kdosi pod pažďím a odváděl do vedlejší světnice.

Cilka svésila ruce, uhnula stranou a hleděla na hemživou směsici lidí. Loupalka s Anyškou stály posud u dveří a hleděly dovnitř. Kdosi vešel do šenkovny a otevřenými dveřmi zcela jasně zaznělo šeptem: „pojď už.“ Ale Cilka neslyšela pro hluk hovořících sedláků.

„Bože, to je kříž!“ pravila Loupalka sama k sobě a mrzutě zahleděla se do mokré země, k zámecké zahradě přes chaty na svaté pole, nad kterým už stála světlá zář.

Loupal nešel. Ráno se pohádali pro věnec, který koupit chtěla na hrob prvního svého muže. Vydřel jí z ruky poslední groš, vyčetl kde co, z prvního manželství i dvě její děti a v poledne, sotva lžici položil, šel do hospody dělat kontrakty na řepu pro budoucí rok.

Cilka posud stála na svém místě, v koutku u kamen, kde ležel řeznický pes. Tak se jí v očích všechno točilo, v kouři a světle blikavé lampy. Šenkovna nabita byla sedláky. Hned viděti bylo mocná, široká záda, jak se na světle obrátila a zmizela v dýmu, hned žilnaté,

osmahlé zátylí starého Šebesty, který padal do kolen a bezzubými dásněmi táhal z dýmky kouř. Hlavy převalovaly se jedna přes druhou. Vzduch čpěl kouřem, rozlitém pivem a zápachem dlouhých, zlatých kožichů, které ovčími svými chlupy dotýkaly se země. Když ty se postavily do světla, jakoby zavřel dvěře. Nic nebylo vidět, jen dlouhý, tmavý stín a z předu osvětlenou hlavu. V tom uhnul kdosi a široký kožich odvalil se do vedlejší místnosti. Hned bylo světleji, volněji, živěji. Uprostřed vřavy stál správce S–ckého cukrovaru – žid s hranatou hlavou a křivýma nohama. Jedni ho poslouchali, druzí kouřili a potměšile mluvili o jeho návrhu. I ti, kteří poslouchali, slyšeli jenom na ucho a po několika slovech sháněli se po svých sklenicích. Strýček Horák (podepsal kontrakt hned v poledne) seděl u kulatého stolu u kamen a podřimoval. Sváteční vydrovku měl v týle, samečka držel v ruce a s klímající hlavou přisvědčoval Lukášovi, který mu nadával pro cosi špinavců. V tom ze spaní ho probudil hrozný hluk. Správčí narazil na silný odpor velké části sedláků. Všichni čekali, jak se rozhodne Loupal. Loupal stál na svém. Nesleví ani krejcaru.

Skoro současně pleskla chasa kartami a hrnula se k prostřednímu stolu. Tam směsící lesklých holinek, krátkých nohavic, za žlutou ohradou dvou nových kožichů, v kaluži rozlitého piva pleskotala pěna nově naražené čtvrtky. Už druhá. A správce sliboval, že dá narazit třetí, uvidí-li dobrou vůli. Kontrahenti, nekontrahenti, chasa i podsedníci, všichni se hrnuli ke stolu a chytali do sklenic roztočené pivo. Hřbety se ohýbaly, šije se skláněly a zvedaly jako krky kačerů, když s hlavou obrácenou vzhůru polykají vodu. A pod hustou, stlačenou, o sebe se troucí massou vysedlých zadků, ohnutých zad a vzpřímených postav, nohy rozšlapávaly rozbryndané slivky a nanesenou hlínu, která se mazala a mlaskala pod širokými podešvemi bot. Kdosi nemotorně přešlápnul, stoupnul na okraj škopíčku a převalil jej. Slivky rozlily se po podlaze, nohy se uhýbaly, pijáci se rozestupovaly na dvě strany a mezi nimi hrnul se proud rozlitého piva. Zmatenou řadou vysokých těl prolízala malá, tlustá židovka s červeným fěrtouškem a bílými zuby. Přiklekla a jednou rukou jala se vytírat podlahu; druhou, jakoby udržovala rovnováhu, držela volně ve vzduchu a bleskotala na světle zlatým proužkem prstenu.

Na okamžik nastalo ticho. Každý se díval na sehnutou židovku a bílou její ruku, jak špínu hadrem smýká sem a tam. U stolu v koutě rozlehnul se hlučný smích. Tam hajný Jergal vysvětloval chase, jak se musí střílet na zajíce ... Zajícovi se musí vždycky mířit na fousa – jenom na fousa! Židovka zasmála se; zatočivši se ve dveřích na rozšlapaném střevíčku, zmizela v kuchyni.

„A jak se míří na srnku?“ ptali se Jergala.

Jergal se usmál a pravil: „Počkejte, až přijde Sáli – hned vám to povím.“

U kamen, stranou stáli správce a Loupal.

„... v loni jsme na řepě prodělali jedenkrát sto tisíc – slyšíte?“ opakoval správce, „jedenkrát sto tisíc – nemůžeme víc platit.“ A když Loupal neodpovídal, zatlačil ho ještě dál.

„Povolte aspoň na oko vy! Já vám to vynahradím,“ pravil správce, ale tak, že slova ta slyšel jenom Loupal. „No, tak přece řekněte, co chcete,“ rozzlobil se žid a tajně nohou přimáčknuv Loupalovu botu. „To ani muk, ani cek a jen tu stojíte a mlčíte.“

Loupalovi bylo nevolno. Viděl, že ho sedláci pozorují a pokušení na chvíli jakoby mu ruce svázalo. Ale náhle, jakoby se vzpamatoval, vysunul ramena, odstrčil žida a přidal se k sedlákům. Rázem bylo mu volněji. „Musijó přidat,“ pravil, sáhnuv po své sklenici, a drže ji před sebou, dodal; „Co se člověk nadře a nic z toho nemá. Já letos sotva že se hýbám, jak jsem nadřený a nadělaný. Podívej’ se na my ruce – to! Jako kameň! A co z toho? Dobíral jsem sto rýnských – ani dáňku z toho nezaplátím.“ A zatím, co pil, před očima zamihla se mu hrozná cifra dluhů, která rok od roku vzrůstala, „člověk, když to tak všechno spočítá, co se nadře, co ho lidi stojí, živobytí a daň – aby splakal. – Pivo sem!“ houknul na židovku, tluče sklínkou o stůl a sednul ke stolu. Správce jemně mu vzal sklínku z ruky a podal ji židovce, aby natočila z naražené čtvrtky. „Radči budu set kanárčí semínka – a ne řepu – nebo to prodám a půjdu krást,“ dodal Loupal a díval se na skrčené holeně svých bot.

„A cakra! – já taky!“ rozkřiknul se sedlák Hajda. „Než zadarmo dřít, radši nic.“

V tu chvíli Cilka přistoupila ke stolu a dotkla se Loupala. Už dvakrát naň promluvila a Loupal jakoby neslyšel.

„Tatínku, maminka čeká venku.“

„Tak ji nech čekat – a ty se napij,“ pravil Loupal, přistrkuje Cilce k ústům sklenici.

„A platí vám obilí více?“ namítal správce.

„Aspoň se tolik nenadřu, jako při té set sak ..., abych neklel, řepě. A koně, – ubohý koně, no! – ty vypadají!“

Náhle se strany vrazil do nich Franěk. Hajdou smýknul na jednu stranu, Šimkem na druhou a podsedníka Vávru strčil do zadu. – Kamarádi, pusťte mě k správčímu,“ volal, Já s ním chcu mít řeč. – Pane správčí – jsem já hodné člověk nebo nejsem.“

„No jste.“

„A mám za to?“

„Máte.“

„Tak dó sem. Já chcu s fabrikou udělat kontrakt na šest let. Já musím mít peníze, dó psát veksl.“

„Nu, počkejte, však je ještě čas; sednete si zatím, nemáte-li piva, dejte si nalit a já přijdu hned,“ pravil správce, odstrčil jemně Fraňka stranou a důvěrně, vlídně položil zas ruku do pravice Loupalovi a hladil ji po dlani. „Budete sázet?“

„Přidat nechcú, – tak myslím nebudu.“

„Pak toho budete litovat. Ječmen platit nebude, za to vám já ručím,“ dodal správce a napolo odvrácen stranou, při slově já položil měkkou svou ruku s těžkými prsteny na manšestrovou svoji vestu. „Vzpomenete si, co jsem vám já povídal.“

„Aspoň pět krejcarů přidajó,“ pravil Hajda.

„Nemůžu. Mají fabriky pořad prodělávat?“

„Šak neprodělávají!“ zvolal kdosi za zády.

„Co, neprodělávají, ještě málo?“ A žid chtěl číselně dokázati ztrátu továrny za poslední rok, – ale v tom všimnul si Loupala a zrak jeho zavěsil se na třesoucích se jeho rtech.

„Aspoň tři krejcarry kdyby přidali!“ vyhrklo Loupalovi z úst.

Hlas jeho zněl už měkce. Jakoby vyjednával mezi oběma stranami. Sedláci, kteří stáli kolem stolu, jevíli pohnutí. I jakási nadávka padla a Hajda, vystupuje z kruhu, chutě si odplivnul. Loupal viděl zcela určitě, že chybil.

„Tak pojd'te se mnou,“ pravil rychle žid a vlekl ho pod paží do sousední světnice, kde účetní psal kontrakty a vyplňoval směnky.

Slovo Loupalovo hnulo šenkovnou. K účetnímu nahrnulo se asi deset podsedníků najednou. Opilý Ryšánek, zámečník, bývalý mistr Brandtovy továrny v Brně, osmiletý abonent socialistického listu, nevěřil svému sluchu. Vzpřímil se, když viděl sedláky hrnout se k účetnímu, nahnul se ku předu, vyvalil oči a vyzdvihnul židli, vši silou bouchl jí na zem. – „Cože?“ natáhl krk, „Loupal že podepsal?“

„Podepsal,“ odpověděl kdosi.

„Kamarádi!“ volal Ryšánek povýšeným hlasem, „nepodpisujte, sousedi, nepodepisujte! Vám nemá nikdo co poroučet! Kdo chce žebnat, ať žebrá, ale vy nepodepisujte! Rolnictvo musí živit celý svět, bez rolnictva nemůže svět být živ, – rolnictvo, to je jediná naše spása! Rolnictvo –,“ napínal hlas Ryšánek ještě víc – „rolnictvo!...“ překřikoval hluk. – „Rolnictvo!“ zařval. „Budete-li pak ticho!?“

Ale nikdo ho neposlouchal. Ve vedlejší světnici strhnul se hrozný křik. Sedlák sedláka strkal od stolu a dral se ke stolu, kde seděl tovární úředník.

„Ale pánové, netlačte se,“ vstal od stolu spocený účetní se zlatým skřipcem a malým šátečkem s modrými okraji utřel si čelo a pleš, „nedýchejte tak na mě, na všechny přijde řada!“

Za hluku, lomozu a zpěvu rozjařené chasy usednul zase k papírům, zatím co nad hlavami sedláků, v dýmu, skoro až u stropu, šermovala ruka zámečnickova. Stál na židli a div že neplakal, nařikal: „... pryč jsi, pryč! ... ty ... jediná ... spáso!“

Marné volání. Hlas jeho zalehnul ve zpěvu chasy, okřikování sedláků a řehtotu židovky, která utíkala od starého Jergala.

„Pojďte sem, pojdte sem,“ volal na ni Jergal, „já vám ještě něco povím,“ ale židovka zapýřená bouchla dveřmi a zasmála se v kuchyni smíchem rozpustilého děcka. Franěk seděl u stolu a zatím co Ryšánek kázal o rovnosti lidstva, dupal a pěstmi rumploval na stůl a chtěl dělat kontrakt na šest let, že potřebuje peníze, že chce pít, děti nemají co jíst, žena leží na smrtelné posteli. Honem ať jdou dělat kontrakt, než mu žena umře.

„Veksl jdou psát, veksl!“ a potácel se k židli, na které stál Ryšánek.

„... Hanba!“ hřímal Ryšánek, dotýkaje se rukou stropu, „upadli ve zkázu Jerusalema ... Rolníci! Rolníci! Vzpamatujte se přece. Fabrika ať chcípne, jen když vy budete žít.“

„Co chceš?“ křiknul pojednou na Fraňka dolů, který ho tahal za kalhoty. „Co chceš?“

„Slez dolů – já chcu dělat kontrakt na šest let.“

„Marný!“ – prohodil theatralně rukou Ryšánek, jakoby rukávem zastříti chtěl oči, aby neviděl, co se děje před ním, a hledal rukou lenoch, aby slezl dolů. Sotva byl jednou nohou na podlaze, přistoupil k němu staříček Šimek a přistrčil mu sklínku piva až pod bradu. – „Pojď sem, já ti něco povím.“ Ryšánek sehnul se k němu a Šimek šeptal mu do ucha: „Mlč, buď zticha a neříkej nic. Je ti to čerta platný! – Peníze jsou peníze. – A pij, vždyť je to zadarmo.“

Ryšánek se napil, vyzdvihl Šimka k sobě a začal ho líbat mokkými, okousanými vousy. „Kamaráde,“ pravil pohnutlivým hlasem a dal mu ještě jednu hubičku na ucho, když Šimek se začal krčit, aby cítit nemusil jeho dech. „Ty jediný, ty jediný mi rozumíš,“ zvolal Ryšánek a pustil Šimka na zem, převalil se na židli, roztáhnul nohy a tupě hleděl do země.

Z účtárny vraceli se dva sedláci; zálohu měli už v kapse.

„Zas budem' dřít zadarmo,“ pravil jeden z nich, přistrkuje doutník k ústům, do kterých nijak nemohl trefit.

„Co dělat,“ pravil druhý, „dřeš pořád, můžeš dřít zas.“

A ze šenkovny přistoupil k nim třetí, a začal rozkládat o Americe, o Rusku, kde staví mnoho cukrovarů a jak vážní sedláka šidí a mnoho na hlínu strhují a palcem jazyček na vrch vyhazují, aby vůz méně vážil. – Chasa zpívala u prostředního stolu: „Hory, doly, černý les, neviděl jsem svou panenku ještě dnes.“ – Mladá židovka, jednou rukou zavěšena o šprlení kolem nálevny, poslouchala svou zamilovanou.

V tom z účtárny vyrazil Loupal. Bankovky držel v hrsti – ruce se mu třásly a na čele mu stál pot.

„Ty’s nám to zbryndal! jdi!“ bočil se po něm v tlačenici soused Drška a druhý dokonce mu dal cítit podezření, že je židem podplacen. To slovo urazilo jej až do duše. Před očima zamihly se mu bílé zuby smějící se židovky. „Sáli!“ křiknul na ni; „pivo!“ – a jakoby mluvil sám s sebou, pravil: „Já za nic nemůžu, ať si dělá každý co chce!“

„Tatínku,“ zatiklo před ním děvčátko. „Maminka čeká.“

„Co chceš pořád?“ osopil se na Cilku Loupal.

„Máte jít na kerchův.“

„Na jaký kerchův?“ pravil, a jakoby si vzpomněl, že je dnes dušiček, dodal: „To je pro baby. – Já tam nikoho nemám.“

Dvěře se otevřely a do šenkovny nahlédla bílá suchá tvář s orličím nosem a s dvěma černýma, zlostnýma očima.

„Tak už pojď jednou a nech ho být!“ pravila Loupalka, hrábla po Cilce a vyvedla ji ven.

„A karty!“ křiknul Loupal právě, když Loupalka vycházela ze dveří. „Šimku, budeš hrát? A ty, Ryšánku, taky? Karty!“ křiknul Loupal a rozkročiv se, zapaloval si nové cigáro. „Kdo pak bude chodit na kerchův,“ ušklíbnul se ve světle rozžaté sirky, „k smíchu!“ – a zatím co si zapaloval, na rameně ucítil čísi mužskou ruku.

Ryšánek ho poslouchal a přistoupil nyní k němu.

„Bratře,“ pravil Ryšánek a podával Loupalovi ruku, „to mě na tebe těší. – Kabrňák!“ poklepal mu na rameno.

A jako generál, který poklepem na rameno vyznamenával chrabrého vojáka, odvrátil se hrdě stranou a sednul si na původní svoje místo. Ale hned na to vstal a dodal:

„Jenom v to mne na tebe mrzí, že seš takový darebák! – Mlč!“ hrozil Ryšánek, „mlč, povídám ti, sedni radči a ani necekej. Co ti řekl žid? co? a proč ti šlápl na nohu? Ostatně – mě to nebolí – ale z principu musím býti proti tomu.“

Loupal rozpačitě sežmoulil v zubech krátkou a přimhuřuje oči, pravil:

„Co je to princip?“

Ryšánek odstoupil na krok od Loupala: „To ty nevíš?“

„Ne!“

„To jsem si myslil o tobě víc!“

„Tak, co je to?“

Ryšánek vytáhnul rameno, nahnul hlavu a sbíral slova, jak by Loupalovi vysvětlil slovo princip. Ale pak, jakoby se byl jinak rozhodnul, odvrátil se opovržlivě stranou a pravil: „E jdi, ty seš velký nevzdělanec!“

Uplynulo několik minut.

Ve dveřích se objevily znova tři hlavy. Dvě menší, jedna hrubší. Loupalka se vrátila a chtěla muži sama domluvit v dobrotě, vlídně jako žena, aby aspoň peníze domů zanesl a potom ať si dělá, co chce. – Ale sotva přistoupila k oknu, hrklo to v ní. Sepjala ruce a odstoupila od okna. Loupal seděl už u stolu a v rukou držel karty.

„Viso!“ slyšela Ryšánkův hlas a hned na to odstoupila od prahu a s dětmi spěchala na hřbitov.

Hráli „ferbla“.

* * *

Byla už úplná tma. Protrhanými mraky svítily i hvězdy. Nad hřbitovem stála světelná záře. – Loupalka nejkratší cestou spěchala k hrobu svého prvního muže. Nevěděla ani, jak se dostala nahoru a klečela už na vlhké půdě rovu. Kolem ní hořela světla, klečeli lidé, modlily se děti, mihaly se stíny přecházejících lidí. Ale oči Loupalčiny viděly jen kulatý, zelený stůl, dvě karty v ruce a peníze na stole. – Chvilkami slyšela sice, jak vítr listím šelestí, jak děti mezi sebou šeptají, asi přes dva hroby zaslechla žalostné vzdechy a ženský pláč – ale kdo vzdýchal, kdo plakal, kdo se modlil a naříkal, – nevěděla; – v uších jí zvonily zlatníky, pleskaly karty a v temný ropot sedláků jen v natržených větvích draly se zvuky modlitby, kterou se modlil lid. Na chvíli se přemohla a ohlédla se kolem. Uprostřed hřbitova ve středu žen rozkládal se černý kříž s rozepjatým tělem Kristovým. Pod křížem na černém klekátku modlil se předříkával. Před sebou měl lucernu a rozevřený kancionál. Hlasitě četl litanie ... Kolem klečely žebračky. Na hrobech seděly děti a pálily svíčky. „Bože lásky a slitování“ – modlily se ženy, – „kterýžto rád vidíš, když tebe dítky, všemohoucího otce svého, za sebe prosí, smiluj se nad trpícími dušemi, jež na onom světě posud zcela očištěny nejsou.“ Loupalka modlila se slovo za slovem ve sboru s ostatními, ale v tom světla kolem ní začala tančit, srdce jí sevřela hrozná jakási předtucha. Přemohla se a modlila se aspoň ve vzpomínkách na prvního svého muže. Ten nepil, nehrál, za celý rok jí ani stébla do cesty nepoložil a jen kašlal – „Bůh mu dej království nebeské“ – pravila k sobě v duchu ale čím více naň vzpomínala, tím určitěji viděla před sebou Loupala. „VÍ Bůh, já to nesnesu,“ pravila k sobě v duchu, přitáhla ruce k tělu a zahleděla se na určité místo hřbitova. Byla tam tma, u

samé zdi pod lípou. Byly tam také rovy, ale nízké, trávou porostlé, bez křížů. Leželi tam ti, kteří nečekali, až se smrt sama dostaví. Voráček se oběsil na řemenu, Kejhal se utopil a Anyša Jeřábková se otrávil ze strachu před hanbou. Zde neklečel nikdo, bylo tam prázdno, pusto, haluze na lípě chrastily a skřípaly. Loupalkou zadrhla zima – „skrže krev a utrpení“ – zavřela oči a násilně modlila se ve sboru s ostatními – „promiň jim všechny hříchy a posvětiž je“. – A oči její bloudily zas po hřbitově. – Ženy padaly na hroby, znamenaly hroby malými kříži u hlavy, v prostřed a v nohách a zase vstávaly a tiše se modlily za své zemřelé. – Prostředkem hřbitova šoural se staříčkový učitel a podpíraje se hůlkou se stříbrným knoflíkem, rozhlížel se po svých známých. – „Ale zat... lidi, abych neklela, Pánbůh mně tenhle hřích na svatém poli odpust’“, ozvala se zrovna vedle tetka Frankelka s děckem na zádech. – „Teď jsem tu dala svíčku a už ji zas někdo ukrad.“ A zase ticho, tatáž světla, totéž černé nebe, řady křížů – bílá kostnice s dřevěnou vížkou, zdi, pole, lesy, hory, tma – slabým světlem ozářené hlavy sousedů – pozdvižené ruce kouř, dým, černá židovka.

Tichou nocí, klidným luhem dolétaly na hřbitov zvuky rekrutské písně – Oj, – jaj – jaj – Jaj! – ajajajaja! nesly se tichem nočním výkřiky chasy – zatím co u hlavního kříže zavírali kancionál slovy: „přispěj nám milostí svou ku pomoci, abychom“ – Bože, Bože, to bude zas noc – „živi byli spravedlnosti a někdy věčného blaha“ ... zas desítka – kolem očí už červená, prsty rychle hmatají, ruce se mu třesou. – „Děti modlete se! ... pokoje, jakého zemřelým žádáme, s nimi dosáhše, věčně požívati mohli. Skrže Ježíše Krista Pána našeho. Amen.“

Náhlé ticho ji probudilo ze zamyšlení. Lidé pohasínali svíce a ve skupinách odcházeli domů. Loupalka lekla se náhlé té tmy, ohlédla se plaše kolem, pokřížovala rychle hrob a rozloučila se s popelem svého muže – tváře měla uslzené, oči mokré. „Pojďte, děti, pojd’te,“ pravila k dětem, ale tak tiše a divně, že se děti ohlédly, proč pláče. Vyšla rychle železnou brankou na širé pole. V uších stále jí zněl zpěv a křik. Byla by se dala znovu do pláče, kdyby se s ní do hovoru nebyla dala stará Zárubka. Došly k prvnímu stavení. Psi štěkali a v hospodě stále takový hluk. Jakoby se tam hádali a bouchali na stůl. Před sebou jasně viděla osvětlené, skleněné dvěře, jak ve tmě svítí proti ní. Ve světle míhaly se stíny, ruce, hlavy, kouř a blikavé světlo. Zrychlila kroky, běžela, děti za ní. Zmatek stínů a těl na dveřích vzrůstal. V tom – v tom jakoby jí v očích zakřesal, nohy jí podrazil, do hlavy praštil. Návsím se rozlehnul hrozný křik. Chytla se za spánky a před sebou viděla, slyšela vyražený, vyděšený hlas, jako volání o pomoc, řinčela skla, praskaly trámy, skřížené ruce objevily se ve dveřích šenkovny. „Kriste Ježíši, děti“ – vzpamatovala se – „honem, děti, – tátu nám bijou.“ Vyzdvihla ke kolenům sukni a přes hroudy a bláto běžela do černé tmy, stranou pod okna, kde se válela dvě velká těla. Padla mezi ně; v očích se jí zajiskřilo, v hlavě zazvonilo – první rána, druhá, třetí do

prsou a odlétla stranou a vedle sebe zaslechla podivný jakýsi zvuk smáčknutého těla. Nedaleko ní pod lávkou ležel Loupal. Skrčený Šimek ho zdvihal. Hlásný mu pomáhal. Loupalka vstala a s pláčem přistoupila k nim. „Mlč, buď ticho a neříkej nic,“ šeptal Šimek Loupalovi do ucha – „podruhý, když prohráváš, polož karty a jdi dom.“ „No, sousedko,“ obrátil se po Loupalce, která plakala nad ním jako nad mrtvolou. – „Není tak zle. Vyspí se a bude zas dobře.“ Ve dveřích šenkovny stál Ryšánek a pozdviženou pěstí hrozil Loupalovi. „Já ti dám karty! Prodat nás a ještě podvádět!“ křičel nohama rozšlapuje sklo – „abys věděl podruhý, co je to princip!“

Loupala ubláceného, ve tváři odřeného, opilého přivedli domů.

Doma, když ho svlékli, krvácel na zádech. Ryšánek křivákem ho rýpnul pod lopatky.

A zatím co Loupala prohlíželi a obvazovali studenými obkladky, Loupalka stála u světla a prohlížela mužovy šaty. V kabátě neměl nic, ve vestě ani krejcar – v kalhotách ze 150 zl. měl jen stovku.

Padesát rýnských!

Kočky

I

Strýc Staněk byl podivín. Nejedl vepřové, nenáviděl lihoviny, nekouřil, nešňupal a nikdy nebyl ženat. Jen u okna sedával, zamračeně na dvůr vyhlídal a stále pokašlával; ale ne tak, jako jiní lidé. Pokašlával s jakýmsi mračením bassového tónu, které znělo jako z hrobu. A při tom se klonil na levou stranu a pohazoval rukou. Byla to vysoká, mohutná postava s lysou lebkou, dlouhou, jako jiní bílou bradou, zapadlýma, sivýma očima, které hleděly pichlavě a zamračeně. Měl šíleně rád kočky, které krmil, hladil celý den a večer zavolal k sobě na celou noc. Rád cítil při sobě teplý jejich kožíšek, rád se v srsti jejich probíral křivými, jakoby schromenými svými prsty; usínal hned, jakmile kočky vedle něho začaly příst a jeho tělo zahřívati se počalo teplem jejich těl. Měl asi pět těch koček, mezi nimi starého, ježatého kocoura, který mu jinak neležel než u nohou, s hlavou skrčenou pod šlapkami jeho nohou.

Strýc Staněk nemluvil rád a mluvil-li přec, tvář jeho byla nevlídná, slova úsečná a jako jedem kalená. Neusmál se nikdy, ale často se modlíval na klekátku pod černým křížem, u jehož paty ležela bílá, dětská lebka s tmavými očními důlky. Obědvával a večeríval vždy sám ve společnosti svých koček, které mu pobíhaly po stole. Vycházel z domu jen jednou za den, časně z rána do Lužánek a odtud do kostela sv. Tomáše. Cestou vrčel do sebe a v chůzi nevrle

potřepával rukou. Jakoby se v duchu s někým hádal, rukou odbýval všechny možné námitky. Neviděl jsem nikdy, že by byl koho pozdravil a rovněž nepozdravoval nikdo jeho. Dopoledne četával v silných knihách, odpoledne spával a pak vysedával u okna, hledě na osvětlený kraj černého okapu, který vyřezával na nebi kus modré oblohy s plovoucími oblaky, hořícími hvězdami a v létě dokonce i tenkým segmentem žhavého slunce. Mezitím několikrát se modlíval a večer zas dlouho do noci četl a psal a s kočkami si hrál, hladě křivými svými prsty výšící se jejich hřbety a mourovaté hlavy, které předly.

K nám studentům v sousedním pokoji nechodil a vůbec s námi nemluvil. Přijal nás do bytu a dost. Jen v sobotu volal každého z nás do svého pokoje a prohlížel naše řecké a latinské úlohy. Byl-li spokojen, položil sešity a zabručel: „apage“ a teprv druhého dne poslal sešity zpět do našeho pokoje. Nebyl-li spokojen, hodil nám sešity pod nohy a velitelsky ukázal ku dveřím. Brzy na to dostal otec lakonickou zprávu: „Nedbalí! Přijed’ a potrestej. Staněk.“ – Ze strachu před ním stávalo se tak zřídka kdy. Báł se ho kde kdo. Když on šel po dvoře, stichly děti a každý, kdo jej potkal, vyhnul se mu stranou.

Z jeho života nebylo nám známo ničeho, než že dlouhá léta prožil v cizině za mořem a v letech sedmdesátých vrátil se do Brna a najal si na Nové ulici v přízemí byt o dvou pokojích; jeden z nich jsme obývali my, studenti, drahý on se svými kočkami. Domovnice mu posluhovala, topila a jídlo donášela z hospody.

Bydlili jsme u něho po čtyři léta. Já, můj bratr Joška a přítel Jaroslav. Dvěře nás od něho dělicí byly věčně zavřeny; do jeho pokoje nevročila cizí noha mimo listonoše, domovnici a nás – a to jen tenkrát, když jsme pokojem jeho vcházeli do svého; loudat jsme se nesměli. Rázem v devět hodin večer musil být už každý doma, kdo nebyl, zavřelo se mu před nosem; a nepustil se, třebaš tloukl až do rána. Třetího pak dne dostal otec zprávu: „Toulá se celé noci, přijed’ a potrestej. Staněk.“

Byli jsme pak všichni velmi pořádně živi.

II

Jednoho červnového, nedělního odpůldne strýc Staněk náhle zemřel. Ležel ve svém pokoji, natažen, narovnan, pokryt bílou plachtou, na níž se určitě rýsovaly ztuhlé tvary jeho těla. –

Jaroslav odešel k večeru, štítě se prospati noc v jednom bytě s umrlcem. Ve svém pokoji byl jsem doma sám se svým bratrem Joškou. Joška četl asi do desíti hodin a brzy usnul. – Ve vedlejším pokoji kotě zasténalo – mělo hlad. Ale lampa už dohořívala a do

vedlejšího pokoje vejít jsem se bál. Stáhnul jsem knot a zůstal tu sám – s podivnými myšlenkami, děsivou představou vedle ležící mrtvoly.

Byla teplá, měsíčná noc. S postele hleděl jsem do širého okna, kterým viděti bylo na protější frontu domů. – Měsíc poléval žlutavé jejich zdi a zlatil třpytící se plochy okenních tabulí. – V okně stál hrnek s mlékem, přiklopený bílým porculánovým talířkem. – V přísvitě světla všimnul jsem si dveří, vedoucích do vedlejšího pokoje – „který osel nechal dvéře otevřeny“ – pravil jsem ve vzteku a chtěl jsem seskočit a zavřít, ale v tom vzpomněl jsem si na příšeru vedle a přitáhnul duchnu až po bradu; jenom nos mně vykukoval z peřin. Teprv po chvíli dodal jsem si odvahy a nahmatal deštník za pelestí postele; nahnul jsem se s lůžka a deštníkem strčil jsem do dveří. – Deštník byl krátký. – Dvéře jsem přivřel, ale nezavřel.

Venku na ulici zavládnul už naprostý klid. – Měsíc svítil a plnou silou postříkoval velké stromy Lužánek. Ani vozy už nehřměly, ani hlasy nevolaly i kroky utichly; nastala krásná, smutná měsíční noc. – V Lužánkách se rozlehal tmavý tlukot slavičí písně. Asi k jedenácté (posud jsem nespal) náhle se zatmělo, – nad Brnem se stahovala temná mračna. – V dusnu kvílivé noci jsem usnul. – Ale jenom na chvíli.

Probudil jsem se asi k půlnoci – vzbuzen povstalým víchrem. Poslouchal jsem chvíli hukot větru nad domy a v ulici a skřípení zahradní branky. Zavřel jsem oči, schoval hlavu pod peřinu a hledal myšlenky, které by mne znovu uspaly. Snad jsem už zas dřímal, když zaslechnu pojednou ránu na okno.

Vyjel jsem poděšen z peřin. – Silný klikatý blesk projel oblohu a hned na to vši silou – udeřil hrom. Zahučel vítr – okna drněla, skla se třásla. Současně zaslechl jsem třeskavý zvuk, jakoby v okně talíř poskočil na černém hrnku. V oblacích válely se vlny doznívajícího hromu. Pojednou slyším podezřelý jakýsi zvuk, zdá se mi, jako by se drápy někdo škrábal po okně. Po zádech mi zadrhnul mráz. – Ječení bouře, sousedství mrtvoly, vrzání dvířek a škrábání na okno – budilo tisíceré představy, které se hrnuly na mysl všechny najednou. Zavřel jsem oči, stajil dech a zbystřil sluch. Nová rána na okno, nové škrábání, skřípavé, ostré, – jakoby špičkou jehly někdo jezdil po hladkém skle. Skřípění skla ztrácelo se v třeskotu hromu, hukotu větru. V zahradě praštěl strom a ve vedlejším pokoji vrzlo cosi suchého, jakoby se někdo na posteli převrátil. V mozku skřížovalo se několik myšlének najednou. – Snad není mrtev! – probudil se – vstává?! – Jde sem – Jóžo! šeptám – o Jóža spí a protivně, odporně chrupe. – Duchové Poeových novell, kostlivci z Hoffmana, Ukřížovaná – Shakespearovské obludy, Hamletův tatík – jeden po druhém nořili se ze tmy a padali zas do tmy. Bylo mně horko a zima – a horko zas – jakobych ležel v ohni. Prsty vlhly potem a svíraly peřinu. Vlasy byly mokry a smáčely shlavec. Skřížil jsem ruce a počal se modlit.

V tom – nová rána, v okně cosi dvakrát švihlo do skla, zaburácel vítr a nastalo ticho. Vystrčil jsem z polovice hlavu a otevřel oči. Pokoj zaplával modravým světlem magnesiové záře, hrom třísknul kdesi do země a vichřice hnala se širokými břehy Nové ulice jako dravý tok letících vod. Po okně jako by někdo prutem smykal. – Ve vedlejším pokoji jako by někdo rouchem po zemi šustěl. – Od okna vanul chlad – hrdlo vysýchalo. A zcela určitě slyším, že vedle postel zavržla; – Staněk vstával; i hlas jeho jsem zaslechnul, skuhravý, žalostný, jako když dítě se probouzí a ze sna pláče. – Zašelestil papír, zašuměl šepot – šepot lidského hlasu. Zapomněl jsem na bratra, na lidi – na všechno, – mysl ovládla jediná – bílá mrtvola s rubášem na těle, s dlouhým, až po pás splývajícím vousem a temnými skvrnami místo očí v sinavé tváři. – Chtěl jsem se pohnout, ale ruka byla tuhá, údy schromly, hlava těžká byla jako cent. Duchna tíží skály ležela na mém těle – a nohy tvrdé byly jako led. Jen v hlavě jsem cítil horko, na spáncích bušila krev – a tlukot srdce ozýval se noční tišinou.

Pozvedl jsem víčka – a vytřeštil oči. – Ani zavřít jsem je nemohl – leknutím. V pokoji čirá tma, v okně tmavé šero. V tom mimoděk celé moje tělo se v posteli nazvedlo. – Oknem se táhnul stín! Bože všemohoucí! zvolal jsem nahlas a prudce uhnul jsem ke zdi. Slyšel jsem těžký čísi dech, šum roucha už těsně vedle postele – a tiché kroky bosé nohy nesoucí se podlahou. Bouře na chvíli ustala, s nebe spouštěly se těžké krůpěje deště a šuměly v okně. Stín v okně sebou pohnul – cosi spadlo – a do toho hrom uhodil dvakrát za sebou. A než hrom dohučel – zařinčelo v okně cosi po třetí – a sklo sypalo se na zem. Trásl jsem se jako osykový list, nehty křečovitě rvaly peřinu. Po spáncích lil se pot. S věže svatojakubské zněly temné rány pŕlnoci. V tom blížilo se cosi k mé posteli. Cosi neurčitého, mlhovitého – ale potvora strašná. Bylo to velké a malé, bílé a tmavé, široké jako dvěře a zas úzké jako prut. Náhle jsem viděl – dobře jsem viděl vysokou postavu – s prorocky vztaženou rukou – a pozdviženou hlavou. Cítil jsem ledový dech, hrobový zápach – kůže se sježila, tělo se smrštilo – kamsi do kouta postele – ke zdi. Něco chytlo za peřinu a táhlo ji dolů. Hrud' se mi sevřela, zdálo se mi, že ruce, nohy, celé tělo se scvrklo v nepatrné nic. V tom na prsa se mi kladla chladná, kostnatá ruka s dlouhými vyzáblými prsty. – Liják se strhnul před okny – prsty zařaly se mi až do prsou. Vzepřel jsem se vši silou o loket – vykřikl jsem a rukou jsem odhodil potvoru stranou. Cosi těžkého padlo na podlahu, zamečelo to a já nahnul se s lůžka poznal v potvoře ježatou – starou obludu macka.

III

Přišel dveřmi a hledal tělo živé, teplé.

Slunné, modré jitro probudilo mne ze sna. Ze dvora se ozýval štěkot psa, křik dětí a z ulice ruch přecházejících lidí. Pomalu otvíral jsem oči a ohmatával tělo. Vzpomněl jsem si na všechno, na ozářenou noc, slavičí zpěvy, blesky a rány – pot. Zdálo se mi všechno pouhým snem. Košile lepila se mi na tělo – byl jsem spocen jako udřený kůň. Musil to být hrozný sen.

Ale v tom pohnu nohou a rychle, jako bych na ježka šláp – skrčím ji zase zpět. – Sednu a dívám se – v koutku skrčen dříme těžký ježatý kocour. – Ohlednu se po okně – tabule byla proražena, na zemi a po zdi rozteklé mléko a v latolisku rozteklého mléka ležel nůž. Morovaté kotě, vyhladovělé, zapomenuté – přešlo odtud pokojem, ohlédlo se za sebe, kolem sebe a s ocasem zdviženým vzhůru protáhlo se přivřenými dveřmi k strýci; cestou si ještě olizovalo černý svůj čumák.

Když jsem se potom před zrcadlem česal, shledal jsem na hlavě – několik šedivých vlasů. Myslím, že tak honem nezapomenu na strýce Staňka a jeho kočky.

Cikán

Kdo nebyl ještě v presúzu³, nezná jižní Moravy. Nezná jedné z nejdůležitějších částí života našich Němců okolo Znojma a Slováků kolem Hustopeče, Kyjova, Břeclavy, Hodonína a ostatních jižních měst.

Je to jen malá hromádka bílých, neobydlených stavení, buď vyvržená z humna ven nebo úplně odříznutá od živého světa, ale zastrčená vždycky tak, aby ke hříchu bylo co možná nejdál. Nicméně malá ta hromádka kamení přes to přese všechno a jako na posměch a na vzdory i ze msty, že je přímo vyobcována z dědiny ven, jakoby atmosféra kolem ní nasáklá byla nakažlivou nemocí – i v nezaslouženém svém vyhnanství má pro celý ten okruh čistých, spořádaných a střízlivě vyhlížejících stavení větší význam, nežli ves sama.

Sklepy stojí obyčejně v jedné řádce za sebou; ponořeny buď do země nebo horní svojí částí vyzdviženy nad ni tvoří bezmála celou novou ves, kterou si nezkušené oko rádo plete s matkou. Bývá tam mrtvo, prázdno, skoro pusto, jak bývá na místech, kde se odehrály nebo se teprv odehrávají velké věci života; psi tam neštěkají, husy nekejhají, děti tam vůbec

³ Presúz – vinný sklep, kde se lisují hrozny.

nepřijdou, ženy jsou pravým rouháním svatých těch míst; i mužští se jim zdaleka vyhýbají jako doupatům, kde složeno je plno třaskavin a zápalných pum; – slovem mrtvá ves, tichá, nemá jako hřbitov, mlčenlivá jako hrob, ale ty zelené rovy nad sklepy to pamatují, co radostí tam zapadlo pod temnými klenbami stropů, co do vína tam skanulo slz! A nikdo o nich neví, jenom šedé ty hrobky se zapocenými zdmi, hlinitou podlahou, cihlovými schody, po kterých jen myši běhají a jednou za čas potácivé boty. A potom zas dlouho je tam ticho, dlouho je tam smutno, zas tatáž nemá prázdnota, tentýž sirý klid, kterého nikdo neruší za celý den, jen zavrnutí klíče ráno, kdy sedlák s kúskem slaniny přijde navštívit hroby svých milých, vypije kapku, v poledne kapku a večer zase kapku – a jako člověk, který vykonal svou pobožnost tiše, jak byl vešel, zase vyjde a jen dunivé ozvuky nerovných kroků venku připomínají tmavým těm hlubinám provrtané země, že tu někdo byl, že tu někdo pil a ráno přijde zase. –

„Tichá“, říkají tomu naši sedláci.

Ale někdy tam bývá taky „zpívaná“. Harmonika hraje, víno se jen lije, staří vypravují, mladí poslouchají, pravdomluvní lhou, lháři mluví pravdu, střízliví dusí smích a mačkají ho v hrsti. – Zle je, zapadne-li někdo cizí mezi ně a sedne-li si na některý sud. Třaskaviny chytanou a za dobu nepřiliš dlouhou ze dveří vylítne ven „někdo,“ rozhlídne se na božím sluníčku, „Je-li to pravda“, zatočí se dvakrát, třikrát na vratkých nožkách, narovná se naposled, svine se pak v pokřivený paragraf a položivý, polomrtvý – ale víc mrtvý než živý praští sebou na nejbližší mez a omráčen světlem pravdy, odespí hodinku, dvě, zatím co harmonika z podsklepi doprovází mužský sbor „Requiescat in pace“ – zpívá to ještě nebožtíkovi v uších do země zaryté hlavy a pak neslyší už nic, jen hrozný jakýsi hukot v lebce, kterou přeplňuje nával zvířené krve.

Veselo a příjemno bylo vždy v presúzu strýčka Gajdy.

Hospodář vypláchnul skleničku, vzal košťýř⁴ na rameno, se svíčkou vešel do sklepa, natáhnul, cvrknul do sklínky, cvrknutou tam troškou zamíchal a vypil. Pak teprv skleničku našplíchnul celou a vystoupiv po schodech vzhůru, podával hosti:

- No tak pité.
- Když to musí být – tak na vaše zdraví.
- Pán bůh žehnej.

Bylo-li hostí víc, kolovaly sklínky dvě proti sobě, sotva kdo jednu pustil z ruky, už druhou mu strkal soused a tak to šlo až do omrzení. Strýček Gajda obcházel, přičuchoval, nosil, naléval, nutil a sám tu „svou“ vyslopnul vždycky ve sklepě. Na rozum se neptal.

⁴ Nasoska na vytahování vína z bečky.

Jednou sešel se u něho skorem celý obecní představ s přednostou v čele. Tatiček Houdek byl už opilý, přednosta ještě při rozumu, ale už v „rážu.“

Radní Karčák zasmušile seděl stranou na vědře a znaleckým okem prohlížel ječmen, který byl do hrsti nabral z veliké truhlice, v koutě předsklepí. Franta Malců, veselý hoch a obecní šprýmař tahal z beček víno a pouštěl do ohmataných skleniček.

Strýček Gajda pozdvihнул skleničku a utahuje levou rukou řemen kolem pasu, pronesl přípitek:

– Ať žije naše vlast' a český národ.

– Ať žije, živio! volali ostatní.

– Na zdar!

Sklénky zazvonily, Franta Malců doléval.

Bylo právě před volbami: vlastenectví sem, vlastenectví tam, ale ti praví a jediní vlastenci z celé Moravy seděli tady u strýčka Gajdy. –

Také tatiček Houdek se připravoval k jakési řeči. Dvěma prsty utíral si neustále hubu a pozdvihuje pravici vzhůru, švelil prsty a hlásil se k slovu. Strčili mu do ruky sklínku a d'ubli se potají do žeber. Ale tatiček Houdek, pořádně už nasmolený, posud se nehýbal. Několikrát už pokusil se vstát, pozdvihl se, ale zase zpět pad', pomrkávaje tlustými víčky, pod kterými jiskřilo víno. Konečně se pozvednul a stavě se ze široka na obě nohy, stáhnul břich do sebe, přidržel se rukou zdi a jakoby chtěl něco vyplít, š'uknnl a pravil:

– A my se nedáme! Ne – ne – ne, my se nedáme! A dyby nás – ssákra, copak to je ? š'uknul zas a s ohromným namáháním spolknul slinu. – A dyby nás, pokračoval, dyby nás do presu dali – Nedáme se! zakončil tatiček Houdek a rozhlédnuv se bojovně po svěšených hlavách svých přívrženců, š'uknul zas, strčil do sklínky nos a hroze komusi neznámému prstem, pil.

Společnost nebyla opilá. Mimo tatička Houdka, který s pozdviženým prstem padnul zas na ohromný svůj zadek, křivdil by jim každý, kdo by jen kamínkem pomluvy hodil po veselých těch hlavách slovácké obce. Ani řeči nebylo ještě mnoho, hovor byl nastavován přípitky a vtipy. Pak se začalo vypravovat o vojně, o židech, o horké Africe a vzteklých psech. V Podivíně měli zas kontumác.

Tatiček Houdek š'ukal dál a nevěnoval vypravování žádné pozornosti. Modré, vlhké jeho oči těžce blikaly po rozevřených dveřích sklepa a mermocí hleděly překonat prudký účinek světla, které venku šlohalo zem. Až víčka mu to stahovalo, jak jasno a horko bylo venku.

V tom na slunci přešla a do sklepa nahlédla krátká, proti světlu černá jakási postava s vlajícími rukávy, upjatými spodky, na dlouho střiženými vlasy.

– Aha! Cikán! ukázal tatíček Houdek ku dveřím a společnost vyhlédla do světla.

Strýček Gajda hned skočil ke dveřím a kývnul na cikána prstem:

– Hej, Joško, Joško, pojď sem na sklínku! volal na cikána šeptem a jako zlý duch stále na něho kýval na háček zahnutým ukazováčkem.

Cikán váhal.

– Nedej se pobízet a pojď se napít, – vyběhl Franta Malců ven a uchopiv cikána za rukáv vecpal ho do úzkých dveří.

Byl to asi osmnáctiletý hoch, snědý, štíhlý, kudrnatý, oči plné černé barvy, ústa přeplněná krásnými hustými zuby.

– Pochválen pan Ježíš Kristus! pozdravil, smeknuv kulatý svůj klobouček a zraky jeho chtivě zavadily o nalitou sklínku vína. Franta Malců se usmál a podal mu první.

– Pánbíček jim to nastokrát nahradijú, že cikánovi trošek vína darujú.

Cikán vypil.

– No, je dobrý?

– Ó, dobrý, ako med.

Nalili mu znovu a nalévali dál. Cikánu chutnalo. Po každé sklínce se oblíznul a otřel zamokřenou ruku o gatě.

– Iš, cikáne – pravil tatíček Houdek z kouta – to máš mně k poděkování – Kdybych já tě nebyl uhlídal – dostal bys.

Cikán se zasmál krásnými svými zuby.

Pak, když se ho už nikdo na nic neptal, postavil se zdvořile stranou a přisednul na převálenou káď. Sedláci zatím vtipkovali, přehazovali anekdoty a kdo co věděl zajímavého, vypravoval. Občan Hrouzek dokončil právě dlouhotánský sermon o chybách svého prodaného šimla, když tatíček Houdek zase vstal, jednou rukou zacpal Hrouzkovi ústa a druhou ukazoval na pana přednostu.

– Ty mlč – pravil k Hrouzkovi – ty nic neumíš, tady přednosta bude vypravovat, jak to bylo loni s tím hétmanem – jak jeli do Příkladů inšpi... inšpicírovat, vyrazil ze sebe a heknul při tom, jakoby mu někdo kleknul na záda. Pak si sednul zas a poslouchal.

Přednosta, když viděl, že by i ostatní vyslechli rádi jeho řeč, usmál se do nedopité sklenky vína a začal:

– No, jak to bylo! Hm! Přednosta si zapálili vlhký doutník, zadýmali dvakrát, třikrát i začali vykládat. Historika byla už známa všem, ale málo kdo ji znal „z gruntu“.

– Tož tak to bylo! Obrlajtnont, co tu tenkrát byli, povídají mně, tudkej, v presúzu – šak just tady v tom rohu stál – povídají:

– Vijú, pane přednosta, zejtra mám inšpekción a saperlot – zaškrábal se za uchem i přednosta – mě to krenkuje! Já nemám koně v pořádku – kdyby mně tak mohli pomoct.

Jářku na to:

– No uhlídáme a takhle mu poklepu na rameno, jako tudké vám a povídám: co se dá dělat, uděláme. Vijú co! Jak pan major přijedu, tak mě představijú a já jich pozvu do presúza. Šak mně neřeknú „ne“ – přednostovi! Sakryš, to bych se na to podíval!

Na druhý den ráno, bylo to tak o devíti hodinách, ne-li skorej – děcka už byly ve škole; pan major přijeli z Pavlovic, na šimlu. To byl valach! – chytl se přednosta za ucho. – Je! to byl valach! Jako panna šel a hlavú jen pohazoval.

Jdu k panu majorovi a povídám:

– Pěkné jich vítám, pane major. Já sú přednosta tady té obce a prosím ich, kdyby nechali na chvilku inšpicirunku a udělali nám tu čest a ráčili jít s námi do presúza na trošku snídaně. Hen sú radní a pan rector.

Pan major se usmáli, pozhovárali sa trochu s panem obrlajtnontem, podali mně ruku a že teda na chvilku přijdú.

A obrlajtnont už si škubal fós.

– A co mezi sebo mluvili, to nevíš? ptal se tatíček Houdek, narážeje na to, že on, přednosta, německy neumí a on, tatíček Houdek, umí. A není žádný přednosta.

– Mlč, ohnal se po něm přednosta jako po dotěrné vose – a vypravoval dál:

– No a sakryš, jak šli, už bylo dobře.

Ve sklepě už byly salámy, chlebíček a cigáry. Natáhl jsem z té néposledněší a pili sme. „Das ist nit übl!“ povídal k brlajtnontovi (přednosta mrsknul levým očkem po tatíčkoví Houdkovi, který přikyvoval hlavou) a lidi zlatí.

Za hodinu pan major měli už moc řeči, ešče za půl hodiny už pletli jazykem a ešče za půl hodiny kroka plechýho udělat nemohli. Pan obrlajtnont mně pošuškali do ucha, že abych už toho nechal.

Ale pan major najednou si vzali zábarku⁵, že jim nic není a to že by bylo pěkný, a to že by se na to podíval. A furt a furt že pojedou do Přítluk.

No ale co! Šak na koňa nemohli!

Tak vůz. Tedy kmocháček radní šli zapřáhnút svoje vranky a přijeli před presúz.

⁵ Usmyslili si.

Ale když vyšli ze sklepa ven, sluníčko pěkně svítilo, teprv bylo zle.

– Jaj to v hlavě zalíhá! chytili se za hlavu a vysadit smě ho museli, aby nespadnul.

Na voze vzadu pěkně votýpka slámy a deky, no pěkně to měl udělaný. Milý pan major se teda vyškrábali na vůz a sedli. Pěkně se jim to tam dřepělo. Janek zvolal „hyé“, vranky trhly a uháněly pryč.

Pan lajtnont v Přítlukách, jak zmerčili, že jede vůz a za vozem šimla a na voze vedle Jáňka že jede voják, postavil se hned do glidu a zakomandýroval:

– Hobocht!

Vojsko v jedny čáře za sebo, jakoby je bičem odměřil – vzdalo čest a teďka čekali, až s vozem dojeli k nim.

Ale pan major se cestó myslím, nemohli udržet, nebo spali, než dojeli na místo, spadli na zad do košiny a jen nohy měli vzhůru jak rajhradsky věže.

Oficír, když viděl, co a jak, začervenel se jako kohót, trhnul hlavou a zakomandiroval:

– Abtreten!

A bylo po inšpicíruňku.

– A co pan major? ptal se Franta Malců, kterému zdál se konec jaksi kusým.

– No, pan major se vyspali, večír odjeli do Brna a bylo po komedii.

Nikdo se nesmál, přednosta se napil a tatíček Houdek si odlehčili strašnou jakousi poznámkou o rajhradských věžích.

Přednosta nespokojen s výsledkem svého vypravování pil za dva. Společnost byla mu málo veselá, přemýšlel o nějakém jiném vyrazení. A co tak sklínku nahýbá a zdlouha pije, mrknul přivřenýma očkama a zavadil pohledem o cikána. Cikánovi vyrazila zatím snědou pletí krev a zalila i uši. Oči už mu pohrávaly vínem. Pil trochu náhle.

– Joško! přikročil k němu přednosta.

– Co si přejú?

– Zpívej, když se's napil.

Cikán tušil něco nekalého. Vstal a hleděl se vytočit ven.

– Zpívej! volali na něho i radní Prudek, Franta Malců a druhý radní. Taky tatíček Houdek stál na tom, aby cikán zpíval.

– Eh, čo bych spieval, keď jedné piesničky neumím. Pánbůh mňa něučil ako ptáky v lese.

– Tak tancuj! Fintejzle, dones harmoniku – čardáš nám zatancuješ, obrátil se k cikánovi Franta Malců, jen co by vyhověl přednostově choutce.

– E, pantatíku zlatej, tancovat budu, enom muziku sem.

A cikán hned poskočil na jednu nohu, přejel si rukou stehna, zakroužil zadkem, pohodil hlavou a lusknul prsty. Uherské melodie už mu škubaly tělem.

Fintejzl (měl bývaní blízko presúza), přinesl harmoniku a začal hrát. Ostatní ustoupili stranou, Joška tančil.

Tančil pěkně. Napřed pomalu a potom čím dále tím rychleji. Fintejzl už sotva v taktu stačil, jak prudce vířil cikán.

Konečně ustal; zadýchán, s planoucím okem a rychle se houpajícími, krásně vyklenutými nadry, vyrazil sklenku vína na jeden ráz a pak ještě jednu a už to s ním zas kroutilo jakoby celé tělo měl upletené ze živých hadů. Každý sval na něm hrál.

Ale tance už bylo dost, jinou zábavu.

– Cikáne, vyskoč! pobízěl Franta Malců.

A cikán vyskočil, jak vysoko mohl.

– Vyskoč ešče! Výš! Ešče výš!

A cikán skákal, až hlavou narazil o strop. Ale skoky už nebyly tak pružny, lehký a jisty. Vyskočil naposled a drže se rukou za hlavu, plaše se ohlížel po rozpařených tvářích sedláků.

– Nech ho už, pravil rozumný a střízlivý Korčák, který stál posud u truhlice s ječmenem.

– A, co, – na to přednosta – jen ať skáče.

Franta Malců, když slyšel starostu, přiskočil k cikánovi.

– No, skákej! – nebo!

Cikán zatím utmácen přisedl k zemi a očima plnými dětské bázně a slz rozhlížel se po hlinité zemi.

– Budeš skákat!?

– Už nemožu, pantatínku zlatý!

– Povídám ti, abys vyskočil vysoko, vysoko – hop!

– No, nemóžu už. Už tak som sa o hlavu udeřil, tuť o toto kamení. Nemožno už. Prisám Bůh, že nemožu.

– Tak tancuj!

– Jaj, holoubku, taky už nemóžu.

Cikánovi blýsknul v očích vzdor.

– Napí se ešče a budeš tancovat! dodal už Franta mírněji.

– Ne, už nebudu, pantatínku, už sa mňa aj hlavička mjate.

– Pij!

Cikán se napil, ale k tanci se neměl.

– Tancuj, lebo ťa pretáhnu, tu liskuvkú, pravil Franta, vytahuje z lisu lískovku.

Cikán se přikrčil.

Franta namířil.

– Jaj, duša moja, já by skákal a i tancoval, ale keď už slaby nohy mám a hlavu těžkú.

A cikán pokusil se, obrátiti všechno v žert:

– Šak by oni taky nemohli krepčit, pretože sú beztak navalený.

Společnost' se dala do smíchu.

Joška dotkl se Franty na bolavém místě.

– Co to povídáš, bestie cikánská!? Tu máš a skákej! Hop!

Lískovka hvizdla, z gati cikánových se zakouřilo. Z očí mu vytrysknul jed. Ceně strašlivě husté svoje zuby, přitlačil se ke zdi.

Když lískovka letěla podruhé, cikán nastavil ruku a rychle zas jí škubnul zpět. Lískovka ho ťala přes malíček.

– Jaj, poníženě prosím, nebijú mna, pantatínku zlatej, zahořekoval Joška a uskočiv bystře stranou přisednul k zemi.

– Skákej! zařval už Franta. Co víc líbíš, víno nebo lískovku?

Cikán už plakal.

– Ako je Pánbůh nebeský nade mnú, veru, nemožu. Panta...

Nedořekl.

Lískovka lupla a teď dopadala častěji a častěji a po každé ráně cikán vyskočil co mohl. Hlavou vrazil zas do klenutí, chytil se za hlavu a ječe bolestí a vztekem, svinul se v klubko a upadl na zem mezi dvě bečky. V ústech se mu zabělila pěna.

Zůstal ležet. Pokoušel se postavit se na nohy, ale marně. Nohy se mu podlomily a cikán zpit přikulil se zase nazpět.

Chopili cikána a vynesli za presúz na trávník, stranou jabloně.

Joška těžce obrátil hlavu a ohlížel se za odcházejícími. Snažil se vstát, ale nedařilo se mu to. Z těžkých myšlenek jej vyrušily sletující se mouchy: slunce práhlo, usnul. Sliny mu tekly po bradě, ruka malomocně sebou pohnula ze sna, aby zahnala dorážející hmyz.

Slunce práhlo čím dále tím více. Nebe bylo rozžhavené, půda vyprahlá, suchá, tvrdá jako kámen. Vůně schnoucího obilí převalovala se těžkými vlnami žhoucích sfér. Tráva seschlá, ztrávená horkem, zvadle lípla se k zemi, šedá víc než zelená, mrtvá více než živá, obtížená vrstvami prachu. Dobytek po polích ztěžka táhal nohy, zastavoval se a bídně zas táhnul dál. Lidé ztrmáceni hledali stinnou mez. Strašné vedro ubíjelo každý zvuk. Bylo mrtvo, mlčel i hmyz.

Cikán se probudil pod hrozným tím úpalem. Záda jej páčila, cosi jej bodalo v týl. Převrátil se na znak a pohlédl do velikého postříbřeného nebe, s kterého slunce chrtilo na zem ohnivý svůj žár. Protřel si špinavýma rukama oči a vzpomínal, těžce se rozpomínal, kde je, kde byl, co se s ním dělo. Pojednou sáhnul na bolavá místa těla, na hlavu, tam naskočila boule, na stehna, pod prsty ucítil naběhlý pruh. A cikán strašně sevřel obličej. Obrátil řeřavé své uhly v očích tam v tu stranu, kde byl sklep. Franta nešetřil.

Cikán vstal na jedno koleno a po tváři stekla mu slza smíšená s potem. A stále se ještě drže za hlavu, zvedl se na obě nohy a líně se převaluje na svalnatých nohou, ještě jednou se ohlédl naznačeným směrem. Sklep už byl zavřen, nikdo v něm. A pohled jeho svezl se pojednou po poli k dolnímu konci dědiny a zastavil se na začouzeném jednom domku s nově pošítymi došky. Pak se pomalu vydal na cestu a ubíral se k lukám, kde byla rozložena celá cikánská rodina. Cestou mručel.

Odpoledne odtáhli cikáni k Lednici a k Břeclavi. Přicházeli tak a odcházeli každý rok, okolní dědiny znali už tak, jako by to byly jejich rodné vsi.

Dva dni na to byly Rakvice probuzeny v noci křikem a ustavičným poplašným, strašlivým troubením v roh. Děti říčely, ženy v košilích vybíhaly na ozářenou náves. Jiskry se sypaly na zem, ze stájí se rozléhalo bučení krav. Z Frantova statečku vzpínaly se k nebi kalné dva balvany kouře. – – Rudé šlohance ohně vysoko mrskaly černou oblohu plnou jasně a krásně hořících hvězd.

Za chvíli už tři chalupy cikánovi svítily na cestu do tmavé noci.

Běžel k Břeclavi.

Prst Boží

Jakoby to bylo dnes. Vidím zájezdný hostinec vesničky D. U dlouhého rozpuklého stolu popíjí dva sousedé, u menšího stolku uprostřed šenkovny sedí ze široka rozkročená hospodská a prstem rozmazává po stole trat lisko rozlitého piva. Z levé strany brečí na ni ušpiněný kluk: – Mami, to! ukazuje na staré odřené kalhoty, na černou díru na kolenou, utrženou záplatu na stehně a ještě horší místo v zadku.

– Dnes toho pospravuju! odbyla hochu hospodská a odstrčila jej od sebe. Kaluž na stole protáhla se až po samý kraj stolu, slívky potůčkem stékaly dolů, kapky tichým ruchem padaly na zem.

Mladé, tvrdé ještě děvče – silná, bosá mladice v modré kacabajce vařila v kuchyni třešňová povidla.

– Máry! volala za ní hospodská. – Mícháš? Nebo spíš?

– Já! – Hm spím! odpověděla Máry, a dala se do čistého, z plných prsou se řinoucího smíchu.

Hospodská, prstem čmárajíc po stole, mluvila jako sama k sobě: – – Dusno je, horko je – bude bóřka. – Ne a ne se udržet od spaní. Jak sednu – už spím. Jako když plachtu na mně hodí a už nevím, či su. Ach já! povzdychla si, roztáhla ještě více nohy, složila ruce na obě křídla svých loktů a hlavu položila na ně.

Máry bosky vyběhla z kuchyně k oknu. Lokty opřela se o bílou zeď a dívala se na náves. Na hlavě měla hluboko do čela stažený šátek: vidět jí bylo jen kulatou bradu a živé masité rty ve stínu silného, pravidelného nosu. Oči byly skryty pod světlou květovanou stříškou šátku.

Bylo parné letní poledne. Okny do šenkovny proudy hrnulo se světlo. Modravým přisvitím polévalo hladké plochy židlí – osvěcovalo žlutou barvu petroleje v zavěšené lampě, odráželo se v mokrých skvrnách slin, vrhalo stín za každé stéblo utroušené slámy. Jen kouty zalehlé byly tmou. Všecko ostatní tonulo v světle.

Pravá aureola záře snesla se na konec stolu, kde tiše seděli a ze samečků popíjeli sousedé. Seděli tu tiše, nevinně jako mrtví. Koňmo rozkročení na lavicích, jedním loktem opření o stůl, druhou si hladili stehno nebo samečka tiskli, jehož ústí olizovaly mouchy ...

Stréček Rozsívka, rozkročený jako král, bez kabátu, bez vesty – širokým, koženým řemenem opásán v půli seděl na konci stolu a pohrával si roubiskem. Pojednou nechal hry a převalil oči k zemi. Shledal zalíbení v rozpukaném suku podlahy a svítivém cvočku hřebíku, kterým podlaha přibita byla k zemi. Ale za chvíli už neviděl ani cvočku ani suku – jako u lidí, kteří trpí zádumčivostí. Byl právě v nejhorší chvíli: na rozhraní – z říše rozumu do říše bláznovství ... Duch jeho potácel se hned na tu, hned na onu stranu a v tupé nerozhodnosti zůstal pojednou stát. Smutek ulehl mu na duši, svědomí s pokušením vedlo v srdci jeho boj ... Půjde domů nebo nepůjde? Tyto dvě otázky v jeho duši vedly proces. Obhájcem obou byl on sám: – František Rozsívka, stréček, dobrý kamarád, veselý patron, sedlák se čtyřiceti měřicemi polností – s párem koní, třemi kravami, že ženou a dětmi a pěkným, úhledným domkem uprostřed návsi. – Celý jeho svět byl pro tu chvíli rozdělen na dvě strany. Na jedné křepčily mu před očima dluhy, nestálé počasí – žně – úroda, obilí, sklizeň – na druhé straně stál jenom sameček – nic víc než sameček – malá, úhledná osminková nádoba ze skla s uzounkým hrdélkem – kterým už prolil několik set.

Už nescházelo mnoho a Rozsívka stréček by byl zvítězil nad Rozsívkou kamarádem; stréček Rozsívka už sáhal do kapsy pro peníze, ale kamarád Rozsívka pleščil jej přes ruku a položil jej zády zas na zeď, která chladila spocená jeho záda – a ruka svezla se po samečku. Tichá rozkoš stinného chládku rozlila se po celém jeho těle. Sedělo se mu zde tak dobře – v chládku k severu obrácené šenkovny u podlouhlého stolu, kde se samečkem tolikrát uzavřel přátelství na život a na smrt. Co horka nastala, neminulo dne, aby se spolu nesešli – a sobě nepostěžovali na hrozný úpal slunce a těžkou, úmornou práci na poli. Dnes naříkal si stréček zas ... Od božího rána byl na poli. S pole utekl a humnem vkrást se musil do hospody jako zloděj. – Měl zas svůj kořalkový den. A to už trvalo od neděle, a dnes byl pátek. Den jako den vysedával v hospodě a pil, pil, až nevěděl sám, jak dlouho pil. – A pil zas a zas – od repetice, až mu pak ani nalit nechtěli nebo pro ženu poslali Máry, aby si jej domů odvedla. – Chvíli podřimoval, chvíli diškursy vedl a pak zase zpíval a sklenicí podle taktu o stůl poklepával, přátele své objímal a rýpal ty, které neměl rád. Ale jen tak povzdaleka rýpal, slovem a opatrně. Nerad komu ublížil a přišel-li s dobrou někdo na něho, Rozsívka s dobrou se obrátil na něho zpátky a ve své dobrotě košili by s každým byl rozdělil. I hospodář byl dobrý – ale jen když přes rozum mu netekla kořalka; jinak se pustil pravice boží a chytil se rohů. A bránil se jim, jak jen mohl, nepil, hospodě se vyhýbal, z daleka ji obcházel a ani se na ni podívat nechtěl. Jakoby v noci kolem hřbitova šel – zády se k ní stavěl – a s ošklivostí se odvracel na opačnou stranu, než kde stálá ta „set–sak – abych neklel – díra.“ – Na polích do únavy dřel, potil se – časné ráno vstával – pozdě na večer s polí domů šel – slovem, stréček Rozsívka zabil v sobě kamaráda Rozsívku – a byl korunou všech sedláků. Ale najednou – právě když myslel, že bestii člověka na dobro v sobě udávil ... přišel na něj, za bílého dne na něho přišel mrtvý kamarád a ... „marný řečí“ – Rozsívka byl v tom.

– No, šak, dyť člověk nemůže bét pořád svaté, – hájil se sám před sebou, s úsměvem se napil, s úsměvem samečka zas postavil na stůl, zamlaskal jazykem, rozsvítil oči a bylo mu krásně, tak krásně, že zapomněl na ženu a děti, na koně, na celý svůj statek a – znal jenom sebe a svého samečka – hned byl plný rozmaru, moudrých řečí – hned byl pln rozumu a zkušeností a pořád povídal a povídal, až jej už nikdo neposlouchal a stréček hovořil už jen sám k sobe. – „čert ví, kde těch řečí nabere,“ říkali o něm sousedé a stréček Rozsívka – totiž kamarád Rozsívka na to: „Pravda že dovedu řečňovat, dyž já chcu? A mluvil o rajchsratu, o Radeckém, z vojny přešel na ječmen a z ječmene na koně a s koní zas na potentáty a z potentátů se myšlenky jeho svezly zpět na dobytek a pole. A pil a zpíval, jazykem pomlaskával a konečně usnul na chvílku, aby se probudil zas k novému – pití.

* * *

Blížilo se k polednímu, červencové slunce jestli dříve pánilo, nyní kousalo zrovna žhavými svými žahadly a vypíjelo nejskrytější krůpěje napité země. Vzduch se tetelil, rostliny věsily mrtvě uvadlé svoje listy, vrabci se popelili v silničním prachu – a v hejnech se rozletěli po okolních stromech, když se po cestě povoz blížil nebo husy se strnisek se vracely domů. Psi chodili jako polomrtví, převalovali se z místa na místo, ze stínu do slunce a znova zalézali do stínu zdí nebo chlemtali v potoce vodu. Husy před hospodou na rybníčku nořily dlouhé, bílé své krky pod špinavou hladinu vodní, kačeny zvedaly zadky vzhůru, nohama vodu hrabaly a plochými zobáky čvachtaly pod vodou v bahnitém dnu. Některé z hus uchýlily se do stínu kostelníkovy chalupy, schovaly hlavy pod křídlo, přisedly k zemi, běloučkým svým peřím zakryly zelený trávník – a spaly. Lidé jen zvolna vláčeli těžké údy vesnickým prachem a utírali s čela pot a s tváří prach. – Ti, kteří šli kolem hospody s lítostí, ohlíželi se po tmavé síni k šenkovně, z které vanul chlad, čpělo pivo a líh a ozývaly se rozjařené řeči kamaráda Rozsívky. Jeden z kolemjdoucích, Valoušek z dolního konce, zadrbal se za uchem, shrnul vlasy s čela, ohlédnul se plaše za sebe, kolem sebe a už byl tam ...

– Dobrý poledne, – smekl na prahu čepici a rozhlédl se šenkovnou. Hospodská vstala od stolu a šla mu posloužit.

U nálevny stáli tři sekáči. Za dlouhým, dubovým stolem seděl stréček Rozsívka a vykládal kmochačkovi Studýnkovi, jak do něho uhodil jednou hrom. Kmocháček Studýnka poslouchal, nevěřil, ale mlčel a chtěl platit. Když vešel Valoušek, vstal a chystal se odejít. V tom Rozsívka stáhnul kmocháčka zpět na lavici a několik slov převalilo se mu v ústech.

– No, sed', ešče. – Šak, co se budeš starat. Sedni a pi – a moc pi – já piju taky. Dyt' seš jen jedná na světě – a kdo ti co potom dá? – Nikdo. Tak sed' a pi ... No, jdi k sakru a měé přeci rozum. – Co se lekáš? – Máš děti? Nemáš ... A já mám a sedím – Sed' taky! – táhal Rozsívka Studýnku za rukávy. – Paňmámo, déte nám ešče každému jednu! – zavolal stréček na hospodskou, která právě vcházela s velikou láhví naplněnou kořalkou. Láhev zaváněla anisem.

Kmocháček postavil zas krabici vedle sebe a odplivl si:

– No, chvílka mě nezabije. Venku horko jako v pekle – a žena beztak nemá ještě uvařino – tak chvílku ešče posedím – ale potem už dům.

Rozsívka byl spokojen.

– Tak, – tak! – Eh co – zazpíváme si. Aha, zpívé. Stréček zanotil potřhaným hlasem!

Ty moravská chaso
budem dělat maso
pudem na Maďary
pudem na Maďary
rozbijem je na mancáry.
Ty morav ...

Stréčkovi písničku jakoby někdo u samých úst přeřízl. Pozdviženou ruku zapomněl nad hlavou, vyvalil oči a zvolna, zvolna zatočil hlavou na levou stranu, odkud jej kdosi rýpnul do zad. – Stréček s výčitkou namířil rukou za sebe – ale v tom – v opilých jeho očích protáhlo se mu za zády cosi dlouhého ... V náhlém schrunutí jeho těla – skrčení hlavy bylo patrné, že se lekl hrozného jakéhosi zjevení. Svěsil ruku, svěsil hradu a levici po stole šmátral, jakoby něco hledal.

Před stréčkem stála jeho žena Rozárka. Z přímá, jakoby ze země byla vyrostla stála tu před ním, vysoká, kostnatá, s rukama podepřenýma vyzývavě v boky, rozježená – přísná jako zákon. Oči jí planuly, špičatá brada se chvěla, chřípí se jí šířilo. Vráskovitá její tvář skrčená v odporný úšklebek podlévala se krví. Tak jak u ohniska stála – tak sem přiběhla v zamoučené zástěře, o jedné sukni, s vlasy rozcuchanými a ve špinavé košili, ze které do vrchu trčel žilnatý osmahlý krk a nedbale prokukoval hnědý, zvadlý prs.

Stréčkovi dralo se cosi z prsou, ale nemohlo to ven. Hořké sliny zalily mu hrdlo a spláchly uchystaná slova do žaludku, kde šplechtala kořalka. Než se přihotovil k řeči, zjevila se mu před očima kostnatá, zapjatá pěst a záplatovaná krátká sukně, která sebou rozčileně pohazovala nad tvrdými – nahými lýtky jeho ženy. Výše pohlédnout se neodvážil ... Bubínky v uších drnčely mu škaredými urážlivými zvuky.

– Tak te tak!? – slyšel. – Te vochlasto, te marnotratníku, lenochu – te ...

– No-no-no, pozvedlo se cosi jako myšlenka ve stréčkové hlavě. Mysl jeho klonila se k mírumilovnosti ... „Už by toho mohlo bet dost.“

Ale nebylo. Bubínky drnčely mu dál. A pořád jedno a to stejné: „lumpe, nedožranče, bestio“ a taková slova, jakých jakživ neslyšel. Příkrčil se, nastavil ramena a na všechny strany se pojistil proti všem možným výstřednostem své ženy.

– Tak te tak!? – třesavým hlasem plakala Rozára. – V néhorší čas, když ječmen se váže a pšenica se klade, – v néhorší deň te si budeš sedět v hospodě – vopilé?! Pod vobraz boží zdělané! ... Paňmámo! obrátila se najednou Rozsívková k hospodské a sepjala ruce nad rozhaleným poprsím ... Proč mně to dělajó, proč mu nalívajó, lumpovi škaredýmu. – Dyt'

májó taky svědomí, taky májó děti – vijó, co to je, když se muž vopije, až neví ani kudy kam. Ježíš Marja, vykřikla pojednou Rozára, já mám trápení! Co děláš, prosím tě? obrátila se zase k stréčkovi, který na zem vypouštěl právě bílou, jako nit dlouhou slinu. – To seš hospodář? To seš člověk? ... Není ti haňba? ...

Stréček Rozsívka se zatím sebral. Utřel si bradu a rázem nový život do něho vjel. Pohazoval rukou, potrhoval levým koutkem úst, šimral se za uchem a čekal, jen co by žena aspoň trošinku zmlkla, pak že jí na udobřenou třeba ai zazpívá.

Ale nezpíval. Rozára, když viděla pitvorné jeho pohyby – zatřásla jím v ramenu, a vytřepala z něho poslední smělejší myšlenku.

– No, ale – šak, Rozáro! začal smířlivě a s namáháním dobýval ze sebe slovo za slovem – dyť Janek, co pak Janek – spí? otázal se najednou a žaludek se mu při tom pozvedl vzhůru ... No, už mlč – a neříkáš nic ... já ... já ... hmatal po roubíku.

– Co mlč!?! přešvihla selka jeho řeč ... Kdo má mlčet? Já? ...

Stréček kývnul hlavou ...

– Já mám mlčet, když te takhle děláš? Už vod rána tu dřepíš a včera taky a především a dycky nakukané ... Deť te ... strčila mu rukou do ramene ... deť te ani nevíš, čí seš! ...

– A vím, Rozáro, vím ... plácl stréček dlaní do dlaně a s vítězným úsměvem zahleděl se na ženu. Rozsvítil zas oči – a očima se zasmál ženě přímo do tváře. – Ženo vím! Meslíš, že nevím čí su? – Mlč – mlč! vztáhnul k ní ruku posunkem kazatele ... Nech zas mluvit mě ... Tak te si meslíš, že nevím čí su? ... Já su tvůj a te seš má ... Víš te, Rozáro? – Má ... Rozáro, má seš ... A protože seš má, se mnó si musíš sednót a se mnó musíš pít ... Ať zas dělajó děti – me sme se nadřeli už dost ... Na, na – napi se! podával stréček ženě samečka.

Tetička strčila mu do ruky, až kořalka ze samečka vyšpláchla.

– Vechlašči si to sám!

– Taky dobře. Nebyde – uraženě přistrčil stréček samečka pod nos a pil.

– Dům pod! Viš-li pak, že už je poledně? ...

Stréček pokyvoval hlavou.

– Ví, vím ... šak poledně ai už zvonili. – Máš recht, Rozáro – je poledně – je ...

– Tak pod' dům ... Má to Janek všecko podřít sám? kosit, vázat, svážet, nakládat, skládat ... a te tu dřepíš v hospodě! Máš te svědomí? ... Lump seš a ne hospodář! ...

– Ale ženo, Rozárko, deť tak nenadávé – deť jdi dům ... prosil dobromyslně Rozsívka ... Jdi dům, navař voběd – šak já přindu ... Nestaré se ... Ale s tebo nepudu ... Vod roby se vodit nedám ... Chceš-li, sedni si tady se mnó – tady si sedni – a pi! – posedával stréček a

dělal ženě místo ... Náhle živě se obrátil k ní. – Víš, jak jsme sedávali, když sme byli mladí ... A teď už sme staří – víš ... Tak sedni a pi ...

Tetička plakala ... Že tě Bůh spravedlivé netrestá! ...

Stréček už byl rozmrzen. Dobrota nepomáhala ... Stréček dobojoval a začal po zlém ...

– A nepudu, víš-li te co! Nepudu! – uhodil stréček pěstí před sebe. – Co bych chodil!? Když roba poróčí? A nač su já pánem? Aha – nač? ... Nač su já hospodářem? A? ... Babsko hlópy ... Co pak já musím poslóchat, když té si zamaneš? Tam se klid! ukázal stréček ku dveřím ... A mně nech na pokojů ... dodal ještě a odvrátil se od ženy ... A just, paňmámo ... ešče jednu! A te Honzo, mrknul na Studýnku – te nech hrabicu hrabicó a dé si taky ešče jednu ... Me sme páni a ne žena ...

Stréček pánovitě rozhlédl se po šenkovně. Hospodská se neměla k obsluze. Máry stála na prahu kuchyně a smála se. Sekáči dopili, zaplatili – dali s Pánem Bohem a odešli. Tetička stála u dveří a nevěděla, co s pařezem má dělat. Má mu nalískat? Nebo má jít domů? Nadávala už jen tak jako pro sebe. – Potvora skrčená ... Já mám dřít, Janek se dře, všickni se dřó a von tu bude sedět v hospodě a bude propíjet poslednfí, co máme ... No, pudeš nebo nepudeš?! dupla na něho už naposled.

– A nepudu, dělé si, co chceš – nepudu! Dež te chceš, já nebudu chcet – a dež té nebudeš nechcet, nebo chcet ... já nechcet ... zas – tento ... Eh! zapletl si stréček řeč, máchl rukou a sevřel dlaní čerstvě naplněného samečka.

– A nevíš, že máme ječmen vázat a že může přijít bóřka! To nevíš? ... Podivé se – ukázala tetička oknem nad zámeckou zahradu, kde přes koruny nebetyčných stromů vystupovaly bílé mraky.

– Bóřka! zarazil se Rozsívka – a vzpomněl si, jak jim jednou do stodoly udeřil hrom a zapálil. Od té doby měl před bouřkou strach. – Bóřka? opakoval ještě jednou, ale jenom sám k sobě. – A – šak nepřinde – přetřel dlaní stůl. – To só jen tak – mraky! –

Tetiče vyhrkly slzy z očí. Poškubávala zástěrou a stála nerozhodně nad svým opilým mužem. Poslední její důvod mine se s účinkem. Odpověděla jedovatě. –

– Francku – kdyby tak nebylo lidí – nabančila bych ti. – Ale – šak jen pi, – šak te to nemáš darováno, pohrozila mu pěstí, hodila sukněmi a spěchala ze dveří ven – slzy v očích, hořkost v hrdle a kletba na jazyku.

Hospodská byla ve sklepe. Tetka vklouzla za ní, pošeptala jí něco, pohladila záda a tichými, bosými kroky vyšla na ulici.

Obloha byla bílá, zpěněná.

V hospodě zavládlo na chvíli ticho ...

– A jdi si – šak já – co pak. – Šak néni tak zle – – Šak voni to podělajó sami ...

Stréček se odmlčel a osmutněl. Víčka mu padala na oči, hlava bradou se podepřela o hrud'.

– Eh, máchnul zvadle rukou – – co pak je po světě, když má člověk draka a ne ženu. Co pak je to žena? – roztáhl slavnostně ruku nad zemi ... Drrrak je to – – zaskřípěl zuby – – a ne žena! Vzdýchnul a pil dlouhým douškem ze samečka.

– Ale, dá vám, až přindete dům, – hodila za ním hospodská od prostředního stolku a rozestavovala nádobí.

Stréček se zamyslíl a pak se usmál. –

– Ah – nedá. To vona jen tak hubó! – zubama nic. Rozárka je hodná žena. Ta neublíží ani mně ani kuřeti – nikomu. – A proč by mě bila? Šak nic nepromarním – a piju ze svého ... Rozsívka se zas napil, utřel rukávem pysky a zamyslíl se ... Eh, šak voni to podělajó ... Není zle ...

Mluvil už skoro ze sna. – Zdřímnu si přemožen kořalkou a horkem červencového poledne.

Studynka vstal – Vzal hrabici a odešel. Stréčka nechal spát.

Bylo tak ke třetí hodině, když se stréček Rozsívka probudil. Rozcuchané vlasy líply se mu na spocené čelo a vráskou od koutku úst stékala mu po bradě slina. Prvním, ještě malomocným pohybem hořeního těla rozplášil před sebou hejno bzučících much, které pily sladkou po stole rozlitou kořalku; zdvihly se a jako v závratí potácely se vzduchem nad hlavou rozespaleho stréčka. Rozsívka jen s namáháním rozvíral víčka, mysl jen pomaloučku se mu čistila – ale kalna zůstala přec. Naproti, kde seděl v poledne kmocháček, bylo teď prázdno. V hospodě nikoho. Dusivé prázdno zelo ze všech stran. Na stole stál zpola prázdny sameček a ležela stréčkova čepice, kterou obsypaly černé houfy much. Stréček Rozsívka pomalu, nedůvěřivě se obrátil – jakoby se rozhlížel, kde vlastně je. Rukou zavadil o roubík, který ležel vedle něho. – „Roubík – roubík“ – sbíral svoje myšlenky. Vzpomněl si: – „Aha, vázat – ječmeň vázat ... Eh!“ ... Rozsívka sklonil hlavu a zamyslíl se. Víčka ještě těžká a rozespala znovu a znovu se zavírala. Než stréček už si byl vědom toho, co měl dělat a co zanedbal. Násilně se z dřímoty probрал, ještě jednou se ohlédl s dlouhým pohledem utkvěl na samečku. Vzal ho do ruky, pohledl na baňatý jeho tvar, pohladil palcem hladké sklo a – napil se.

– Brrr! – otrásl sebou. Kořalka byla teplá jako luh a vyvětrálá jako voda. To byla škaredá chuť. – Vzpomněl si na ženu. Jakoby dosud před ním stála, tak ji v mysli jasně viděl. – Eh, je to strašidlo! zabručel. – A dům, dům – furt jen dům ... A za ním, do hospody za ním

si přišla a nadávala – lumpů, ochlastů a škaredých chlapů mu nadala. – „To je neúcta pro mě! Je vona pánem? A já nesu nic? – Krrruci – tyrkaj ... Hospodské! – Hospodské! ... Hm, vona bude poróčet! – Aha vona! Ať si váže sama. Nač je roba? A nač su já hospodář? Abech se dřel? ... A kakra, vy néste hlópi ... Hospodské! – Kde pak je kdo?! dal se Rozsívka do křiku...

Ve vedlejší světnici zamrnělo dítě, zašustěly sukně. Dvěře vrzly a do šenkovny vešla hospodská, zapínajíc na prsou kacabajku.

– Co chcete stréčku?

– Kořalky chcu. Ešče jednu! – Rozsívka posadil si čepici furiantsky na hlavu.

Hospodská vlídně položila mu ruku na rameno.

– Už máte stréčku dost. Víte, že máte pilno na poli. Máte ječmen vázat a přinde bóřka – a vy tady sedíte.

– Bóřka – Eh, žádná bóřka. Už by byla tu. Tam mně nalijó, ukazoval k nálevně. Poroučel.

Hospodská schladla k němu v chování i v řeči.

– Nenaliju, už máte dost.

– A nemám. Já chcu nalit ...

– Nenaliju. Tam jděte ječmen na pole vázat. Už jste se napil dost. Ani hlta vám už nedám. – Hospodská odešla bouchnuvši dveřmi za sebou.

– Dost, dost ... a csakra, tak voni se mnó směšlijo? mluvil stréček k zavřeným dveřím.

– Co pak já nezaplátím ? – Dyt' – eh! – To je hospoda? Fiií – odplivl si stréček na botu a zahleděl se do země.

Po chvíli Rozsívka vstal, vzal roubík a zavrával. Dva kroky sem, dva kroky tam a zachytil se šprlení nálevny. – Dost, dost ... ka – kra ... Dal se do smíchu leže celým tělem na nálevně. Konečně se mu podařilo nabýti rovnováhy, aspoň tolik, že se mohl odvážit ke dveřím. Už to šlo lip. Hmataje po stěnách síně – zachytil se veřejí ... Konečně se dostal na návsi.

Na vesnici ležely těžké vrstvy dusného odpoledne. Listí stromů viselo smutné dolů zprahlé žářem slunce – zvadlé nedostatkem vláhy. Ve stínu zdí a stromů spal kde který živočich. Ani lísteček se nikde nepohnul a čistá – jen sem tam pěnkou bílých mráček postříknutá modř nebe shlížela se upjaté v klidném zrcadle rybníčka. Nad D... kostelíčkem vznášela se ohnivá plocha slunce. Světlo věčné sálalo teplem a pálilo žářem. Holubi těžce pomalým letem přenášeli se k potoku a vlašili vyprahlá vole.

Stréček Rozsívka šel – šel ze široka. Vrávorál, pochopy dělal a zas na stranu se klonil a roubíkem se rozháněl, hledaje rovnováhu. Neodolatelná síla strkala jej ze zadu ku předu a nahýbala hoření částí jeho těla k zemi. – Nohy, jakoby samy rozum měly, rozběhly se vždy na obě strany, aby v čas ještě podepřely tělo padající tváří k zemi. Tak ubíral se podél rybníka – hodný kus cesty od břehu. Násilně rozvíral stréček oči a zas je přivíral před zlatem slunečního jasu.

Došel k úzkému můstku. Byl to perný kousek práce. Rozsívka se zastavil zahleděl se do černého bláta, prohnul se v zad, nahnul v před a znaleckým okem změřil délku i šířku lávky. Zakroutil hlavou. Cesta zdála se mu nebezpečná. – Ale pojednou odhodlaně chytil se zábradlí a položil levou nohu na dřevo lávky. Ted' – krok – dva – tři – Holá! – Stréček se zadržel oběma rukama zábradlí a – nahlédl dolů do potoka. – Zdálo se mu – že země se s ním točí – kamsi na levo a mostek s ním letí tímtéž směrem. Rozsívka uchopil oběma rukama zábradlí. Tak pomalu bočným chodem došoural se ke konci můstku. – Roubík zatím pevně držel v hrsti ...

Chvála Bohu! Stréček byl na druhé straně. Pustil se zábradlí – postál, srovnal tělo – a utřel si čelo. – Dál už to šlo – líp. Rovno? Ne. Zas krok tam krok sem – na levo, na pravo – a silnice jen tak se míhala před očima jako světlý pás ovroubený bílou řadou domků s obou stran. Šlo to na levo i na pravo – ale šlo to. – Roubík udržoval rovnováhu – silnice byla dost široká, hromádky štěrku vyhýbaly se mu z cesty a návsí – v tu chvíli bylo prázdné jako vymetené. Žádný vůz nejel naproti, žádný nejel za ním. Byl sám a sám. Kroky dařily se čím dál líp. Až u kmocháčkových – vyrazil naň pes – huňáč, zavalitý, celý bílý, jen přes pravé oko měl černou lysku. Štěkal, vrčel, vyl a cenil bílé zuby v červené tlamě.

– Pudeš potvoro! – dupnul proti němu stréček. – Chceš mě sežrat?! – Rozehnal se proti němu roubíkem. Huňáče jakoby na nože bral. Brousil nohama o zem a vztekal se na Rozsívku, čím dál víc. – No, mlč – dyť já tě znám. – Pojd' sem, pojd', Husárku, pojd'! – obrátil Rozsívka taktiku a vábil hlasitými pusinkami psa popleskávaje si levé stehno. – Pojd', Husárku, pojd' sem, dušičko škaredá – puď puď. Než stréček dráždil psa každým posuňkem svého těla. Dráždila psa vysedlá stréčkova kolena, ohromné boty, dráždil jej do předu trčící roubík, dráždila jej celá postava stréčkova od stažené čepice až po hřmotné, zkoratělé boty. Když se stréček sehnul a prstem na psa kýval – Husárek počínal si jako zběsilý. Ježil hřbet a dorážel až k němu. Pojednou stréček málem že na nos nepadl. Opřel se špicí roubíku o zem a zvolna se narovnal. – Jdi bestio, a nenadávé, – šak jsem ti nic neudělal. Potřebuješ nadávat – zabublal ještě Rozsívka a bral se svým všestranným krokem dál, nedbaje dále Husárkova štěkání.

Rozsívka došel do prostřed návsi a tupě se zahleděl na pravou stranu, kde ve stínu akátu, pravým loktem o veřeje opřen stál žid před svým nálevem „kořalky a piva“ a lhostejně hleděl do ospalé vesnice.

– Dobrý vodpoledné, stréčku! No, dete vázat? ptal se žid zcela vážně bez nejmenší narážky na opilý jeho stav ...

– Eh – du ... Ale mám žízeň, volal zpět Rozsívka. – Žízeň mám – strašnou! ... Stréček se zastavil ...

– Tak pod'ťe dál, když máte žízeň ... Šak ste už beztak u nás dlouho nebyl.

Stréček balancoval tělem i vůlí – do zadu, ku předu, na pravo, na levo a roubíkem podpíral bok.

– Šak – eh – co – majó recht ... Ešče to dycky podělám. – Nalijó mne teda sklínku ...

– Eno je horko – na to žid – a když je horko, tak je žízeň – pravda stréčku?! položil mu důvěrně ruku na rameno a strkal stréčkem dál. –

– Tak pod'ťe teda k nám ...

Stréček Rozsívka zapadl do krčmy.

* * *

K šesté hodině s večera rozkládala se krajinou snivá nálada západu. Když Stréček Rozsívka konečně těžkým krokem se dovravoral do polí – vzdýchal. Cesta daleka, vzduch horký, chůze strašná. Stréček si musil odpočinout. Na polích kupily se mandele – strnisko chřestilo mu u nohou, v děrách zvučeli cvrčci. Stréček se zastavil – ze záňadří vyndal modrý šátek a stíral s tváří prach. Pot se s něho jen lil. Zavadil pohledem o mandele; za mandeli ležel stín. Stréčka ovanul vítr – na čele ucítil chlad. Bylo vábné, stinné to místo narovnaných snopů. Nerozmýšlel se dlouho a usedl k mandelu na podložený snop. Než snop byl hladký, tělo bez vlády, hlava těžká jako cent. A bolela! Strašně bolela, jakoby v ní nožem obracel. Stréček svezl se na zem, podepřel hlavu do koutu mandele a – spal. Spal s roubíkem na klíně s čapkou shrnutou na levé ucho – ruce složené dlaněmi k sobě a podložené pod hlavu. Tak ležel jako jehňátko. Mouchy po něm lezly, komáři jej štípali – ale stréček nic, jen chrněl pod snopy a snil – o těžkých snopech, plné stodole, bílém ječmenu a měřících žita. – Rozára nasýpala, Mařka s patra házela nové a nové snopy – mlatci rozvazovali povřísla a rozkládali pokladky v řadě za sebou. A cepy mu zvonily v uších – děcka zpívala před stodolou a převalovala se ve vyhrnuté slámě ... vrabci se slétali, slípky obšlapovaly slámu a bílý kohout uprostřed nich kokrhal. Ženské se řehtaly a po silnici hrčely vozy. Janek z protějšího kopce svážel obilí, s

uříčenými koňmi přijel až ke stodole, vypřáhal koně a zaváděl je do tmavé konírny. A na voze na vysoko narovnané kupě stojí on sám – Rozsívka – hospodář Rozsívka; rozpíná řetězy, rozkazuje dolů, volá na ženu, na děti, okřikuje Mařku, aby dávala pozor – zapíná hák za povříslu a zavírá oči, aby se mu do nich neprášilo. Ošívá se na všechny strany – za řadry, za krkem – všude jej štípe prach a urosené voští. – Ale hák letí znovu dolů – zapíná jej a snop letí zas na patro rychle za sebou. Musili si pospíšit – bouřka se hnala ...

Zatím co Rozsívka takto krásně snil – od Rálavských kopců valil se těžký, černý mrak. Od západu – tam, kde za Židlochovickým kopcem obzor k Pohořelicům se sklání – stála hrozivě ... šedá, na pokrajích zarůžovělá oblaka. Ohromné špinavé jejich plachty visely nízko nad zemí a braly na sebe stále hrozivější tvary. Stromy šustěly, palem zněly pokřiky a po silnici drncely úprkem prázdné vozy. Blížila se bouře.

Mraky se poznenáhlu stahovaly z obou stran nad zalesněné divácké vrchy, svíraly se v těsný, tmavý kruh. Šedé stěny dolů se řinoucích vod řítily se z hůry, ze země zdvihal se prach. Temný, strašný hukot lomozil větrem. Stromy zaklátily korunami, v oblacích rozžaly se jasné plameny, brzo na to bohužel táhlý ropotavý hrom.

Všude život, všude spěch – na západě tma.

Jen za mandelem trval tentýž klid, rušený bzukotem mušek, chrápáním tvrdě spícího stréčka. Střevlík krásné měděné barvy přiběhl na svých vysokých nohou, prohlédl si zvědavě stréčkovo botu, vyšplhal se na koleno, pak nerušeně přeběhl vypjaté stehno a zmizel ve skulinách snopů. Vlaštovky nad mandely rychlým letem řezaly vzduch a plašily roje toulavých mušek a jemně zpívajících komárů.

Stromy stále více a více kývaly šumnými svými větvemi. Slunce už zmizelo za růžovým třepením bouřlivých mass, mraky jako těžké v mraku a dýmu zahalené batterie rozestavovaly se po okolních kopcích a zahájily s hůry hrozný svůj boj. Krajem rozlehl se křik – ženy utíkaly ku vsi. Těžké krůpěje tloukly je v běhu do hlavy, hrom zaburácel jim přímo nad hlavou. Blesk v oblacích rychle za sebou nítel svoje požáry a za hrozného třeskotu v ohromných rozměrech rozpínal po nebi žhavá svoje křídla. Vítr hnal se krajinou a táhl za sebou ohromné spousty nebeských nestvůr se žhavými, neustále rozevřenými jícny, z kterých chrílily oheň. Stromy se ohýbaly k zemi, větve praskaly, došky se trhaly a v chumáčích slámy tančily vzduchem. Ustrašený křik ozýval se ze všech stran, ženy, běžící s odlehlých polí lomily rukama a opírajíce se celým tělem o prudké nárazy vichru s vlajícími sukněmi utíkaly k zahradám. Koně ržaly, vozy hřměly, prach se zdvihal, pacholci práskali bičí nad hřbety zpěněných koní – hřivky vlály – s pastvíska dolů se řítilo stádo bílých koz, vřískavých vepřů a bučících krav. Hrozná předtucha zatáhla všem hrdlo. Už jen osamocené – krátce vyrážené

zvuky draly se z udýchaných prsou. Sedláci a ústy otevřenými, zpěněnými, s očima vyvalenými ohlíželi se kolem a spěchali z polí poslední. Tak o závodech koně letí po zemi s pěnou v zubech, s hřívami re vzduchu, když dobíhají poslední kruh.

Krajem rozlehl se nový, ještě silnější jek vichřice. Tma zalehla zem, přikryla všechny lány zlatého obilí. Blesky dva, tři zajednou jako žhavé prsty skřížily se nad vyprahlou zemí. Sama příroda zalomila ohnivými svými rukama nad ubohou žní. Batterie hromu třískaly už po sobě celými spoustami ohně: obloha se nezavírala, ohnivé zlato šplíchalo na všechny strany, rachot v jednom trhu válel se nad hlavou, přerušovaný suchým, strašným třeskem do země bijících ran. Příroda se schoulila, ptactvo se ztratilo, tráva silně voněla, vzduch čpěl, den se změnil v noc; klenba oblohy vyzářena celá, dštěla na zem sinavé svoje zlato. Lesy hučely – krajem protáhnul mrazivý chlad. Pojednou, – jednou ranou chytla se celá obloha: blesk sjel po nebi na zem, rozštípl na blízkou strom. Stréček Rozsívka se probudil. Rozhlédl se a viděl topol, přelomený v půli, vrškem položený do nahého strniska. Rozsívka zabručel a pomalu vstával. V tom leknutím sražen padl na zem zpět: v očích se mu zablesklo, zatmělo a sluch zaleklo mu strašné pronikavé hromobití. Hned na to, všechna ta klenba nad hlavou hrozná a černá, – hořící s několika stran, jakoby se řítla dolů – nekonečný rachot strhnul se nad hlavou a hned na to temné hučení snášelo se dolů. Rozsívka klesl na kolena a zaryl hlavu do snopů, aby neviděl záře, která nevyhasínala, neslyšel strašného hukotu, který nepřestával.

Bouře rozpoutala všechny svoje živly. Zdálo se, že roztrhat chce svět. Stréček ještě jednou vystrčil hlavu, ještě jednou se rozhlédl a zůstal klečel s posvátnou hrůzou v duši a jektající modlitbou na vyprahlých rtech.

Prst boží! – ozvalo se mu v duši a Rozsívka sepjal ruce a modlil se v oltáři mandelů, v záři křížujících se blesků.

Pojednou vzduchem cosi zachrastělo, s hůry jakoby ořechy zahrkal – na strýčka začala se sypat spousta drobných kamínků; ohlédl se. To nebyly kamínky. – Bože všemohoucí, kroupy! – vyrazilo ze sebe strýčkovo hrdlo a – třísk! – uhodilo znovu, skorem vedle něho. Vysoký topol u silnice hrozně zapraštel a v půli přeražen, opálen skláněl hrdou svoji korunu pomalu dolů; větve sténaly v praskání vaziva kmene. Hrom burácel ještě ve vyšších prostorách, kroupy hustě tisícířými proudy sypaly se k zemi, mlátily obilí, přerážely klásky, rvaly listy, odíraly stromy, svlékaly zem a bičovaly bílými svými kuličkami nahé její boky. Až mráz probíhal tělem při pohledu na božské to dílo – a vichřice rostla, hroutila mandele, roznášela snopy a škubala z nich přede dnem požatá stébla.

Bozsívka hlasitě k Bohu volal, hlavu do snopů ryl a třásl se bázni. Blesky stále ještě ozařovaly temnotu, vichřice tančila, kroupy chřestily vzduchem. Plná, krásná, bujná příroda

plakala nad svou vlastní podobou. Brázdami valila se špinavá voda, splachovala kopce, podlévala stlučené lány, zaplavovala ciziny. Kroupy ustávaly, z mračen lil se hustý déšť. Bouře unavená, vyzářená lila na zem chladný svůj pot. Hrom se vzdaloval, od západu se jasnilo, od jihu mraky se trhaly a spěchaly roztroušené k východu, aby po krátkém odpočinku zahájily nový rej nad ubohým Slováckem. Bouře stála už víc nad Klobouky, směrem ke Kyjovu.

Teprve nyní se odvážil stréček Rozsívka s hlavou ven. Ohlédl se a zřítelnice v očích se mu ozářila. Vcházela do nich bílá barva, čelo se mu shrnulo pod vlasy, brada se svěsila dolů, pláč škubnul jeho tváří, srdce jeho zaplakalo nad hrůzně krásným divadlem: Pole byla bílá jako o Vánocích, z obilí bylo smetí, z mandelů zcuchané kupy; stromy jako košťály, otlučené, polámané, odřené do nahého, lýčí trčely do šedého nebe; z přírody visely hadry. Zničená odpočívala pod chladnými ledy. Od západu se usmívalo slunce.

* * *

Se stréčkem Rozsívkou stala se veliká změna. Zamlknul, na nikoho nemluvil, nikomu na otázky neodpovídal, s bázlivou jakousi předtuchou kolem sebe se ohlížel a často se modlil. Jako bez duše chodil, hleděl do země a co chvíle s rukávů smetal prach a rukama se oháněl, jakoby se s někým potýkal.

Konečně se rozhodl – déle už to nemohl snést. Pan farář s hlavou jako stříbro bílou modlil se právě ve své zahrádce breviář, když před ním stanul stréček Rozsívka.

– Pochválen buď Pán Ježíš Kristus – pozdravil Rozsívka, smekl uctivě zamaštěnou čepici a políbil panu farářovi ruku.

– Vítám vás, vítám vás. No co pak nám nesete, Rozsívko, co?

Rozsívka se postavil do vojenské posy.

– Prosfmich, velebné pane faláři a náš otče duchovní – 'du k nim na poradu. Chcu jich o něco prosit. – Hlas jeho zněl stísněně, oči sjížděly mu s farářovy hlavy přes ramena na zem – a ztrnulý ve smutném pohledu na jeho vlastních šatech. Bolestně se usmál a naklonil hlavičku na levou stranu. Byl celý jakýsi ztrápený; trpělivým se tvářil, ale vědomí beznadějně jakési choroby hledělo mu z každého rysu jeho tváře.

– No, co pak? – dodával mu velebníček odvahy dobrotivým – skoro mazlivým hlasem.

– Ale, prosímich ...

Rozsívka poskočil – oči mu vystoupily z důlků – zuby mu zablýskly bledými rty ... Hele! – hele – uskočil zas na druhou stranu – a prstem s příšerným vzezřením plačtivé tváře

ukázal na zem – vidijó, vidijó? – iš – iš zmateně vyjevenýma očima – sledoval cosi na zemi a prstem po podlaze opisoval klikaté čáry. – Tady a tady – to, jak se to hemží ... A – a už je to tady – hele! – iš – schoulil se celý do své kazajky a rukou přešel rukáv i prsa od shora dolů – – třesoucí se ruku držel před sebou jako skleněnou.

– No, co pak? – Já nic nevidím. – Co je to?

– No, nevidijó? – Ještěrky – myši – nevidijó?

Rozsívka se celý chvěl – rozčileně pohyboval prsty.

– Ale já nic nevidím ... pamatoval ho farář.

– Tak si věmó bréle ... A Ježíš Marjá! – plakal skoro Rozsívka – a oběma rukama od shora dolů přejížděl svoje tělo. Prsty držel od sebe; štítil se ohavných těch potvor ... He – hele – jak lezó ... Prosímich zaženó – je.

Pan farář – porozuměl a oprášil mu kabát.

S Rozsívky jakoby kámen spadl.

– Tak! Pěkně jim děkuju. – Ponenáhlu se klidnil. Chvíli se ještě ohlížel s jedné strany na druhou ... šklebil se jak idiot, když pláče – po chvíli teprv – zvedl tvář – a upřel na velebníčka zavhlhlé, sivé svoje oči. Byly skelné.

– Prosímich, zakroutil rozpačité hlavou – já už to nevydržím – už nevím, co mám dělat. Só tak od té dobroty a nezlobijó se: – (sáhl do vesty a vyndal zlatník) tady nesu na mšu svátó – a prosímich – pěkně jich prosím – přednášel svou prosbu pokorným hlasem – at už ty ještěrky na mě nelezó nebo – já se ...

Rozsívka plakal strachem a ošklivostí sám před sebou Pojednou se naklonil jemně k uchu farářovu a plaše se ohlédnuv za sebe – šeptal velebníčkovu pod chumáček bílých vlasů na spáncích. –

– Vijó – vono to po mně ta chamrad' jedovatá leze celý noci a celý dně a pokoja nemám ani doma – ani na polu – nikde. A tak jich pěkně prosím, aby je jako zažehnali a já jim ... dodal strýček se slzama vděčnosti v očích – já jim ...

Ale v tom strýček řeč přerušil a upřené se zavrtil pohledem na určité místo na blízku besídky, kde stála vysoká klec s hrdličkami. Vlasy na hlavě mu stoupily vzhůru, oči zasvítily prapodivným světlem, dolní čelist mu cvakla a horní zuby – ruce se chvěly. Pojednou uskočil, objal prázdný vzduch – běžel k brance, zase se vrátil a – a zdřepěný – s třesoucí se hlavou čekal, až to přiběhne k němu. Pojednou zuřivě do vzduchu kopl – a čekal zas. Pozvolna se narovnal v kříži – a začal cosi vyhazovat a se rozhánět jako vidlemi.

– Co pak to vyhazujete? – mírně ptal se kněz.

– Ale, samý myši, samý myši – nedal se vyrušovat v práci Rozsívka. – Konečně byl hotov – postavil se zpříma – opřel se o jednu nohu a ruku opřel v bok a to tak, jakoby se podpíral o rýč. Neviděl už nic. Všechny – vyházel za branku ven ... Oči nabývaly přirozeného lesku, čelo se mu vyhladilo – bolestná jakási zasmušilost zůstala mu ve tváři ... Nemluvil, jenom se díval před sebe – přemýšlel ...

– A to každý den vás navštěvují takové chvíle?

Rozsívka smutně přikývnul hlavou.

Farář přátelsky položil mu ruku na rameno. – No, nic se nestarejte – co bude v mé moci, to pro vás udělám.

Rozsívka vesele zdvihl hlavu. Oči, tváře, ústa všechno se na něm usmálo.

– Ano, velebné pane? – udělajó mně to? – Prosímich teda – složil ruce na prsou – zažehnajó tu drebež – podivajó se na mě – k čemu vypadám – to všechno je od nich ... Bledé jak smrt a – sotva že se držím na nohách. – Tak je zažehnajó?

– Zažehnám, Rozsívko, zažehnám. Jen teď jděte domů a já k vám večer přijdu ... S Bohem!

Rozsívka měl se k odchodu. Ještě se obrátil.

– A nebudó už po mně lézt?

– Nebudou, já je zaženu.

– Tak s Pánembohem, velebné pane faláři – a přindó teda brzo.

– Přijdu, přijdu, potřásal kněz hlavou, vyprovázeje stréčka kolem kostela. Jděte jen rovno domů a modlete se.

– A prosímich, přindó s velebnó svátostí ? – a – a – zastavil se. Slyšijó? ... Otevřel ústa a nábožně poslouchal. Ty pěkně hrajó ... prstem ukázal Rozsívka ke kostelu a naklonil ucho a pootevřel ještě více rty ...

– Neslyším ...

– Ale já, slyším! – Tajemným hlasem dodal: Varhany! a šel dál. – Tak teda – přindó – přindó – Já budu čekat.

Rozsívka odcházal – pan farář útrpně se díval za ním.

* * *

Ještě tu noc odvezli stréčka do brněnského blázince.